

L. 15.
466

Per. 2119 e. 22
10

L. 15.
466

Per. 2119 e. $\frac{22}{10}$

BIBLIOTHECA AUGUSTANA,

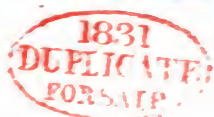
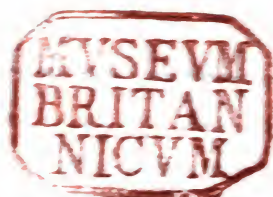
COMPLECTENS
NOTITIAS VARIAS
DE VITA ET SCRIPTIS
ERUDITORUM,
QUOS
AUGUSTA VINDELICA
ORBI LITTERATO
VEL DEDIT VEL ALUIT.

Congessit FRANCISCUS ANTONIUS VEITH
Augustanus, Bibliopola.

Alphabetum X.

AUGUSTÆ VINDELICÆ.
SUMPTIBUS AUCTORIS.
MDCCLXXXIII.

LECTOR.

V I V E.

ET.

IUCUNDE.

AC.

FOELICITER.

LEGE.

Nomina eorum ,
Qui hoc *Alphabeto X.* continentur.

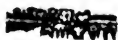
	<i>Pag.</i>
ANASTASIUS à Cruce, Ord. Carmelit. - .	1
BERGMULLERUS (Ioannes Georgius) <i>Piſtor.</i> -	5
— — — — (Ioannes Baptiſta) <i>Piſtor.</i> -	7
BRANDER (Georgius Fridericus) <i>Inſtrumen-</i> <i>torum mathematicorum Confeſſor.</i> -	8
BONSCHAB (Ignatius) <i>Soc. Ieſu.</i> -	76
B. DAVID de Auguſta, Ord. S. Franciſci. <i>Sa-</i> <i>culo XIII.</i> - -	99
DIRRHAIMER (Udalricus) <i>Soc. Ieſu.</i> -	41
DREXELIUS (Ieremias) <i>Soc. Ieſu.</i> -	23
DURR (Thomas) <i>Canon. regul.</i> -	112
B. EGINO Abbas SS. Udalrici & Afræ. <i>Sæculo XII.</i> - -	113
ESCHENLOHER (Marcus) <i>Canon. regul.</i> -	118
FITTERER (Ioſephus) <i>Soc. Ieſu.</i> -	54
FRIDERICUS à Ieſu, Ord. Carmelit. -	123
GOEZENBERGER (Franciſc. Borgia) <i>Soc. Ieſu.</i>	60
GUMPENBERG (Guilielmus) <i>Soc. Ieſu.</i> -	33
HAIDELBERGER (Georgius) <i>Soc. Ieſu.</i> -	36
HEISSIUS (Sebaſtianus) <i>Soc. Ieſu.</i> -	127
MERWARTUS (Io. Georg.) I. V. D. <i>Cancellarius</i> <i>Bavaricus.</i> - -	134
— — — (Io. Fridericus) <i>frater præceden-</i> <i>tis.</i> - -	156
— — — (Io. Fridericus) <i>ſilius præceden-</i> <i>tis.</i> - -	154

HE-

	Pag.
HESERUS (<i>Georgius</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	27
HERZ (<i>Iosephus</i>) <i>Consiliarius eccles. August.</i>	157
— (<i>Ioannes</i>) <i>Provicarius August.</i> -	160
HILTALINGER (<i>Ioannes</i>) <i>five Ioannes Basileensis</i> Ord. <i>Exemit. S. August. Sæculo XIV.</i>	160
HUEBER (<i>Ferdinandus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	55
HUGO (<i>Petrus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	25
KNELLINGER (<i>Balthasar</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	41
LEO (<i>Marquardus</i>) Ord. <i>S. Francisci.</i> -	162
LEONARDELLI (<i>Bonaventura</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	64
LUYDL (<i>Corbinianus</i>) Ord. <i>S. Francisci.</i> -	167
MÆNDL (<i>Caspar</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	42
MAIER (<i>Christophorus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	172
MAYR (<i>Georgius</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	23
MAYSACH (<i>Henricus de</i>) <i>Abbas San - Udalricanus. Sæculo XII.</i> -	174
MERZ (<i>Aloysius</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	87
— (<i>Philippus Paulus</i>) -	175
MINDERER (<i>Sebaldus</i>) Ord. <i>S. Francisci.</i> -	179
NEUMAYR (<i>Franciscus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	77
NIEBERLEIN (<i>Ioann. Adamus</i>) <i>SS. Theolog. Doctor, Suffraganeus Eichstettensis &c.</i>	181
OTT (<i>Christophorus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	29
PETRUS (<i>Franciscus</i>) <i>Canonic. regul.</i> -	186
PEUTINGER (<i>Carolus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	19
PFYFFER (<i>Franciscus Xaverius</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	55
PICHLER (<i>Vitus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	45
PONTANUS (<i>Iacobus</i>) <i>Soc. Iesu, Polyhistor.</i>	20
PROBST (<i>Udalricus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	49
RADERUS (<i>Matthæus</i>) <i>Soc. Iesu, Polyhistor.</i>	20
RAUSCHER (<i>Wolfgangus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	41
REHLINGEN (<i>Raymundus L. B. de</i>) <i>Abbas Admontensis</i> -	192

	Pag.
REHLINGEN (<i>Sebastianus de</i>) <i>Præpositus ad S.</i>	
<i>Georgii, Augustæ.</i> - - -	196
— — — (<i>Iacobus de</i>) <i>Vir consularis.</i> -	196
— — — (<i>Fridericus de</i>) <i>Eques SS. Sepul-</i>	
<i>chri.</i> - - -	197
— — — (<i>Dionysius de</i>) <i>Pralatus Wetten-</i>	
<i>husanus.</i> - - -	197
— — — (<i>Bernardus de</i>) <i>Duumvir Augu-</i>	
<i>stanus.</i> - - -	200
REIHING (<i>Conradus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	20
— — — (<i>Iacobus</i>) - - -	202
ROTH (<i>Hugo</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	210
ROSEFFIUS (<i>Gregorius</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	18
SALHAUSER (<i>Cosmas</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	19
SALLER (<i>Ioannes</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	19
SCHELLENBERG (<i>Ioannes & Lucas.</i>) -	213
— — — — (<i>Io. Baptista</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	215
— — — — (<i>Henricus</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	216
— — — — (<i>Hieronymus</i>) - - -	217
— — — — (<i>Gundisalvus</i>) <i>Ord. PP.</i> -	217
SCHWARZ (<i>Ignatius</i>) <i>Soc. Iesu, Historicus.</i>	65
SPRENG (<i>Ioannes</i>) <i>Poëta.</i> - - -	217
VISCHACH (<i>Ioannes de</i>) <i>Abbas San-Udalrica-</i>	
<i>nus. Sæculo XIV.</i> - - -	221
WAGNER (<i>Andreas</i>) <i>Soc. Iesu.</i> - - -	23
WAZIN vel WASIN (<i>Ioannes</i>) <i>Soc. Iesu.</i> -	22
WELLINGI (<i>Udalricus & Conradus</i>) <i>Monachi</i>	
<i>San-Udalricani. Sæculo XIV.</i> - - -	223

ERRATA.

<i>Pag.</i>	21	<i>lin.</i>	3.	Lege:	MEDERER
—	51	—	18.	— —	sanctioris
—	81	—	19.	— —	<i>Antoninus</i>
—	127	—	27.	— —	<i>gratulatorium</i>
—	208	—	15.	— —	voce

ANASTASIUS à CRUCE,

Ord. Carmelit.

In *Palatinatu novo*, seu ditione *Neoburgensi*, *Monasterii* (vulgo *Münster*) die 9. Aprilis anni 1706. natus, *Augustinum Falck* Prætozem loci, & *Mariam Catharinam* parentes habuit. Insigni pietate, ac pari in litteris elegantioribus profectu adiutum sibi ad S. Ordinem *Carmelitarum Discalceatorum* aperuit; cuius sacra veste die 17. Septembris anni 1724. *Monachii* in *Bavaria* indutus fuit. Ex eo tempore ad religiosæ perfectionis culmen summa vi eniti cœpit: qui fervor tunc maxime in *Nostro* crevit, cum anno 1730. sacerdotio inauguratus fuit. Neque tamen ob id animum à litteris avertit, utpote quem indies profana non minus quam sacra eruditione magis magisque excolere satagebat, doctrinam cum pietate nexu pulcherrimo conjungens. Eapropter dignus habitus est, cui religiosos Fratres *Augustæ Vindelicorum* tam philosophicis quam theologicis

Bibl. August. Alph. X.   **A**   gicis

gicis disciplinis imbuendi munus injungeretur. Quô stadiô emensô Fidelium plebem de cathedra templi Ordinis sui verbo divino pascere iussus est; quòd eloquentiæ subsidiis cunctis insigniter valeret.

Ad primaria quoque Provinciæ suæ subsellia evocatus, Conventum *Schongavianum* in *Bavaria* anno 1742. die 15. Aprilis regendum suscepit: demumque *Definitor Provinciæ* electus est. Sic studiis & probitati intentus ævum *Noster* suum exegit, donec laboribûs fractus diem supremum in Conventu *Augustano* obiit 9. Iunii anni 1761. Viri pietate, doctrina, ingenio ac diligentia clarissimi famam post se apud omnes relinquens.

Unde mors eius non *Fratribus* duntaxat, sed *Chalcographis* quoque *Augustanis* maxime luctuosa accidit, qui *Nostri* operâ in rem suam perpetuo felicitérque usi fuerant. Nam cum *Anastasius* eximiam artis poeticæ scientiam haberet, eorundem in usum artificiosa imaginum æri incidendarum themata excogitavit, easdemque ingeniosis emblematis, symbolis, typis, denique elegantibus epigrammatis exornavit. Rei quius testes Officinæ existunt chalcographicæ, quæ per id temporis *Augustæ* plurimum flourerant, *Klauberiana*, *Göziana*, *Pfeffeliana*, *Herziana*, *Neggesiana*: è quibus, præter alia multa, horum texere Catalogum nimis tædiosum esset, sequentia in vulgus exierunt:

I. *Vita S. V. & M. Theresiæ & Iesu*, solis zodiaco parallela. In 8. Constat Imaginibus 13. Apud *Klauber*,

II.

II. *Decor Carmeli in splendoribus Sanctorum* in 8. Constat Imaginibus 33. Apud Negges.

III. *Horologium Passionis D. N. Iesu Christi: Reimenweis verfaßtes Uhrwerk, in welchem alles, was Iesus Christus, Gott und Mensch, in den letzten 24. Stunden seines sterblichen Lebens gelitten, vorgestellt ist; nebst angemerkttem hebräischem Uhrwerk. Folium unicum magnitudinis Atlanticæ.* Apud Negges.

IV. *Ven. Ioannes de Palafox, Episcopus Angelopolitanus. Tabella unica* in Fol. Apud Göz juniozem.

V. *Kron der Heiligen, und Heil der Krönenden d. i. Kurze jedoch zierliche Lebens - Verfassung der Heiligen Gottes ... in Druck befördert von einem Einsiedler des H. Lands. Augspurg. 1746.* Apud Io. Andr. Pfeffel. Opusculo hoc continentur vitæ Sanctorum Ianuarii, Februarii, Martii & Aprilis. Constat 121. Imaginibus, totidemque Foliis, quibus Vitæ illorum describuntur, adjectis multis ad mores informandos utilibus documentis.

VI. *Decor Carmeli, SS. Scapulare, quinque Sæculorum gloria: seu Apparatus gratitudinis pro gloriosa V. Sæculorum Solennitate SS. thaumaturgi Scapularis, & Conventu Carmelitarum Discalceatorum Monacensi adornatus, in quo Vestis parthenia sacris Bibliorum figuris illustratur; symbolis adumbratur; epigrammate enucleatur; elogiis adornatur; notis historicis, aliisque elucidatur; 17. Iconismis æneis exhibetur ... in 4to. Augstæ. Sumptibus Sebast. Eisenbarth, Bibliopolæ. 1751. Iterum 1754.*

VII. *Carolus VI. Rom. Imperator semper augustus, & Pax aurea uno eodemque fato extincta. Constat 7. Iconismis, in fol. Apud Negges.*

VIII. *Historia Vitæ S. Bernardi*. Constat 10. Imaginibus, in Fol. Apud eundem.

IX. *Septem virtutes principales*. Sunt Iconismi totidem. Apud eundem, in folio.

X. *Septem Vitia capitalia*. Sunt Iconismi iterum totidem. Apud eundem, in folio.

XI. *Effigies RR. Pontificum ex perantiquis exemplaribus mutuatae, elogiis adumbratae, notis eruditius illustratae* ... in folio. *Augustæ*. 1751. Sunt Decades III. Christum et primos 29. Pontifices, 30. Iconismis exhibentes: & *Textu paginarum* 149. gesta eorum explanantes. Post vulgatas tres istas *Decades* Auctor variis aliis negotiis implicitus, morbo etiam correptus ac demum morte sublatus est. Unde præclarum Opus istud non sine magno Artificum juxta ac Eruditorum dolore imperfectum remansit.

XII. *SS. Theologia universa sacris Bibliorum figuris illustrata; symbolis adumbrata; Assertis scholasticis, dogmaticis, moralibus elucidata; iconismis æreis exhibita; sub auspiciis RRmi et Celsmi Principis Ioannis Francisci, Episcopi Constantiensis & Augustani*. in 8. *Augustæ*. 1738. Constat Textu 100. paginarum, Imaginibus vero 50.

Hæc sunt meletemata *Nostri* tabellis æneis aut constantia, aut ornata: quæ præter, alia edidit sequentia.

XIII. *Trinum imperfectum ex perfecto: seu Asserta scholastica, polemica, moralia de Vitiis & Peccatis, Legibus, ac Gratia &c. ex Angelici theologia ad mentem Salmanticensium eliminata*. in 8. Hæc est quasi Pars altera prioris Operis. Constat Textu paginarum 406. Imaginibus vero caret.

XIV.

XIV. *Perfecti Præfulis Idea, quem sacra doctrina præposuit, amor elegit.* in folio. Hoc melete-mate Noster fratri suo germano (a) *Ioanni Evangelistæ adeptam, Præpositi in collegio Canonico-rum Regularium S. Augustini Augustano ad S. Crucem, dignitatem gratulatus est.* Constat pa-ginis 30. in fol.

XV. *Lapis angularis Domus Bavaricæ et Sa-xonicæ in insigni nexu serenissimorum Sponsorum Maximiliani Iosephi Ducis utriusque Bavaricæ & Mariæ Annæ Sophiæ, natæ Reg. Poloniæ Principis &c. cui penicillo & stylo elegiario sincera sua inscribunt vota Servi infimi, Theresiæ Filii.* in fol. Monachii. 1747.

XVI. *Ars sine arte, seu Vota simplici calamo col-lecta ex omni arte, & SS. Sponsis Maximiliano Io-sepho & Mariæ Annæ Sophiæ &c. demississime obla-ta inter nuptiales applausus lætabundæ patricæ & Con-ventu Monacensi Carmelitarum Discalceatorum anno,*

QVo SaXonlCa BaVaraqVe DoMVs

neCtVntVr In Vno.

in folio. *Augustæ.* 1747.

(a) Hic, antequam *Præpositus* Collegii sui constitutus est, per plures annos junioribus Religiosis theolo-gica præcepta tradidit. Extant eius *Conciones pane-gyricæ* in *B. Catharinam de Ricci*: & in *S. Thomam Aquinatem*. Manuscriptum post se liquit *Tractatum de Sanguine Christi in terris relicto.*

BERGMÜLLER (Ioann. Georgius)

Primam hic vitalem auram *Türkhemii, Sue-viæ vico*, ditioni tamen Ducis *Bavaricæ* subiecto, anno 1688. hausit. Ibi residens *Maximilianus Phi-lippus* è Ducibus *Bavaricæ*, cum in *Nostro* ingenium

pingendi arti aptissimum detexisset, *Monachium* eum misit, prima artis fundamenta apud *Andream Wolfium*, pictorem apprime celebrem, jacturum. Eo tyrocinio perfunctus BERGMULLERUS *Düsseldorfium* atque inde in *Belgium* abiit; quo in itinere plura artis opera scite elaboravit, inter quæ maxime ea prædicantur, quæ in Ecclesia Noso-dochii *Düsseldorfensis*, a P. URBAN, Iesuita et Architecto percelebri constructa, visuntur.

Italiam quoque artis perficiendæ gratiâ peragrassæ *Nostrum*, Majorum narratione cognovi; pro certo autem affirmare non ausim. Denique *Augustam* veniens stabile ibi domicilium fixit, etiam uxore sibi adjecta. Hinc *Augusta* plurimis artis operibus varii generis, *Nostri* penicillo elaboratis, superbit; quæ, si nōsse cupis, Lector! adi Librum *Perillustr. Pauli à STETTEN: Kunst- und Handwerksgegeschichte von Augsburg T. I. pag. 318. et T. II. pag. 201. 202.* Nam mihi per instituti mei rationes haud licet diutius in illis enarrandis immorari.

Præter pictoriam, chalcographicæ quoque artis scientiam habuit insignem, multasque cupreis laminis docta acu inscriptas icones publici juris fecit: quorum & numero hoc loco memoranda veniunt non tam artis, quam ingenii (aut si mavis, *utriusque*) monumenta:

I. *Antropometria*, seu *Statura Hominis à natiuitate ad consummatum ætatis incrementum; ad dimensionum et proportionum regulas discriminata.* in Fol. *Augsburg. 1723.*

II. *Geometrischer Maasstab der wesentlichen Abtheilungen und Verhältnisse der Säulenordnung* fol. *Augsburg. 1752.*

Fuit

Fuit *Noster* Architectices (quod mox memoratum Opus luculentissime comprobatur) supra modum peritus. Fuit Pictor in inveniendis amoenus: in piis repræsentationibus pius atque modestus; in cuius picturis elegantiam facierum, vestimentorum fluiditatem, colorum illecebras jure mireris. Fuit in omni vitâ vir probus, optimisque moribus refulgens. Fuit Celsissimo Episcopo *Augustano* tum Aulæ tum sanctioris Conclavis Pictor. Fuit *Augustanæ* Artium Academiæ civicæ Director, anno 1720. creatus.

Diem supremum clausit *Augustæ*, annô a reparata per Christum salute 1762.

Plura de *Nostro* scire quisquis avet, consulat Librum *Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und freyen Künste*. in 8. *Lipsiæ*. In Officina *Dykiana*. T. I. pag. 156. ADELUNGIIUM in *Fortsetz- und Ergänzungen des Iöcherschen Gelehrten-Lexicon*.

Patri succedat Filius *Ioannes Baptista* BERGMULLERUS. Natus is anno 1724. ut adolevit, arti a genitore cultæ se devovit, quem tamen passibus haud æquis sequutus est. Obiit anno 1785. ad diem 19-20. Februarii noctu; postquam supremæ voluntatis tabulis pauperes patriæ hæredes scripserat, typisque excusum Opus publicarat sequenti titulo:

Maasstab Gottes, oder die Berechnung göttlicher Zahlen in der heiligen Schrift; für Gelehrte, Künstler, und Mahler. In fol. *Augsburg*. c. fig. 1778. de quo Libro judicant Perillustr. *Paulus à STETTEN* L. c. T. I. pag. 353. et Liber: *Allgemeine deutsche Bibliothek*. T. XXXVIII. p. 410.

BRANDER (*Georgius Fridericus*)

Egregius, minimèque indoctus Instrumentorum mathematicorum Confector, merito inter ~~eruditissimos~~ referendus, in hanc lucem annò 1713. *Ratisbonæ* prodiit, patre natus aromatario: à quo etiam ei negotiationi, annis auctior, destinatus fuit. At filius, à genitoris proposito magnopere dissentiens, indolemque à mercatura omni aversam nutriens, quidquid vacui temporis nancisci licuit, artibus mechanicis, quibus mirifice delectabatur, consecravit, in angulis paternarum ædium laboribus, qui tornatorum, scriniariorum, bibliopegarum sunt, sese occupans: aut artificum visitans tabernas: denique notitiam amicitiamque sibi eruditorum Mechanicorum, quos tum cœnobium *Sco- torum* Ordinis S. Benedicti *Ratisbonæ* alebat, concilians. Itaque pater & filii inclinationi, sibi exosæ, obstruendus: & infirmam eiusdem fanitatem alieni cœli temperie, Deo annuente, firmaturus *Norimbergam* eum ire iussit, mercatorum cuidam, quocum amicitiam et commercium litterarium parens alebat, operam locaturum. Sed caruit exitu consilium. Etenim *Noster* in ea urbe, utpote Artificibus et Mechanicis frequentiori, frequentiores ac domi suæ, quibus sciendi aviditatem expleret, occasiones inveniens, risdem impigre usus est; donec patre è vivis decedente sui juris factus, quò ferebat animus, totum se trahi permisit. Itaque per triennii spatium tum *Norimbergæ*, tum *Altdorffii* Professoribus *Geometriæ*, nominatim famigeratissimo *DOPELMAIERO* attentas aures commodavit, usque dum anno 1734. *Augustam* venit: ubi, quod opibus haud valeret, conficiendis Instrumentis chirurgicis vitæ necessaria sibi conquisivit. Eo opere jam

jam ad magnam nominis claritudinem pervenerat, cum variorum amicorum, ad altiora idoneum haud vane credentium suasu, inprimis *Petri ab OSTERWALD*, postea Consiliarii intimi in Aula *Bavarica*: *Tobias MAYERI* (a) postea publici in Academia *Göttingana* Professoris (Ambo hi apud *Nossum*, ædes exiguas tum adhuc inhabitantem manserant) item Scribæ ædilitii *Haasii*, et Actuarii in Dicafterio opificum artificumque *Wengii* (b) Iuris utriusque Licentiati: præcipue vero *Ioannis* (aliis *Iosephus* dicitur) ab *HALDER* celebris Nummularii, cuius etiam systaticis postea litteris plurimum suffultus fuit, instinctu conficiendis *Instrumentis mathematicis* ingenium totum, omnesque suas vires addixit. Tam hoc ex voto cessit *Nostro*, ut mox anno 1737. prima in Germaniæ oris Telescopia confecerit: ut brevi temporis spatio interposito seu maximos, quos tunc *Anglia* habuit, artifices scientia & dexteritate æquârit; seu eos, quos *Germania* nutriit, etiam superârit: ut non solum instrumenta prius inventa aptissimis emendatio-

A 5 88 9

(a) Hic *Marbaci* in *Wurtembergia* natus, ab anno 1741. usque ad annum 1746. *Augustæ* commoratus est, jam tum insignis Mathematici nomine clarus. *Augustæ Norimbergam* translatus, & *Societati cosmographicae* adscriptus, in officina *Hofmanniana*, præter alias chartas geographicas, *Germaniam criticam* anno 1750. publicavit. Anno insequenti *Göttingam*, ut *Matheſeos Professore* ageret, evocatus editis maxime *Tabulis lunaribus* immortalē sibi famam, et maximorum Auditorum encomia comparavit. Ita Perillustres *Paulus STETTEN* in Libro: *Kunst- und Handwerks-Geschichte von Augspurg. T. I. p. 56.*

(b) De *Haasio* & *Wengio* vide eundem. l. c. p. 49. p. 174. De *Haldero* autem, p. 175.

dationibus usui magis accommodârît; sed nova quoque suoapte fœcundo ingenio excogitârît. Præcipua autem eorum, quæ fecit, Operum & descriptiones eorum, typis vulgatæ, *infra* luculentius dicentur.

Hinc (quod æstimatu perfacile est) fama *Nostri* mire crevit, nomenque ejus non solum per viciniam *Germaniamque*, sed *exterar* quoque *regiones* latissime percrebuit. Ipse à Viris doctissimis (quorum e numero e. g. vocare me licet *Dollondum*, Io. Henric. *Lambertum* Collegam Societatis Scientiarum Berolinensis (c) *Gesnerum* Canonicum Tigurinum, *Ioannem van Muschenbræck*, *Michaelem du Crest*, *P. Cæs. Amann* &c.) nobilissimisque maximi habitus: et vel cominus domi suæ, vel eminus Litteris honorificentissimis consalutatus est: aut in libris, quos vulgaverunt, commeritis laudibus celebratus. Ipsius in *Instrumentis* describendis ante dictus *Lambertus*, *Kästnerus*, *Bullingerus*, *Amannus*, *Pickelius* Professor *Eichstadii*, *Spenglerus* Professor *Dillingæ*, *Mairus* Professor *Heidelbergæ* ad suam, *Nostrique* laudem versati sunt. Ipsius manu docta elaboratis *Instrumentis* *Academiæ Scientiarum Bavarica Monachii*, *Berolinensis*, *Manheimensis*, *Ingolstadiensis*: Collegia *Societatis Iesu* ibidem & alibi: *Canoniam Pollingana* in *Bavaria*: *Cœnobium Langheimense* in *Franconia*: *Societas physica Tigurina*: denique urbs *Augusta* gloriantur. Iisdem (quod maius est) *Aula Berolinensis*, *Poëlonica* *Varsoviæ*, *Anglica* in *Observatorio Regis privato*,

(c) Vir hic, plane singularis ingeniû, totò trienniò *Augustæ* apud *Nostrum* fuit: ubi etiam *Germanice* edit Observationes de *Branderianis Micrometris vitreis* eorumque usu. in 8.

vato, quod *Richemondi* non ita procul *Londino* est, ornari se proptârunt.

Præterea *Noster* anno 1753. *Lutetiam Parisiorum*, & totius *Russici Imperii* metropolim *Petroburgum*, anno deinde 1754. rursus *Petroburgum*, anno vero 1760. *Bavariæ* principem urbem *Mona-chium* propositis æquissimis conditionibus evocatus est: quin tamen impetrare à se potuerit, ut vocationibus istis obtemperaret, fors quietis doctique otii, quam honoris ac claritudinis appetentior.

Neque istud præteriri à me hoc in loco debet, *Nostrum* annò 1780. quod propositam à Regia *Scientiarum Academia Danica* quæstionem omnium optime solvisset adjecto insuper Instrumento, quo distantias metiaris, dignum proclamatum fuisse, qui præmiò in id constituto, nempe *Numismate aureo* 100 *Thalerorum* donaretur: *Nostrum* diu antea inter *Academiæ Scientiarum electoralis Bavaricæ* membra connumeratum: anno 1781. denique abs singulari Musarum Patrono, artiumque & scientiarum Promotore serenissimo, *Carolo Theodoro* Bavaricæ & Palatinatûs Duce propter inventa *Micrometra vitrea* amplissimo munere cohonestatum fuisse. His omnibus liceat addere, *Nostrum* etiam Membrum fuisse *Academiæ Artium Augustanæ civicæ*, illudque Institutum pro viribus promovisse.

Hunc talem Virum brevi ægritudine confectum annus 1783. ad diem 1. Aprilis vivorum à medio sustulit, ætate admodum provectum, Reliquit post se generum suum *Casparem Hæschelium* (d) jam ab annis 14. laborum omnium socium &

(d) Hunc *Nostri* dignissimum successorem debito encomio *Paul. à Stetten L. c. T. I. p. 182. & T. II. p. 60. 61.* mactare non omisit.

& studiorum commilitonem, cui annis gravatus negotiorum suorum partem maximam, & commercium suum litterarium, quam latissime patens, curanda permiserat. (e)

Quemadmodum *Instrumenta* scitissime dexterimeque confecit; ita eadem, usumque eorundem & utilitatem aptissimis Libellis, in hunc finem typo procusis, describere non intermisit. Sunt illa.

I. *Polymetroscopium dioptricum*: oder Beschreibung eines optischen Instruments, vermittelt dessen man die Gesicht-Winkel messen kan. c. fig. in 8. Augustæ. 1764.

II. Kurze Beschreibung einer ganz neuen Art einer Camera obscura: ingleichen eines Sonnen-Microscops in 8. c. fig. Ibidem. 1769.

III. Neuer geometrischer Universal-Meßtisch, nach seiner Zusammensetzung und nach seinem Gebrauch beschrieben. in 8. c. fig. 1767. Ibidem. Item 1772. Dicavit Noster Stanislaus Augustus, Poloniæ Regi.

IV. Beschreibung zweyer zusammengesetzter Microscope. in 8. c. fig. 1769. Ibidem.

V. *Arithmetica binaria sive dyadica*: d. i. Die Kunst nur mit zwei Zahlen in allen vorkommenden Fällen sicher und leicht zu rechnen. in 8. Ibidem. 1769. Item 1775.

VI. Beschreibung des neuen dioptrischen Sektors, nebst der Chorden-Tabelle von desselben Beschreibung einer ganz neuen Libel- oder Nivellir-Wage. in 8. Ibidem.

VII.

(e) Vide *Notitiam quartam de Augustana civica artium Academia, & cum hac ad excitandum Artium studium connexa Societate privata*, p. II. Perilluſtr. Paulum d. STETTEN L. c. T. I. p. 177. & T. II. p. 59. ADELUNG-Fortsetzung- und Ergänzungen des Löcherſchen Gelehrten-Lexicon.

VII. *Beschreibung einer neuen hydrostatischen Wage, nebst zweyen hiezu gehörigen Abhandlungen* in 8. c. fig. 1771. Ibidem.

VIII. *Neue Art Winkel zu messen vermittelst eines neuen amphidioptrischen Goniometers: ingleichen Linien und Zirkel mit dem Glas-Nonius-Maassstab scharpf und richtig zu theilen.* in 8. Ibidem. 1772. c. fig.

IX. *Beschreibung zweyer besonderer und neuer Barometer, welche sich nicht nur verschließen, und sicher von einem Ort zum andern bringen lassen; sondern auch zu Höhen-Beobachtungen vorzüglich zu gebrauchen sind.* in 8. c. fig. 1772. Ibidem.

X. *Beschreibung eines Spiegel-Sextanten: ingleichen einer neuen Abänderung des Meßtisches, wie auch eines ganz neuen Meßtisches, und des sogenannten Scheiben-Instruments; als der zweyte Beitrag zur Beschreibung des geometrischen Meßtisches.* in 8. c. fig. 1774. Ibidem.

XI. *Beschreibung einer kleinen Luftpumpe oder Cabinet-Antlia.* in 8. c. fig. 1774. Ibidem.

XII. *Beschreibung seines ganz neu gefertigten, und besondern Planisphaerii astrognostici æquatorialis.* in 8. c. fig. 1775. Ibidem.

XIII. *Beschreibung der neu abgeänderten und mit mehrern Zusätzen versehenen Camera obscura.* in 8. c. fig. Ibidem. 1775.

XIV. *Beschreibung des von ihm neu- gefertigten Spiegels-Quadranten nach HADLEY'S Theorie, mit einem Artificial-Horizonte zum geometrischen und astronomischen Gebrauche, nebst einer Beschreibung von drey andern Instrumenten.* in 8. c. fig. 1777. Ibidem.

XV. *Beschreibung eines magnetischen Declinatorii und Inclinatorii, nebst der Anweisung, wie man sich dieser Instrumente bedienen soll, um aller Orten die Ab-*

wei-

weichung und Neigung der magnetischen Kräfte zu bestimmen &c. in 8. c. fig. 1779. Ibidem.

XVI. *Beschreibung und Gebrauch eines geometrischen Instruments, in Gestalt eines Proportional-Zirkels, welches in allen praktischen Fällen der Feldmesskunst leicht und gut zu gebrauchen, nebst angehängter Beschreibung eines Systems von Maasstäben zu Zeichnungen. in 8. c. fig. Ibidem. 1780.*

XVII. *Beschreibung eines neu erfundenen Distanzen-Messers aus einer Station, für Ingenieure und Artilleristen. in 8. c. fig. 1781. Ibidem. Habetur etiam junctim cum aliis Tractatibus Societatis Regiæ Daniæ, T. I. Hafniæ. 1781.*

XVIII. *Epistolæ de compluribus physicis argumentis, Inventionibus, Instrumentis, quas Noster Germanicâ linguâ ad sæpius laudatum Io. Henr. LAMBERTUM scripsit: Ioannes vero BERNOULLIUS Berolini anno 1783. publici juris fecit. Confer Friderici NICOLAI, Auctoris in iis, quæ de Nostro narrat, omni fide (utinam & in reliquis) dignissimi Itinerarium linguâ vernaculâ editum T. VIII. p. 42.*

XIX. *Kurzgefaßte Regeln zu perspectivischen Zeichnungen, vermittelt eines zu deren Ausübung, so wie auch zu geometrischen Zeichnungen eingerichteten Proportional-Zirkels. in 8. c. fig. Augsburg. 1772.*

XX. *Beschreibung und Gebrauch der logarithmischen Rechenstäbe. 8. Ibidem. 1772.*

Notandum præterea est, horum Opusculorum plura typis repetitis procusa fuisse, qua occasione utens Noster eadem aut emendavit, aut novis accessibus locupletavit.

COLLEGIUM
SS. SALVATORIS,
QUONDAM
SOCIETATIS
JESU.

PRÆMONITIO.

COLLEGIUM SS. SALVATORIS in urbe *Augusta Vindelica*, primariorum Civium Augustanorum studio & singulari in patriam pietate, anno post natum ex Virgine Salvatorem MDLXXXI. in gratiam *Patrum*, tum nascentis *Societatis Iesu*, conditum atque fundatum, ab ipsis primordiis ad nostra usque tempora Viros permultos habuit facile eruditissimos ac plurima doctrinæ laude insignes: quorum merita, in unum congesta cumulum, dum hōc in locō prolixiori sermone exponere aggredior, rem tum instituto meo apprime convenientem, tum cordatorum Lectorum curiositati oppido gratam me facturum esse confido. Primas itaque suo quasi jure sibi postulat

Bibl. August. Alph. X.

B.

RO-

ROSEFFIUS (*Gregorius*) Augustanæ familiæ *Societatis*, antequam ad *Collegii* statum emergeret, Moderator: primusque dein *Collegii* Rector. Cuius merita ac scripta fusè à me perscripta habes in *Alphabeto V. Bibliothecæ Augustanæ*, p. 182—196. Dixit is è suggestu cathedralis Ecclesiæ multa cum approbatione ab anno 1566 — in annum 1600. Obiit *Augustæ* anno 1623.

Equidem non inepte quis dixerit: ante *Roseffium* et primò omnium locò prædicandum esse *Petrum* CANISIUM, cui postulante Cardinale & Episcopo Augustano, *Othone Truchsessio*, Iacobus *Layne* Præpositus generalis *S. I.* licentiam dedit *Augustæ* subsistendi, tum in alios usus, tum vero, ut in æde cathedrali pro concione ante meridiem diceret. Sed Viri huius, certe maximi, laudes tam multi ante me Scriptores memorârunt, ut quod adjiciam, plane non sit. Consuli de illo poterunt ALEGAMBIUS & SOTVELLUS in *Biblioth. Script. S. I.* ANDREAS in *Biblioth. Belgic.* MIRÆUS in *Elogiis Scriptor. Belgii.* PANTALEO in *Prosopograph.* & in primis Matthæus RADERUS in *Vita Petri Canisii*. Præterea, dum *Canisius* *Augustæ* fuit, & pluribus posthac annis necdum *Societas* ibi ædes proprias habuit: sed prope palatium episcopale *Socii* habitabant. Ex duplici hac caussa præsentī *Narrationi* haud inferendus mihi visus est. Coeterum *Canisius* suggestum cathedralis Ecclesiæ tenuit ab anno 1559. in annum 1566. Sed quoniam hunc ipsum tum *Provincia*, quam regendam susceperat, negotia: tum altiora non raro iussa aliò vocabant, vices ejus *Martinus Stevartius* supplevit anno 1563. cui hoc eodē anno ab *Alberto* Duce *Bavariæ* *Monachium* rursus revocato successit

fuit *Ioannes* (aliis *Hermes*) *Halbpauerus* usque ad annum 1566. quod *Roseffius* summæ ædis cathedram obtinere cœpit: de quo Viro cum satis dictum sit, ad alios pergo.

SALLERVS (*Ioannes*) qui post *Roseffium* ab anno 1600. ad annum 1611. in cathedrali Ecclesia antemeridiani Concionatoris munus sustinuit. Eius laudes paucis commemoravi in *Alphabeto V. mæ Bibliothecæ*, p. 187. Vitam finiit *Monachii* anno 1630.

SALHAUSER (*Cosmas*) qui post *Sallerum* ad concionem ab anno 1611. in annum 1626. dixit. De eo *Sotvellus* in *Biblioth. Script. S. I.* sequentia narrat: „Natione *Germanus*, patria *Nappur-*
„*gensis* in *Palatinatu*, Societati adscriptus est an-
„no salutis 1586. ætatis suæ 15. & Professionem
„quatuor Votorum emisit. Vir concionandi mu-
„nere ad annos circiter quadraginta clarus:
„imis, summis ob morum elegantiam & reni-
„tentem e vultu candorem amabilis . . . . Dissidiis,
„etiam potentiorum, componendis adeo dexter &
„æquus arbiter, ut, quibus suo obnunciasset
„calculo, eos eloquii suavitate denuo sibi devinci-
„ret. . . . Cursum peregrinationis suæ septuagena-
„rius absolvit *Monachii*, die 15. Iulii 1639. Ver-
„tit e latino germanicè *Georgii STENGELII La-*
„*byrinthum*, excusum *Ingolstadii* 1629. et rursus
„*Dillingæ*. 1640. “

PEUTINGERUS (*Carolus*) *Patricia* gente *Augustana* ortus, quem dixisse de cathedra summæ ædis *Augustanæ* repperi, & de quo ipso pluribus

egi in *Alphabeto I. meæ Bibliothecæ*, p. 131. Fatis concessit anno 1624. *Monachii*.

PONTANUS (*Iacobus*) Vir latinæ & græcæ litteraturæ peritissimus, inque omni doctrina excellens; cuius prolixum encomium videtis in *Alphabeto V. Bibliothecæ meæ*, p. 119—149. E vita decessit anno 1626. *Augustæ*.

RADERUS (*Matthæus*) plurium annorum spatio in Collegio vixit. Fuit Vir multigena scientiâ, Eruditorum maximorum suffragiis comprobata, longe ornatissimus: cuius præclara merita exposui in *Alphabeto V. meæ Bibliothecæ*, p. 149—170. Diem supremam clausit, anno 1634. *Monachii*.

REIHING (*Conradus*) Patritia apud *Augustanos* gente, patre *Iacobo* (a) natus, frater *Iacobi REIHINGI junioris*, postquam adolevit, *Societatem Iesu* est ingressus, eamque postea nuncupatis quatuor solennibus Votis professus, *Vir virtute, doctrina, auctoritate clarus*.

Hunc annô 1598. *Ingolstadii* Theses ex universa *Philosophia*, præsidente *P. Velfero* (b) propugnâsse, ex *EHINGERI Catalog. Biblioth. Augustanæ*, p. 236. discimus. Anno deinde 1602. in
memo-

(a) *Iacobum Reihingum* vel *Reyhungum* in Senatum *Augustanum* anno 1574. adscitum, mortuum vero anno 1581. invenio in *Langenmantelii Histor. des Regiments von Augspurg*.

(b) Est is *Antonius Velferus*, cuius laudes commemoravi in *Alphab. II. meæ Bibliothecæ*, p. 138.

memorata *Academia* ad *Philosophiæ* præcepta proprio Marte docenda promotum fuisse, testatur *Io. Nep. MFDERER* (c), addens, eum per integrum quinquennium eo in officio versatum fuisse. Procedente tempore honorum munia capeßere jussus, *Collegii Augustani Rector* egit anno 1621. quo ipso frater eius supra nominatus *Iacobus* à Societate et Religione catholica defecit (d).

In eodem officio fuit annô 1628. quando Duum-
 viris Augustanis *Hieronymo Imhofio & Bernardo*
Rehlingero persuadere conatus est, ut mediatum
 eo tempore *Reformationis* negotium alacriter ag-
 grederentur (e). Expugnavit paucis post annis
 urbem *Augustam* miles *Suecus*, quo tempore (1632)
Noster una cum aliis tum ecclesiastici tum sæcularis
 ordinis Viris primariis, sinistræ suspicionis ergò, in
 Curia (f) custodiæ per aliquot dies mancipatus
 est, multaque alia indigna tulit. Circa idem tem-
 pus *Noster* Iuramenti, quod *Suecus* exigebat, detre-
 ctandi clero *Augustano* in unum congregato prin-
 ceptus & auctor fuit.

Subin Clericis, id ipsum Iuramentum præstare recusantibus, urbe exesse iussis, *Monachium* delatus, potissimum excipiendis Pœnitentium Confessionibus operam in *Collegii S. I.* templo dedit: quo ipso in loco *Ecclesiasten* quondam pluribus
B 3 annis

B 3

annis

(c) In *Annal. Academ. Ingolstadt. T. II. p. 169. 191.*

(d) *V. Histor. Soc. Ies. German. superior. P. III. p. 167. & P. IV. p. 258. Ceterum de Iacobo REIHINGO, inferiorius, suo ordine agam.*

(e) V. Pauli à Stetten *Historie von Augspurg*. T. II. p. 137.

(f) V. Khamm Hierarch. Auguß. P. I. p. 419.

annis, incredibili audientium frequentia, egerat: magisque etiam vitæ compositissimæ exemplis, quam eloquentia copiaque orationis, quâ quidem plurimum valuit, populi mores instituerat formaveratque.

Cæterum hunc *catarrhi* suffocans humor è vivis sustulit anno MDCXXXIV. medio ferme Iulio. Meletemata *Nostri* typis procusa repperi sequentia:

I. *Theses philosophicæ ex universa Philosophia naturali collectæ. Præside Conrado Reihing Soc. Iesu, proponet Matthæus Velfer. Ingolstadii. 1607. V. Ehingeri Catalog. Biblioth. Augustan. p. 234.*

II. *Disputatio philosophica de corpore simplici et mixto: Præside Conrado Reihing: Respondente Leone Menzelio (g) Ibidem. 1607. V. Ejusdem Catalog. Bibl. August. p. 239.*

III. *Affertiones, quas ex Logica, Physica, & Metaphysica collectas, Præside Conr. Reihing &c. proponet Sebastian. Christoph. Rechlinger. in 4. Ingolstadij. 1607.*

(g) Vir quantus evaserit Menzelius iste, cognosces ex I. N. Mederer *Annal. Acad. Ingolst. T. II.*

WAZIN vel WASIN (*Ioannes*) qui locum Concionatoris pomeridiani in cathedrali Ecclesia aliquamdiu tenuit. Hunc *Sotvellus l. c.* sequentibus laudat: „Natione *Germanus*, patria *Immenstadiensis* in Suevia, Societati adscriptus anno salutis „1611. ætatis 17. in Provincia *Germaniæ superioris*, vota quatuor nuncupavit *Monachii* anno „1627. Vir præstanti doctrina & concionandi „munere excellens, adeo ut *evangelicæ tubæ* no- „men

„ men obtinuerit & magno fructu 30. annis id
 „ exercuerit. Missus in *Bohemiā*, primus de So-
 „ cietate, *Wratislaviam* hæresi addictissimam in-
 „ travit, ibique *Societati* sedem fixit, sagace et
 „ grato apud Cæsarem & Dynastas ingenio. Ibi-
 „ dem annos 16. pro Ecclesia catholica . . . acer-
 „ rime depugnavit, & Collegio illi bis præfuit
 „ magna modestia, prudentia & charitate. Deni-
 „ que ex eodem ad laborum præmia migravit, die
 „ 8. Septembris 1653. Edidit linguā germanicā
 „ *Odo Corollas funebres, in exsequiis SS. Ma-*
 „ *riæ Renatæ, Alberti, Ducis Bavaricæ, filicæ exhi-*
 „ *bitas. Monachii. 1630.*“

MAYR (*Georgius*) primus e *Societate* Concio-
 nator *San-Mauritianus*, *Augustæ* constitutus an-
 no 1598. *Græcæ* et *Hebraicæ* linguarum callentis-
 simus; cuius labores & scripta fuso sermone pro-
 posita invenies in *Alphabeto VI. mæ Bibliothecæ*,
 p. 133—147. Diem suum oppetivit anno 1633.
Romæ.

DREXELIUS (*Hieronimus*) Vir vitæ sancti-
 tate et multiplici doctrina nominatissimus, *Collegii*
 aliquamdiu incola; de quo fusissime dixi in *Al-*
phabeto II. mæ Bibliothecæ, p. 33—68. Naturæ
 debitum solvit anno 1638. *Monachii.*

WAGNER (*Andreas*) de quo paucissima, mihi
 commemoranda, temporum, quibûs vixit, iniquitas
 reliquit.

Philippus ALEGAMBIUS sequentia de eo refer-
 re (a) non omisit: *Andreas Wagner natione Ger-*

B 4

ma.

(a) In *Biblioth. Script. S. I. p. 32.*

manus, patria Suevus ex Hoffenhoven (b) 'venit in Societatem juvenis, annos 17. natus, anno salutis 1605. Humaniora studia et concionandi munus cum laude tractavit, professus solennia Vota (c) Societatis Iesu, die 31. Julii. anno 1624.

Conscendit *Noster* sacrum cathedralis Ecclesiæ Augustanæ suggestum, quā Concionator antemeridianus, anno 1626. ex eoque dixit usque in annum 1637. quō eundem *Augustū* discessisse, certa auctoritate didici. Sed nec diu posthæc supervixit teste SOTVELLO (d) scribente: *Virum hunc, latina vernaculaque facundia præstantem, nec minus religiose vivendi laude excellentem, mortuum esse præmature funere, Neoburgi, Calendis Maii, 1638.*

Typis impressa posteris reliquit *Noster* sequentia Opuscula vernaculo sermone concepta:

I. *Quando vis fieri Catholicus? Wann wilt du Catholisch werden? Das ist: Gespräch zwischen einem Catholischen, und Lutherisch-Evangelischen, so neulich von einem unbenannten Lutherischen Zeloten durch den Druck ausgesprengt worden, itzund aber durch fleißiges Examen gezogen, und auf catholischer Seiten mit einem starken Zusatz vermehrt, und wider den Gegentheil kürzlich doch gründlich beantwortet. in 8. Augspurg. 1630. Dicavit Noster Præposito, Decano, totique Capitulo Ecclesiæ cathedralis Augustanæ.*

II. *Neu Jahrs-Schankung; d. i. Neues christliches Gespräch von den Bildern Gottes und Christi unsers*

(b) *Sotvellus* scribit: *Pfaffenhoven.*

(c) *Sotvellus* addit: *Ingolstadii.*

(d) In *Biblioth. Script. S. I.*

unfers Herrn, und von der Abgötterey, zwischen Nathanael einem Catholischen, und Daniel einem evangelischen, beeden Augspurgischen Burgern. in 8. Augspurg. 1631.

III. *Nondumne te accommodabis?* Abfertigung des Lutherischen Anhangs weiterer Fragen und Beantwortungen, oder des Gespräch-Büchleins, dessen Titel ist: Wilt du dich noch nicht accommodiren? Augspurg. in 8. 1631. Dicavit Christophoro Peutingero Præposito, Christiano Paul (e) Decano, & Capitulo Ecclesiæ Collegiatæ ad S. Mauritium Augustæ.

IV. *Refutatio Epistolæ consolatoriae Io. Conr. Göbelii &c.* Bedenkliche Erwägung der Unterrichts- und Trost-Schrift, so an die genannte Evangelische Burgerschaft zu Augspurg von M. Io. Conrad, Göbelio (f) gewesten Lutherischen Pfarrer und Senior bey S. Anna daselbst abgangen. in 8. Augspurg. 1631.

V. *Xenia, pro Congregatione civica Ingolstadiana. Germanicè.*

(e) *Paulus vel Paul anno 1622. Dillingæ sub præsidio Laurentii Foreri è Soc. Iesu publice de Symbolo catholico seu pontificio, cum Symbolo apostolico, collato disputavit. Fuit S. Scripturæ, itemque S. Theologiæ Doctor: Consiliarius Episcopalis. Decanatum adeptus est anno 1626. die 16. Iunii. Obiit anno 1640. die 26. Februar.*

(f) *De Göbelio videri poterit Liber: Ministerium Evangelicum Augustanum. FISCHLINI Memoria Theolog. Württemberg. SERPILII Epitaph. Theolog. & alii.*

HUGO (Petrus) quem anno 1642. in annum 1643. Augustæ in Ecclesia Collegiata S. Mauritii & Sociorum ad populum dixisse novi. Eius lau-

des sequentibus prædicat *Sotvellus l. c.* „ Natione
 „ *Helvetus*, patriâ *Lucernensis*, juvenis annos 19.
 „ natus se dedit in Societatem anno salutis 1606.
 „ in qua solemnia 4. vota 1625. nuncupavit. *Rhe-*
 „ *toricam* quadriennio, *Philosophiam* quinquennio
 „ professus est. Vir fuit laboris indefessi, Zeli ani-
 „ marum plane eximii; *triginta sex* annos conti-
 „ nuos semper et cum laude auditus est ex sugge-
 „ ftu ad populum dicere; *Ambergæ* in *superiori*
 „ *Palatinatu* Superior, catholicæ Religionis fun-
 „ damenta jecit. Rexit etiam Collegium *Fri-*
 „ *burgense* in *Helvetia*, ubi ex inopinato oppressus
 „ catharro, intra sex horas ex mortali vita tran-
 „ sivit ad immortalem, diē 19. Decembris 1651.
 „ Edidit;

„ I. *Vitam Nicolai de Rupe Anachoretæ Sub-*
 „ *sylvani in Helvetia. Friburgi Helvetiorum*, per
 „ *Wilhelmum Darbellay*, 1636. in 12. “ dica-
 „ tam Senatui Populoque VII. Cantonum catholico-
 „ rum in *Helvetia*. Eandem *Vitam* in *Germanicam*
 „ linguam a se versam, impressamque *Friburgi in*
 „ *Brisgovia*. in 8, 1642. iisdem Patronis consecra-
 „ vit. „ Latine recusa inserta est a *Godefredo HEN-*
 „ *schenio Adis Sanctorum Martii. Antverpiæ*
 „ 1668. in fol. Scripsit etiam

„ II. *Apologiam universalem Catholicæ Romanæ*
 „ *Fidei. Germanice. Friburgi. 1651.* “ Haud du-
 „ bie hæc altera est Editio Libri à Nostro editi & a me
 „ visi hoc titulo: *Catholisches Handbüchlein, in wel-*
 „ *chem von 14. fürnemmen strittigen Artikeln unsers*
 „ *christlichen Glaubens gehandelt wird &c.* in 8. *In-*
 „ *golstadt. 1628.* Opus, D. *Matthiæ HOE* (a) Libro;
 „ *Evan-*

(a) De hac Controversia vide inferius in *Jacobo*
REIHINGO, N. VIII.

Evangelisches Handbüchlein, oppositum sequenti censura *Leo Menzelius*, SS. Theolog. Professor publicus *Ingolstadiensis*, ornavit: *Catholicorum hoc Manuale à Petro Hugone*, in parochia *Mauritiana Ingolstadii* pro tempore *Concionatore* conscriptum non solum doctrinam orthodoxam tradit & confirmat; sed etiam adversariorum tam calumnias quam argumenta contra veritatem Fidei magna ex parte resenter excogitata solide refutat.

HESERUS (Georgius) qui. post *Hugonem* ab anno 1643. in annum 1649. in Collegiata Ecclesia *S. Mauriti*i Concionatoris munus obivit.

Fuit natione Germanus patria *Weyrensis* in *Austria superiori*, *Passaviensis* diœcesis, natus anno sæculi XVII. nono; Deo se in Societate dicavit 1625. in *Germania superiori*, et votorum quatuor professionem emisit; Sacerdotium obtinuit annò 1637. Docuit *Poesin*, *Rhetoricam*, *Dialecticam*, *Controversias* de fide, et 13. annis *Ecclesiasten* (a) egit. Obiit circa finem sæculi XVII. ediditque sequentia:

I. *Psalmi Davidis centum & quinquaginta*, juxta sensum litteralem explanati. *Ingolstadii*. 1654. in 8. Dicavit Collegium *Ingolstadiense* Episcopo *Eichstetensi Marquardo*. Nomine *Facultatis theologicæ Ingolstadiensis* de proposito Opere *Guil. Ludov. BENNZ Theol. Doctor, Professor &c.* hanc tulit sententiam: *Claritatem ita conjungit brevitati, sinceramque doctrinam connectit perspicuitati; ut huiusce materiæ aut*
argu-

(a) Sic *Ingolstadii* quoque in parochiali Ecclesia *B. Virginis* Concionatoris meritissimi munus gessit anno 1654.

argumenti vix legerim aliquid, quod desiderio meo votoque ita responderit, expectationemque à me haud temere præconceptam ita satiarit; uti hoc elegantissimum Opus.

II. *Psalmi argumentis et commentariis illustrati.* Quorum primus Tomus, continens LXXV. priores Psalmos, prodiit *Monachii* 1673. in folio. Tomus secundus autem lucem non vidit: uti credibile ex eo fit, quod nullus Scriptorum annum editionis locumque annotârit.

III. *Vitæ Christi Monotessarum evangelicum.* *Monachii.* 1657. in 12. et Germanice versum ab alio è *Societate.* Ibidem 1658. Sunt Meditationes de Vita Christi, in singulos anni dies à *Nostro* distributæ, & *Gedeoni Forstero* Præposito *Vilshovien-* si dedicatæ: in qua Dedicatione inter alia ait: *Vulgaveram typis semel iterumque*

IV. *Christi patientis universam Tragædiam, quibus eam verbis Evangelistæ quatuor dederunt.*

V. *Martyrologium Romanum, Germanice translatum.* *Monachii.* 1670.

VI. *Dioptra Kempensis, qua demonstratur Thomas a KEMPIS verus Auctor Librorum IV. de Imitatione Christi.* in 12. *Monachii.* 1650. Scripsit *Noster* adversus *Constantinum CAJETANUM*, Abbatem *S. Barontii*, hoc Opusculum (*) ad cuius calcem accessit

VII. *Summula Apparatus Constantini Cajetani, Abbatis ad Ioannem Gersen restitutum, opposita.* *Ingolstadii.* 1650. in 12.

VIII.

(*) Confer de illo *Vincentii THULLERII Historiam Concertationis de Auctore Libelli: De Imitatione Christi.* in 12. *Angustæ.* 1726. excusam, p. 31. & seqq.

VIII. *Vita, et Syllabus omnium Operum, Thomæ a Kempis ab Auctore Anonymo, sed coævo, non longe post obitum illius conscripta. Quæ ex Monasterii Rebdorfensis, Cann. Regg. S. Augustini, tribus Codicibus MSS. in lucem protulit G. H. Ingolstadii, in 12. 1650. Recusa Parisiis 1651. in 8.*

IX. *Præmonitio nova ad Lectorem Thomæ a Kempis de Imitatione Christi, adversus Præmonitionem Francisci Valgravi. Ingolstadii, 1650. in 18. Recusa Parisiis 1651. in 8.*

X. *Lexicon Germanicum Thomæum. Ingolstadii, 1651. in 12.*

XI. *Septuaginta Palmæ, seu Panegyricus in laudem Librorum IV. Thomæ à Kempis, ex hominum piorum elogiis LXX. concinnatus. Ingolstadii, 1651. in 8.*

XII. *Obeliscus Kempensis, Thomæ Malleolo Can. Reg. S. August. positus: magnificis summorum Virorum encomiis, illustribus aliorum factis inscriptus. in 18. Monachii, 1669.*

XIII. *Hebdomada officiosæ pietatis, quæ Ingolstadii, Monachii, Herbipoli terdecies edita fuit variis annis, et formâ &c.*

XIV. *Catalogus Scriptorum Jacobi Gretseri in 4. Monachii. 1674. V. Gundling Historie der Gelehrtheit. p. 3708.*

OTT (*Christophorus*) *Friburgi urbe Brisgoiæ vitalem auram haurire cœpit. Societati Iesu, annos 16. natus, nomen anno 1628. dedit, in qua Poesin triennio, Rhetoricam quinquennio, Logicam & Ethicam aliquamdiu docuit. Ethices quidem præcepta in Academia Ingolstadiana ut trade-*

traderet, *Anglipolim* anno 1653. venit: uti testatur *Io. Nepom. MEDERER* (a) addens ad annum 1657. *Christophorus Ott Professor Ethices simul, & Orator sacer ad D. Mauritiū, hoc anno à nobis discessit; postquam utramque cathedram doctis Lucubrationibus illustrarat. Edidit vero hujatibus typis...* (b). *Scripsit posthac multa alia tum polemica tum historica cum magna eruditionis commendatione.*

Anno insequenti (1658) cathedram summæ Ecclesiæ *Augustæ* conscendere iussus est, & qua usque in annum 1664. statutâ horâ antemeridianâ peroravit, inde *Friburgum Helvetiæ* translatus. Præterea *Christophorus* jam ante, quam *Ingolstadtium* venit, *Romæ* egit (quorum negotiorum causâ, latet) ut ipse prodidit in *Confutatione sua Tremelliana*, p. 35.

Audiamus & SOTVELLUM in *Biblioth. de Nostro* monentem, *Ecclesiasten* & suggestu egit per annos 22. agitque etiamnum (nempe anno 1675.) *superstes*. Pauca hæc de *Vita Nostri* sufficiant. Scripta vero, quæ is reliquit, sunt sequentia.

I. *Laurus Carolina: de Gestis Caroli M. & sequentium Carolingorum Cæsarum.* in 4. *Ingolstadii.* 1654.

II. *Hohe-Schul der lieben Eltern, worinn die christliche Kinderzucht gelehret wird.* in 8. *Ingolstadt.* 1657. Opus dicatum Senatui *Ingolstadiano*. Sunt *Conciones* 9. de *Liberorum educatione*.

III. *Demonstratio catholicæ Veritatis, d. i. Kurze Beweisung catholischer Wahrheit, allein aus dem*

(a) In *Annalibus memoratæ Academicæ T. II. p. 332. & 346.*

(b) De *Libris Ingolstadii à Nostro editis infra sermo recurret.*

dem 19. Capitel des H. Evangelisten Matthæi: sambt Widerlegung eines Tractats, so unlängst M. Thomas Hopfer in Druck fertiget, und die Historie von dem reichen evangelischen Jüngling betrifft. in 4. Augspurg 1660. Hoc Opus in duas partes dividit Noster: in quarum priori caput S. Matthæi memoratum elucidat, Catholicam & Acatholicam illius explanationem invicem inter se conferendo: in posteriori vero Hopferum (c) mandata Dei observari posse negantem confutat. Dicavit autem Præposito, Decano Io. Reinhardo ab Eyb, & Capitulo cathedralis Ecclesiæ Augustanæ. In præfatione monet, Libro huic suo titulum quoque alium tribui posse, videlicet: *Der kleine Finger des H. Matthei*. Et revera cum præsens *Demonstratio catholice Veritatis* divendita fuisset, novam Noster editionem adornavit hinc inde recognitam sub titulo sequenti:

IV. *Der kleine Finger S. Matthes stosset um das ganze Lutherthum.* in 12. Insprugg. 1677. Exhibuit autem Noster in hoc Libello priorem duntaxat partem superius dictæ *Demonstrationis* &c. &c. ommissa parte posteriori, quæ erat unice ad confutandum Hopferum destinata; eoquod hæc, utpote ad privatam causam pertinens, minus juvaret Lectores: illa vero, quippe generalis, in universum omnes quam maxime.

V. *Ursachen der Neu-Bekehrten in Augspurg, warum sie katholisch worden, und die andern billig werden sollen?* in 12. Augspurg. 1661. Hoc Nostri Opus impugnare conatus est Gustav. Adolph. Jung

(c) De hoc videre poterit Lector Librum: *Ministerium Evangelicum Augustanum.* in 4.

Jung (d) uti & *Antonius Reiserus*; de qua re môx inferius.

VI. *Confutatio Tremelliana, cui adjuncta est Methodus brevissima & certissima reducendi errantes animas ad veram catholicam Fidem: sive Revocatoria Tremellianæ ad calculos veritatis & modestiæ Revocatio: h. e. Concionis ad Populum Stralsundanum priori anno à Io. Georg. Tremellio Apostata habitæ, in qua Lutheranismum profitetur publice, Catholicismum contra cum intolerandis adversus Catholicos calumniis eiurat, Confutatio. in 4. Augustæ. 1662.*

VII. *Ursachen über Ursachen, warum man solt katholisch werden: in der Form aufgesetzt, daß sie mögen genennet werden ein neues Handbüchlein der meisten dieser Zeit durch Deutschland schwebenden Glaubens-Streitigkeiten. in 8. Augspurg. 1664. Opus consecratum Alberto Fuggero Comiti de Kirchberg &c. & Mariæ Wirgartæ eius uxori. Cùm Antonius Reiserus (e) tum Presburgi (Posonii) in Hungaria Minister Verbi sub fictitio nomine Reinharti Onesimi, Lyco-Vindani, Ecclesiæ pressæ Ministri, Librum Nostri N. V. superius indicatum refutare aggressus esset, eidem meletema præsens Christophorus opposuit: quod ipsum rursus Reiserus edito Libello: Ursachen ohne Ursachen &c. impugnare tentavit. Ceterum præsens Nostri Opus nonnulli Scriptores sub titulo latino: Manuale Controversiarum præcipuarum huius temporis, allegant: quos proin ex dictis corrige.*

VIII.

- (d) De hoc consule, si vis, Librum: *Ministerium Augustanum Evangelicum.*
 (e) De Viro hoc ceteroquin perdocto agunt *Pippingius in Memoriis Theologor. Serpilius in Epitaph. Theologor. & alii.*

VIII. *Roma gloriosa: oder das glorwürdige Rom in seinen 243. Pöbsten.* in folio. Innsprug. 1676. Dedicavit Maximiliano Gandolpho Archiepiscopo Salisburgensi. Opus iteratis typis prodiit. in 4. Dillingæ. 1686. Iterum 1702.

IX. *Pauli BARRY Pæcta Hagiophilæ cum Filio Dei.* Ingolstadii. 1646. Hæc ex Gallico versa edidit.

X. Præterea Noster Horatii TURSELLINI *Historiarum Epitomæ ab origine mundi supplendæ operam* impendit, in nova huius *Epitomæ* editione, quæ forte parabatur, ab anno 1598. in quo *Tursellinus* desiit, reliquos duos eius sæculi annos, nimirum 1599. & 1600. addendo. Immo ulterius progressus, publicavit sequentem opellam:

XI. *Historia nova Seculi nostri XVII. ferreo-aurei compledens Gesta per Imperium Romano-Germanicum sub Rudolpho II. Matthia I. Ferdinando II. Ferdinando III. Quæ Historia supplementi loco ad Epitomen Turselliniam servire Lectoribus poterit et propterea inscribi: Pars II. Historiæ Tursellinicæ ab orbe condito; sive Continuatio.* in 12. Oeniponti. 1682.

Opus hoc suum non elato stylo, sed neque sordido, & ad intelligendum facili, qualem in Iulii Cæsaris Commentariis semper suspexisse se profitetur, scriptum dedicavit S. R. I. Principi & Episcopo Brixinenfi Paulino.

Vide, si placet, Librum: *Unschuldige Nachrichten von Theolog. Sach.* T. 42. p. 670.

GUMPENBERG (Guilielmus) qui in cathedrali Ecclesia Augustana horis pomeridianis ab anno 1656 in annum 1659. ad fidelium plebem dixit. Fuit is teste. *Sotvello L. c.* natione Germanus,
Bibl. August. Alph. X. C gente

gente *Bavarus*, patria *Monacensis*, natus anno sæculi XVII. nono Deo se in *Societate* mancipavit 1625. Hinc ad dictum annum *Annales Academiae Ingolstadiensis*, T. II. p. 246. aiunt: *Guilielmus Baro Gumpenbergius*, magni postea nominis *Vir. . . Atlantis Mariani* atque aliorum *Opusculorum auctor. . . absoluta apud nos Rhetorica*, religioso *Leuitarum catui* se adjunxit. In eo vota quatuor solemnia nuncupavit. Docuit *humaniores Litteras*; *Ethicam* (et hanc quidem *Ingolstadii* anno 1639. profiteri coepit) *Controversias* de Fide; et sexennio *Theologiam moralem*. *Pœnitentiarium* summi Pontificis in *Basilica Vaticana* egit ad quadriennium; & *Concionatoris* munere 32. annis functus est in *Germania superiore*. Desiit inter mortales vivere, *Oeniponti* die 8. Maii 1675. Edidit Latinè, quæ sequuntur:

I. *Idea Atlantis Mariani, de Imaginibus miraculosis B. V. Mariæ*, in 12. *Tridenti*, apud *Carolus Zannotum*. 1655. Hæc Opusculò præludit majoribus Operibus, mox memorandis, petens simul à *Sociis*, ut, quibus possent, auxiliis ac documentis, per singulas *Provincias*, conantem se adjuvarent.

II. *Atlantis Mariani de Imaginibus miraculosis B. V. per orbem christianum*; cum figuris illarum æri incis, *Libri IV*. Edidit hunc *Noster* auctoritate *Goswini Nickel* Præpositi generalis, à quo pluribus epistolis ad cœptum Opus prosequendum animatus vehementer fuit: consilio *Christophori Schorer* Assistentis *Germaniæ*: amplissimis plurimorum e *Societate*, quorum longum textit ex ordine *Catalogum* in *Libro quarto*, collatis symbolis adjunctus. De reliquo *Atlas* præsens tanquam prodromus

mus majoris, qui postea prodiit, suspici debet; nam cum nondum *Lusitania*, nondum *Hispania*, nondum *Gallia* subsidia sua submisissent, placuit *Nostro*, haud diutius premere, quæ parata habebat, sed eadem, ut orbis Mariophili curiositatem satia-
ret, minori forma in lucem præmittere. Exiit autem præsens *Atlas* in 12. et *Latine* et *Germanice*: tanta aviditate exceptus, ut jam anno 1657. *Editio III. Monachii* adornari debuerit, postea anno 1659. repetita. Vix credas, quæ ipse in *Præfat.* ad *Libr. III.* de rapiditate distractionis Exemplarium affirmat: *Expertus sane sum, non ingratum fuisse laborem meum; quando sesqui anni spatio è novem pene millibus exemplorum, sex omnino millia in omnes Europæ provincias centuriatim penetrarunt. Successit tandem*

III. *Atlas Marianus*, quo *B. Virginis Mariæ Imaginum miraculosarum origines, duodecim centuriis Historiarum, explicantur.* Duobus Tomis, in fol. *Monachii*, typis Ioannis Iæcklini. 1572. *Latine.* Sæpius excusus fuit.

Idem *Germanice* traductus, sæpiusque pro-
cusus.

IV. *Iesus Vir dolorum, Mariæ Matris dolorosæ filius.* *Latine.* *Monachii*, typis Sebast. Rauch. 1672. in 4. Opus, in quod Auctor multorum annorum longas & bene ruminatas cogitationes suas brevibus verbis coarctasse se, testatur.

Italice edidit sub nomine Rodulphi Grim-
ming.

V. *Sexdecim Peregrinationes per 365. Ecclesias Romæ.* *Ibidem* per Ægidium Ghezzi. 1665. in 8.

SCHELLENBERG (*Henricus*). Vide infra suò locò.

SCHELLENBERG (*Io. Baptista*) Vide infra suò locò.

HAIDELBERGER (*Georgius*) quem pagus Sueviæ *Sipplinga* ad Lacum *Acronianum*, Diocesis *Constantiensis*, mundo dedit anno 1621. ad diem 9. Martii: gremiò suò *Societas Iesu* anno 1640. excepit. In ea constitutus *Grammaticam* annis *tribus*: *Philosophiam* annis *sex* docuit: Huius Professore in Academia *Ingolstadiensis* eum ad annum 1654. nominat *Io. Nepom. MEDERER* in *Anal. dictæ Academiæ. T. II. p. 336.* Concionatorem vero egit annis 25. Cathedram summi Templi *Augustæ* conscendit anno 1664. tenuitque in annum 1678.

Vir erat acris præfervidique ingenii: atque eximia dicendi vi præditus, quam in sacris suggestionibus impigre exercuit, tum ut errores A Catholicorum refutaret, tum ut populi christiani mores in melius corrigeret poliretque; unde etiam merito inter præstantiores ævi sui Oratores numeratus est. Rei huius testimonium satis idoneum perhibet *Franciscus PROCH* SS. Theologiæ Doctor, Canonicus summæ Ædis, *Nostro* synchronus, & ipse pomeridiani Concionatoris in cathedrali Ecclesia officio perfunctus (a), dum de *Nostro* in sequentia verba scripsit: *Eadem Dominica XIX. post Pentecosten, i. e. die 9. Octobris* anno 1678.
R.

(a) V. Eius *Descriptionem MSSam, seu Narrationem historicam de fundatione pomeridiani Concionatoris in cathedrali Ecclesia Augustana &c.*

R. P. Georgius Haidelberger disertissimus Concionator, et cui similem in Societate hactenus non audivi, *frequentissimæ concioni valedixit et lacrymas expressit, Elvacum abiturus, ut ibidem Celsissimi & Reverendissimi Principis ac Præpositi Confessarium ageret, & non nihil respiraret; postquam annos 14. ex cathedra (scilicet Augustana) desudârat.*

Præterea *Elvaci*, quod eum abiisse audivimus, Residentiam Societatis (Nondum enim ad Collegii dignitatem emerferat) quâ Superior rexit, eidem etiam muneri immortalis. Namque altero ante obitum mense apoplecticum symptoma sub prandii tempus linguæ eius memoriæque usum ita interceptit, ut animi sui sensibus haud amplius, prout volebat, exprimendis par esset: Subin hydropis humor inferiores corporis partes inundare cœpit, sensimque augescens unâ cum defluxionibus, in præcordia subsidentibus, Virum benemeritissimum confecit; qui sanctissimis Ecclesiæ Sacramentis rite munitus, inter insignes virtutum actus, post brevem luctum pie placideque in Domino obdormivit die ultima Decembris, anno 1683. circa horam undecimam nocturnam.

Luctu publico mortem Civitas prosecuta est, & ante omnes ipse Princeps et Præpositus celsissimus; qui, ut palam testaretur, quanti defunctum fecisset, clementissime voluit (operam etiam suam conferente Reverendissimo Capitulo) ut solenniore pompa, cuius ipsemet comes esset, ex Residentia exportatum funus in ambitu Ecclesiæ Collegiatæ tumultu inferretur; qua occasione utens idem Celsissimus piis mortui manibus in eadem Collegiata sacrificio publico parentavit. Hinc neutiquam mi-

ror, insigni quoque Epitaphiô (b) ad posteritatis
memoriam cohonestatum eundem fuisse :

HIC IACET ET TACET
ELOQUENTISSIMUS
SACRIS IN ROSTRIS ECCLESIASTES :
R. P. GEORGIUS HAIDELBERGER SOC. JESU :
RESIDENTIAE ELVACENSIS
SUPERIOR :
EXIMIUS QUONDAM IN DIVUM MERITA
ENCOMIASTES :
TREMENDUS IN HOMINUM VITIA
BOANERGES :
LUCRANDARUM ANIMARUM PERFERVIDUS
ZELOTES :
VERÆ PORRO FIDEI
SOLIDISSIMUS PROPUGNATOR :
FALSÆ
QUA VIVÆ VOCIS, QUAE INDEFESSI CALAMI ORACULO
ACERRIMUS IMPUGNATOR :
GENUINUS PROINDE SOCIETATIS FILIUS :
DIGNUS SUPERNE HABITUS,
QUI TAM IN PROFESTO, QUAM NOMINE
JESU CIRCUMCISI .
EFFLARET ANIMAM.
ANNO M. DC. LXXXIII.
ÆTATIS LXIII.
RELIGIONIS XLIII.
REQUIESCAT IN PACE. AMEN.

Apte, puto, ex præmissis Epitaphio de Vir-
tutibus Nostri conjicere nobis licet ; ita quidem,
ut,

(b) Exhibet istud Corbin. Khammius in Hierarch. Auguß.
Außuario, P. I. p. 215. quem ibidem consule, si pla-
cet, etiam p. 169.

ut, quæ de iisdem (nominatim de singulari orationis studio, de profunda humilitate, quâ Vir tam naturæ quam gratiæ donis plurimum spectabilis ne verbum quidem jactantius de se sibi unquam permisit, aliisque) *Litteræ annuæ Elvacenses MSSæ* addunt, facile à me præteriri, transitumque ad Scripta eius enumeranda impune fieri posse existimem. En eorundem Catalogum:

I. *Alte und neue Prædicanten.* in 12. *Francfurt.* 1647. fors melius 1674. Tribuit *Nostro Martin. LIPENIUS* in *Biblioth. Theolog. T. I. p. 454.*

II. *Georgius Anti-Lani wider Georgium Lani: d. i. Römisch-Catholische Widerlegung eines Unkatholischen, der hohen Justiz aus Händen entloffenen, in einer jüngsthin A. 1675. ausgesprungenen Lastercharten Georgius Lani (c) benamseten.* in 4. *Dillingen.* 1676.

III. *Aufrichtige Erörterung eines sogenannten aufrichtigen Bedenken über ein jüngsthin in den Druck gegebenen Tractat: Georgius Anti-Lanius genant; wider einen verstellten Sigismundum Freymuth vorgenommen.* in 4. *Ingolstadt.* 1677.

IV. *Hofmannus seminiverbius (d) das ist: Der leere Schwätzer und Wortmacher Casparus Hofmannus wegen . . . unter dem Titel: Der ärgerliche Theologus &c. dem P. Haidelberger angedichteten Columnien.* in 4. *Augsburg.* 1677.

C 4

V.

(c) *Lani fata & scripta recenset Christ. Gottl. Iöcher* in *Gelehrten-Lexicon.*

(d) *De Hofmanno & Scriptis eius adversus Nostrum* vide mox citatum *Iöcherum.*

V. *Lutherischer Paralell - Catechismus : Antidorum oder Gegenschankung auf Io. Fridr. Mayers (e) Leisnikerischen Superintendenten neue Jahrgabe auf das Jahr 1676. so er den Papistifchen Catechismus benamset. in 4. Augspurg. 1679. Hoc Opus dedicavit Noster Francilco Ioachimo Fuggero Comiti in Kirchberg &c.*

VI. *Vergewifste Ungewifheit Lutherischer Rechtfertigung und Seligkeit, aus Gelegenheit eines jüngst-hin von H. Magister Io. Adam Wendt Sulzbachifchen Pastor, zu Onolzbach in Druck verfertigten Werkleins. in 8. Ellwang. 1680. Sacravit Noster Ioanni Wilhelmo Comiti de Oeting &c.*

VII. *Posteriora pejora prioribus: d. i. Immerzu übler gegründetes Lutherthum; auch vergeblich gesuchte, je länger je weniger findliche, Gewifheit Lutherischer Rechtfertigung und Seligkeit; wider das sogenannte: Vestgegründete Lutherthum des H. Gottfried Händeln Onolzbachifchen Superintendenten &c. in 8. Ellwangen. 1682. Dicavit Liborio Christiano Baroni de Sparr &c. Equiti Ordinis Teutonic.*

In Scriptis autem suis polemicis eo usus est Noster more, ut dicta adversarii ex una, ex adversa dein parte sua poneret; quò veritas citius clariùsque elucesceret. Hinc vix fero ineptum Chr G. IOECHERI (in *Gelehrten-Lexicon*) iudicium, qui postquam nonnulla *Nostri* commemoraverat, addit: alia plura *calumniosa* & polemica Scripta eundem edidisse.

VIII. *Concio à Nostro anno 1682. die 16. Iunii habita; quando Io. Christoph. Episcopus Augustanus,*

(e) Vide, si lubet, de *Mayero* allegatum *löcherum*, & quos hic citat, Scriptores.

nus, & Io. Christophorus Præpositus Elvacensis, nomine autem RRmi Capituli Elvacensis *Henric. Christoph. de Wolframsdorf* Decanus primum Lapidem sacrae Aedis in *Schönenberg* prope Elvacum posuerunt: *Eustach. Egolph. de Westernach* autem Episcopus Diocleensis & Suffraganeus Augustanus Missam solenni ritu decantavit. in 4. *Ellwang*. 1682.

DIRRHAIMER (*Udalricus*) qui ab anno 1678. usque in annum 1684. in templo cathedrali ante meridiem peroravit. Ejus habetur

Currus quadrijugus Gloriæ Sanctorum, seu Sermones panegyrici breves de Sanctis. in fol. *Augustæ*. 1682. Tomi II.

Tomum priorem dicavit *Eleonoræ Austriacæ, Poloniæ Reginæ*, quæ *Nostrum* de sacro pulpito dicentem sæpius audire dignata fuerat. Tomum *posterio-rem* sacrum esse voluit *Eleonoræ Marito, Carolo V. Duci Lotharingiæ &c.*

RAUSCHER (*Wolfgangus*) qui primò in Collegiata Ecclesia ad *S. Mauritium* ab anno 1681. ad annum 1684. dixit: postea ab anno 1684. ad annum 1685. in cathedrali templo antemeridiani Concionatoris munus gessit: & typis edidit in fol.

I. *Sermones Dominicales.*

II. — — *Festivales.*

III. — — *Quadragesinales.*

KNELLINGER (*Wolfgangus*) qui ab anno 1685. usque ad annum 1688. in summa æde itidem ante meridiem concionatus est. Eius extant vernaculo sermone scriptæ: & pluries ac pluribûs voluminibûs excusæ

- I. Conciones per *Dominicas & Festa anni*.
- II. — — — per tempus *Quadragesimæ*.
- III. — — — tempore *Belli Turcici dictæ*.
- IV. *Seliger Lebensbeschluß, so zu erhalten durch die schmerzhafteste Betracht - und Verehrung des gekreuzigten Iesu.* in 8. München. 1692.

MÄNDL (*Casparus*) postquam in Universitatibus *Oenipontana*, & *Dillingana* tradendis *Philosophiæ* præceptis sub finem superioris sæculi insudârat, ut ex *Catalogo Opp.* eius inferius exhibendo liquet, demum *Augustam* anno 1707. venit, ut in æde *S. Mauritii* verbum divinum populo exponeret. Inde ad cathedram summi Templi *ibidem* anno 1711. translatus, plurium annorum spatiò usque ad 1721. pro concione dixit. Anno 1721. Collegii *Augustani Soc. Iesu Ministrum* agere iussus est. Anno autem 1723. *Kaufburam* se contulit, *Superioris & Concionatoris dominicalis* officium curaturus: ubi etiam anno 1728. die 21. Octobris vitam morte commutavit.

Scripta *Nostri* typis publicis excusa reperi hætenus sequentia.

PHILOSOPHICA.

I. *Speculum physicum contemplandis hominum naturis exhibitum*, Præside *P. Casparo Mändl S. I. Philosophiæ Professore ordinario in Oenipontana Universitate.* Oeniponti. 1688.

II. *Antiquarium philosophicum, in quo Principum Philosophiæ dicta, facta, & inventa proponuntur.* Dillingæ. 1692.

III. *Emblemata philosophico - moralia.* c. fig. in 8. Dillingæ. 1692.

ASCETICA & CONCIONATORIA.

IV. *Christliche Sitten-Lehr, und heilsame Anmuthungen über das bittere Leiden und Sterben Iesu Christi: mit angehängter Bethschul, oder Weiß zu betrachten nach Art des H. Ignatius Loyola. in 4. München. 1709. Recusum anno 1737. & 1769.*

V. *Segen des H. Benedictus über die ganze christliche Welt, absonderlich aber über das höchstühmliche freye Reichsloster bey St. Ulrich und Afra in Augspurg. in 4. 1712.*

VI. *Adlers-Flug aus der Tiefe der Arbeit auf den Libanon der Ehren: oder Leich-Predig auf Io. Casimir Röls Suffraganeum und Vicarium Generalem Augustanum, auch des geistlichen Raths Præsidenten &c. in 4. 1715.*

VII. *Der christlich-katholische Gast bey der himmlischen Mahlzeit, d. i. Nuzlich- und nothwendiger Unterricht, wie sich ein catholischer Christ bey Empfangung des H. Altars-Sacraments verhalten soll. in 8. Augspurg. 1716. Sunt Homiliæ 8. per Octavam SS. Corporis Christi coram Alexandro Sigismundo Episcopo habitæ in Ecclesia cathedrali, dedicatæ Ernreich Andreæ L. Baroni de Polheimb &c.*

VIII. *Schola Orationis, sive Methodus brevis instituendi Meditationem. in 12. 1722.*

IX. *Christus Dei Filius ad meditandum & imitandum per singulos anni dies propositus. in 12. 1723. iterum 1727. Dicavit Augustino Imhofio, Præposito ad S. Crucem Augustæ, cuius laudes memoravi in Alphabeto II. Biblioth. Auguß. p. 72.*

X. *Christliche Wittib, d. i. Trost- und lehrreiche Unterweisungen und Exempel, dadurch eine christliche Wittib in ihrem Wittibstand möge gottselig und*

und vollkommen leben, und glücklich sterben. in 8. 1725.

XI. *Christliche Erinnerungen der vornehmsten Glaubens-Wahrheiten auf alle Sonn- und Feyertage eingerichtet, mit Einmischung etlicher Fasten-Exempel &c.* Volumina II. 1728. Augspurg. in folio. *Vidi quoque recentiorem editionem anni 1737.*

POLEMICA.

XII. *Freundliche, doch für die katholische Glaubens-Wahrheit ernstliche Haimbgarten-Gespräch eines Katholischen und Lutheraners.* in 8. 1710.

XIII. *Hundert vier und vierzig Fabel-Köpf, welche H. M. Gottfrid Lomer (a) in seinem erdichtetem Irrgarten aufgerichtet &c.* in 8. Augspurg. 1711.

XIV. *Hundert vier und vierzig Spaziergäng neben der Wahrheit, welche bey einer Saurbrunnencur M. Gottfrid Lomer gewagt: P. Caspar Mündl &c. mit katholischer Wahrheit-Feder beschriben hat, mit hinzugesetzten Anmerkungen über des also genannten und verstellten Horallestor Siegmanns Rettung.* in 8. Dillingen. 1710. iterum 1713.

XV. *Unchristliches Mitleiden M. Gottfrid Lomers mit der katholischen Buß, christlich-katholisch widerlegt.* in 8. Augspurg. 1719.

XVI. *Vierzehn Stuck ohne Pulver, welche M. Io. Baptist. Renz (b) Lutherischer Prediger wider einen katholischen Syllogismus aufgeführt: P. Caspar Mündl aber vernaglet, und in den Sumpf der alten Ha-*

(a) *De hoc Viro agit Liber: Ministerium Evangelicum Augustanum.* in 4. c. fig.

(b) *Renzii memoriam agit Liber mox citatus: Ministerium Evangel. Augustan.*

Hader versenckt hat. in 8. Augspurg. 1710. iterum 1720.

Consuli poterit Liber : *Unschuldige Nachrichten von theologischen Sachen.* T. X. XIV. XVII.

PICHLER (*Vitus*) *Perckhofensis* Boius, qui jam ante, quam *Societatem Iesu* ingrederetur, sacerdotio suscepto curam animarum exercuerat. Hunc quatuor annorum spatio in Collegio S. I. *Augustano* vixisse, inque Lyceo *Theologiæ polemicæ* placita tradidisse invenio. Postea in *Academia Dillingana* ius ecclesiasticum docuit: eiusdemque, anno 1716. in *Academiam Ingolstadiensem* delatus, publicum rursus *Professorem* ac *Iuris Primarium* usque in annum 1731. egit. Et in *Legum quidem ecclesiasticarum scientia præcipue excelluisse* Nostrium, clarumque inter *Canonistas*, quos vocant, nomen habuisse suo tempore, affirmat *Ioannes Nepomucenus MEDERER* (a) addens: Quod ipsum multorum, qui *Virum* noverant, *audiui sermonibus celebrari, et publico Operum ab eo editorum testimonio comprobatum est.* Discedens ex *Academia Ingolstadiana*, venit *Monachium*, *Præfæcti studiorum superiorum* munere functurus: ubi etiam anno 1736. die 15. Februarii vitam finiit. Fuit non *SS. Canonum* duntaxat, sed *SS. etiam Theologiæ Doctör.* Cetera autem *Nostri* me penitus latent; si excipias *Opera*, quibus *Rempublicam litterariam* illustravit. Sunt illa sequentia, tum *polemica*, tum *canonica.*

P O L E M I C A,

I. *Iter polemicum ad Ecclesiæ catholicæ veritatem, per omnium Infidelium errores evidenter dete-*
ctos

(a) In *Annal. Academ. Ingolstad.* T. III. p. 140. 183.

Æos, tanquam per totidem recti tramitis demonstrationes, certissime deducens, præeunte naturali lumine institutum &c. in 8. Augustæ Vindel. 1708.

II. *Examen polemicum super Augustana Confessione, videlicet an sit illa infallibile Fidei Lutheranae Symbolum &c. &c. in 8. Editio altera. Augustæ Vindel. 1708. Hoc Examen prodiit etiam Germanice sequenti titulo: Die Augspurgische Confession auf die theologische Wagschaale gelegt &c. in 8. Augspurg. 1730.*

III. *Papatus nunquam errans in proponendis Fidei articulis: h. e. Romanus Pontifex (Iesu Christi in terris Vicarius, D. Petri Successor, universalis Ecclesiæ Pastor & Rector) Iudex Controversiarum ad fidem et mores pertinentium auctoritate summus, potestate maximus, sententiâ infallibilis. in 8. 1709. Augustæ.*

IV. *Lutheranismus constanter errans in primis Fidei principiis, videlicet: in repudiando Verbo Dei non-scripto: in recipiendo & discernendo Verbo Dei scripto: in intelligendo Verbo Dei scripto. in 8. Augustæ. 1709.*

V. *Una et vera Fides contra Libertinos & Indifferentistas partim, partim contra Lutheranos &c. evidenter monstrata: seu Pugna decretoria de vera Christi Ecclesia. Præsiede P. Vito Pichler S. I. propugnata ... in Lyceo Augustano, in 8. Augustæ. 1710.*

VI. *Theologica polemica particularis: h. e. materias particulares cum Sæctariis modernis ... controversas complectens, & catholicam ubique veritatem facili solidaque methodo commonstrans. in 8. Augustæ. 1711.*

VII.

VII. *Theologia polemica in duas partes divisa: quarum prior generalia Theologiæ controversiæ fundamenta tradit &c. &c. posterior Materias cum Protestantibus & modernis Sæclariis . . . controversas exhibet. Accedit Examen theologicum super Augustana Confessione, cum huius authentico Textu. Opus in 4. & in 8. sæpiissime impressum fuit, etiam aliò titulò præfixò, scilicet Cursus Theologiæ polemicæ. Editio sexta, in forma autem octava (ut aiunt) tertia, prodixit Augustæ Vindel. 1748. Postea exiit editio Viennensis in Austria, anno 1755. in 8.*

CANONICA.

VIII. *Manipulus Casuum juridicorum selectorum . . . Defendente Gabino Pichler Presbytero & I. V. Studiofo (b) Nostri Nepote ex fratre. in 8. Ingolstadii. 1724. Liber, ex iudicio Facultatis theologicæ, ob Auctoris jam per orbem notam doctrinæ soliditatem, cum multiplici eruditione, succincta brevitate, & singulari claritate conjunctam prælo dignissimus. Confer Annales Academicæ Ingolstadiensis, T. III. p. 169. 182.*

IX. *Summa Iurisprudentia sacræ universæ, sive Ius canonicum secundum quinque Decretalium Gregorii Papæ IX. titulos explicatum &c. &c. Prodiit Opus avide expectatum, & statim, ac emerfit in lucem, ab omnium Ordinum hominibus communi maximaque approbatione exceptum primò parvis quinque Voluminibus in 8. idque iteratis typis: postea in folio quoque recusum fuit pluries. In hac forma*

(b) Hic anno 1731. *Iuris utriusque Doctor* creatus: et Parochus in *Möring* factus est, minime indignus patruo suo discipulus.

forma prodit editio quinta, *Augustæ Vindel.* 1758; ornata Approbationibus *Facultatum theologicarum* juxta ac *juridicarum* *Academix Ingolstadiensis, Friburgensis, & Dillinganæ*; quæ omnes doctrinæ soliditatem, proponendi claritatem, eruditionem ingeniumque Auctoris certatim deprædicant. Hunc partum suum *Noster* dedicavit *Io. Theodoro ex Bavariæ Ducibus, Episcopo Ratisbonensi ac Frisingensi &c.*

X. *Candidatus abbreviatus Jurisprudentiæ sacræ, h. e. Juris Canonici Summa seu Compendium, quod in usum maxime Discipulorum... collegit Auctor ipse... Partes II.* Editio quinta exiit *Augustæ Vindelicorum*, anno 1752. in 8. Post hanc editio *Viennensis* in Austria anno 1756. comparuit. *Maximil. Ferdin. Ignat. de Planck SS. Theol. Doctot &c. &c.* de hoc Opere inter alia sic judicavit: *Tam multa, quæ ad sacræ Jurisprudentiæ notitiam pertinent, tamque breviter pertractat, ut paucis absolvat omnia: tam ordinate ac perspicue, ut vel Tyro facillime possit assequi: tam solide, ut in difficillimis controversiis dubitationi vix locum relinquat &c.* *Franciscus HALDEN* autem sequentibus laudat: *Doctrinam solidissimam probatissimamque cum summa utilitate ita praxi accommodat, ut immensam rerum tractandarum congeriem clarissima simul brevitate contineat; maxima ingenii perspicuitate dilucidet; summa eruditione & singulari prudentia tractet.*

XI. *Ius canonicum prædix explicatum; seu Decisiones Casuum ad singulos Decretalium Gregorii Papæ IX. titulos, & ad consuetum referendi modum accommodatæ.* in 4. 1728. *Ingolstadii.* Iterum in folio, ibidem 1746. Opus novum (ut testatur *Approbatio academica Facultatis theologicæ*) breve iter

per

per selecta prorsus exempla tenens, ac multiplici eruditione, jucunda rerum varietate, maxima *Decisionum* soliditate, clarissima proponendi methodo Lectorem mirifice delectans, nec minus movens quam docens: dignissimum proin, quod ad Academiæ decus cæteris in orbe celebratissimi Auctoris Operibus adjungatur. Opus (ut habet *Approbatio Facultatis juridicæ*) Casus maxima ingenii felicitate selectos firmissime decedens.

XII. *Opuscula quædam in causa Decimarum Langenmosensium.* in 8. *Ingolstadii.* 1726. Ita *Annales Academ. Ingolstad. l. c.* habent: Titulum Theophilus GEORGI (c) sic effert: *Refutatio Refutationis extrajudicialis: seu justa Defensio Collegii Neoburgensis adversus Librum Domini L. B. de & in SANDIZEL, in Causa Decimarum Langenmosensium.*

(c) V. Eius *Europæisches Bücher-Lexicon*; ubi tamen in recensendis *Nostri* Operibus multimodis cespitat.

PROBST (*Udalricus*) grande, *Augustana* præsertim in urbe, nomen. Vir fuit plurimæ eruditionis, acuti et inexhausti ingenii, magni probissimique consilii, oris aurei, famæ singularis, heroi spiritûs, magnæ consummatæque virtutis; cuius encomium, ex *Litteris annuis Collegii Augustani* mihi communicatum, antequam apponam, notes velim, Lector benevole! me & ex præsentî, et sequentibus *encomiis* consultò ea omnia refecâsse, quæ ad virtutum, quibus Viri à me memorandi præditi fuerant, commendationem spectant; tum quod hæc talia inesse Personis religiosis, quivis facile det: tum quod eadem ad meum institutum haud proxime attinere visa sint. *Encomium autem Nostri* est sequens:

Bibl. August. Alph. X.

D

Na-

Natus in hanc lucem *Landspargæ*, Diœceseos *Augustanæ*, anno 1690. die 6. Martii, ibidemque *Societatem* amplexus est; in qua post *Rhetoricæ*, *Philosophiæ*, & *Theologiæ* studia, insigni cum laude absoluta, quatuor Vota professus est. Litterarum omnium capacissimus, postquam *Logicam* tradidisset per annum, ad *Rhetoricam* se applicuit, quam docuit annis octo, cumque inibi excelleret, Iunioribus quoque *Societatis* ea arte instituendis præfectus est. Porro ad sacrum ambonem promotus, omnem deinceps ætatem in eo munere posuit, solaque in urbe *Augustana* in *S. Mauriti*i æde, in quam anno 1731. venit, duo de viginti annis dixit pro concione undante semper et confertissima, cui Acatolici quoque frequentes, avidique intererant. Nec mirum, maximam affluentis undequaque multitudinis auscultationem, et inhiationem fuisse; ita ut cadere non posset in terram ex omnibus verbis eius Oratoris, cuius ex ore virtus ac facundia loquebatur. Et profecto spiritus perorabat, a cunctis, quæ caro amat, alienissimus; omnis commodi et commoditatis propriæ averruncus inexorabilis; sacris præterea commentationibus formatus assiduitate singulari, ac inflammatus. Quanquam non abs re quis ambigat, an Vir consultissimus, et passim pro oraculo habitus ad animarum directionem plus publicis dictionibus, quam privatis institutionibus profecisse censendus sit. Certe Asceta experientissimus, et Dux conscientiarum dextrimus æque ac indefessus, ut a plurimis (etiam præcipuæ conditionis) ambiebatur, ita satisfaciebat universis; quin unquam casus quispiam sequior existimationem eius detereret: adeo ut illi quoque, qui erga nomen *Societatis* minus

minus æquo erant animo, *P.* tamen *Udalrici* reverentiâ tenerentur, eoque (si urgeret fatale quid) tanquam accito Palladio uterentur... Præterea tempus omne in studia sapientiæ, et pietatis insumpsit, tum in sese perficiendæ, tum in alios porrigendæ: quo utique spectant sacrarum imaginum tot millia, ipso dictante variorum emblematum, schematum, ac toreumatum figuris perbelle, et ad cienda pietatis sensa perquam apposite adornata. Atque hac sancta sua industria id, quod spectabat, vir zelo et charitate plenus, plerumque obtinuit, nimirum artifices catholicos (antea pauperes) amplis divitiis ditatos: Sanctorum vero cultum undequaque splendidius propagatum. Præcipue autem novissimus ingenii partus, Liber (inquam) lectissimis commentationibus animum ad supremum vitæ humanæ actum egregie comparans, quo Author sanctionis doctrinæ suæ thesaurum prodidit, unaque fato suo præludit, specialem mentionem meretur (a). Quæ enim huiusce lucubrationis præstantia, gustus, et gratia fuerit, inde licet conicere, quod ob emptorum, etiam A catholicorum, copiam post paucas hebdomadas secundis typis recudi debuerit, cumque tricaretur nonnemo, neque edi librum modo hætenus apud nos usitato vellet, res plane a publico tumultu non procul abfuerit, quem cavens ipsemet, qui intercesserat, obex transiliri nempe se passus est. Porro edito in lucem amabili hoc doloris filio, velut suprema manu laboribus suis imposita, sensit Vir iam iam deciduus, malignos humores ad viscera in dies magis affluere; quos cum consumere, vel

D 2

ege-

(a) Hic inter *Nostri* Opera inferius tertiò locò memorabitur.

egerere non posset deficiens natura: hacque non cooperante, malum vincere medicina utut diligentissima nequiret; cumque Deus, etsi clientum et amicorum votis, sacris ac precibus ardentissimis sollicitatus, nollet fidei Servo et prudenti diutius mercedem suam differre, ad suprema ventum est: Egit grates Medico summam necessitatem denuntianti Vir grandis animi, sibi que præsentissimi, petens quamprimum SS. Sacramentis auxiliisque omnibus agonialibus instrui: iisdemque rite ac sollemniter, assistentibus Domesticis, procuratus inter insignia patientiæ exempla, et pietatis ac devotionis luculenta indicia, syderis instar peracto curriculo sensim occidentis, placide piissimeque, ex tympanitide potissimum, plenus ingentium meritorum anno 1748. die 22. Decembris occubuit. Mota occasu Viri, in commune tam splendide boni, tota civitas luctum sumpsit, et, cum iam ægritudinis tempore impensis externorum in dies singulos pro recuperanda Patri optimo valetudine sacrificia complura peracta; æque pauperum domibus innocentes puerorum ac puellarum turmæ supplicatum ad aras divorum Evergetum missæ sint; amplius adhuc post eius obitum exarsit affectus. Implevit namque postridie templum *Soc. Iesu* conferta multitudo, largoque fletu et sonoris suspiriis pretioso funeri, maxime cum deferretur ad cryptam, memorabili spectaculo parentavit. Præcipuus tamen in æde sacra *S. Mauriti* defuncto Ecclesiastæ habitus honos est. Decretæ unanimi Capituli consensu, ac die 30. Decembris celebratæ sollemnissimæ exequiæ; exstructum pegma funebre, suspensisque emblematicis et multis accensis facibus illustratum; ornata pullo habitu pretioso

Nolo Cathedra; in aris omnibus litatum; stipata subfella Nobilium in veste lugubri catervâ; idemque ritus funebris die altero a *Sodalitate Militum*, eo in Templo congregari solitâ, repetitus.

Iam de Operibus *Nostri* — Horum aliqua, sed pauca, *P. Udalrico* in vivis agente prodivere, quæ sunt:

I. *Inventa, una, pretiosa, margarita*: Margarita von Cortona ein evangelisches zu grosser Freud Christi gefundenes: zu grösserer Ihrer Ehre einziges: zu unserm grössten Trost kostbares Perlein. in 4. Est Concio panegyrica *Neoburgi* a *Nostro* habita in octidua solennitate Canonizationis eius *Sandæ*. 1729.

II. *Der mit allen grossen Heiligen gemeine Belohnung habende, und eben darum ungemeine Heilige...* *Bernardus*. Concio panegyrica *Cæsareæ* monasterio *Ord. Cisterciens.* habita. in 4. *Augspurg*. 1733.

Plura, post fata *Nostri*, ex eius Schedis, alio è *Societate Iesu* obstetricante, emerferunt in lucem, ut:

III. *Sittliches Sterben vor dem Sterben, oder Vorbereitung zu einem guten Tod.* in 8. *Partes II.* *Augspurg*. 1749. & annis subsequentibus compluries. Idem Opus etiam latinum in sermonem versum prodiit, sub titulo: *Memoria Mortis &c.* 1753. *Augustæ*. Repete, quæ de hoc Opere, in *Vita*, monui.

IV. *Communion - Buch.* in 8. *Partes II.* *Augspurg*. 1751.

V. *Betrachtungen vom allerheiligsten Herzen Iesu.* in 8. *Ibidem*. 1749. 1752.

VI. *Vom letzten Ziel und Ende des Menschen.* in 8. *Ibidem*. 1752.

VII. *Sechs und vierzig neue Arten das Leiden Christi zu betrachten.* in 8. Ibidem. 1750. 1752.

VIII. *Geistliche Jahrs-Rechnung.* in 8. Ibidem. 1752.

IX. *Gedanken vom Zorne und der Sanftmuth.* in 8. Ibidem. 1753.

X. *Heilsame Gedanken von der Keuschheit.* in 8. Ibidem. 1754.

XI. *Betrachtungen vom allerheiligsten Sacrament des Altars.* in 8. Ibidem. 1754.

XII. *Gedanken von dem Gerichte und der Hölle.* in 8. Ibidem. 1754.

XIII. *Heilsame Gedanken von Gott und göttlichen Vollkommenheiten.* in 8. Ibidem. 1756.

XIV. *Betrachtungen zu andächtigen Exercitien.* *Partes II.* in 8. Ibidem. 1758.

XV. *Heilsame, tröstliche Gedanken über die Sonn- und Festtägliche Evangelien oder Concept-Predigen.* in 8. *Partes II.* 1760.

XVI. *Zelus Sacerdotum, sive Meditationes &c. &c. Cæterum notes velim, Lector benevole! hos Libros omnes sæpius typis procusos fuisse.*

FITTERER (*Iosephus*) qui anno 1749—1750. in æde S. *Mauritii* de cathedra dixit, ediditque

I. *Neue Glaubens-Gespräche von den Religions-Streitigkeiten unserer Zeiten.* in 4. Augspurg. 1750.

II. *Gründliche Vertheidigung der christkatholischen Lehre, welche in den neuen Glaubensgesprächen Anno 1750. erkläret: Anno 1761. von H. Philipp Jacob Daler Theologo und Superintendenten im Baden-Durlachischen, wie auch von H Pfaffio Kanzlern der hohen Schule zu Tübingen wider RR, PP,*

PP. Scheffmacher und Seedorf S. I. bestritten : und nun von eben dem Verfasser der Glaubens-Gespräche, P. Iosepho Fitterer S. I. abermal beflätigt worden &c &c. in 4. Augspurg. 1763.

III. *Ars proficiendi in Conscientia & Scientia. Sodalibus Congregat. major. Academicæ Oenipontanæ oblata.* in 8. Oeniponti. 1738. In prima parte agit de modo proficiendi in virtute : huic inseruit *Elegiam* 108. Versuum à se, dum junior fuit, compositam. In secunda tractat de modo proficiendi in studiis : huic inseruit *Præfationem Academicam, seu Apologiam pro Theologia scholastica*, à se Oeniponti A. 1737. in Nundinis recitatam.

HUEBER (*Ferdinandus*) qui anno 1731—1740. in æde Sanctimonialium ad Stellam Concionatoris munus gessit, reliquitque complura in fol. Volumina Germanice scripta

I. *Concionum sacrarum in Dominicas & Festa anni : item in Festa B. V. Mariæ.*

II. *Exhortationes Marianas*, vernaculè, à se, quæ Congregationis Præsides, habitas. in 4.

PFYFFER (*Franciscus Xaverius*) Vir non solum inter suos notissimus, sed usquequaque magni Oratoris laude, dum vixit, percelebris. Natales non obscuros habuit apud *Lucernates* in *Helvetia*, nobili admodum, prædivite & ampla (ut est inter illos) familia (a) procreatus. Eius ortus, obitusque inde animadversionem tulit ; quod uterque in

D 4

eius-

(a) De Gente *Pfyfferorum* plura scire avens adeat *Historiam S. I. Germaniæ superioris, P. I. Decad. IV. Nro. 223. & 245.*

eiusdem festi (Christi nempe à mortuis resurgentis) gloriosam diem incidit. Natus enim *Noster* anno MDCLXXX. die 21. Aprilis, ipsa dominicæ Resurrectionis luce, denatus est eadem Dominica anni MDCCCL. die 29. Martii.

Iam à primis annis masculi ingenii, supra æqualium sortem maturescentis, indicia proferens, ob docilem ac morigeram indolem Majoribus in pretio fuit, tum etiam ob teneram pietatem charus Superis extitit: quod illi satis ostenderunt, dum die quadam cum duobus sociis lacum, quem minus firma glacies tegebat, equò (ut est ætas juvenilis incautior) temere ingressum singulari beneficio à vitæ præsentissimo periculo præservârunt.

Ex eo tempore relicta patriâ *Romam* venit: ubi in *Societatem Iesu* recipi meruit, eiusque *ibidem* tyrocinium anno M DC XC VI. die 24. Februarii adivit. Probationis bienniò diligentissime exactò, annum unum illi, quâ postea claruit, eloquentiæ perdiscendæ impendit, eò utique operæ pretiò, cuius dein fructus amplissimos consecutus est. Quippe in *Provinciam S. I. Germaniæ superioris* destinatus abdicatis, quæ Primogeniti jure per amplæ ipsum manebant, fortunis, cum post exantlata severiora studia *Societatem* anno MDCCXIII. die 15. Augusti solenni quatuor votorum religione professus esset; statim ad altiorem cathedram promotus est: postquam annis duntaxat tribus *Grammaticam*, uno *Poësin*, & quatuor *Philosophiam* docuisset.

Hâc proin libenter extricatus, reliquo vitæ tempore omni Ecclesiasten egit, ut verbi facundia potentem, ita castigatæ vitæ exemplo conspicuum

cuum. Qualem nempe et aula quondam *Heidelbergensis*, & multo diutius Civitas *Augustana* suscepit: qualem tot editæ Orationes polemicæ, aliæque Lucubrationes satis superque loquuntur; quibus A catholicorum errores acriter & gloriose inter publicos orthodoxi populi plausus, qui exteris etiam in regionibus percrebuerunt, infecutus est.

Et sane dicendi vis illi tam potens, dilucida simul, gravis & mascula adfuit, ut si quid affirmare aut suadere aggrediebatur, id manifeste conficeret. Quem merito tanquam severum in arte Magistrum & sanctioris facundiæ Auctorem gravem vereantur, quotquot crispata phrasi plebem obtundunt, ac inutili verborum dimicatione affectatæ partitionis gloriolam quodammodo sub hasta vendunt. Quamvis vero per annos *duodetriginta* continuos singulis Dominicis Festisque eodem in loco diceret, nunquam pharetrâ exhaustâ ad triarios recurrere opus habuit; sed detritis licet corporis viribus, animo semper vegetus, ingenio semper novus, sacrum suggestum conscendit. Quæ res ut singularem apud omnes admirationem tulit, ita ab ipsis eius hostibus invitæ laudis confessionem extorsit.

Hic autem verbi divini prædicandi zelus, singulari cum demissione animi conjunctus, effecit, ut *Xaverius* noster oblata semel iterumque honorum munia constanter generosèque recusavit: quare id obtinuit, ut *Roseffium* illum, statim in limine huius *Traditionis* omnis à me laudatum, qui, tanquam Cathedræ *Augustanæ* fulcimentum quoddam, merito commendatur, si minus annorum numero, quos is in dicendi munere quinque et tricenos posuit, regendi tamen vicibus interpola-

tos; at continuati profecto laboris laude sit supergressus.

Quanto in pretio, quanto in amore omnibus *Xaverius* fuerit: quantis idem virtutibus enituerit, jam multis dicendum esset; nisi studiose hæc (quod monui) prætermittens ad suprema eius fata prope-
randum mihi ducerem.

Fuit autem annus à Virginis partu MDCCL, vitæ postremus *Xaverio*; quò *feria II. majoris hebdomadæ* hemiplexia tactus, linguæ usum amisit, tot annis, tanta cum gloria ac fructu animarum tanto, Dei verbo prædicando addictæ. Sequentibus diebus, cum certiora mortis indicia congruerent, sacra exomologesi expiatus est, divinoque epulo & sacro oleo confortatus. Tandem morbo senioque confectus Dominicæ Resurrectionis die sub vesperum paulo ante horam nonam in suorum corona pientissime decessit, cum illo resurrecturus, quem verbo & vitæ exemplo prædicarat: cuius festivæ Anastasis luce & posuit vitam & auspiciatus est.

Vixit annos 70. Cathedram summæ *Ædis Augustanæ* conscendit anno 1722. Obiit (ut dictum) anno 1750. die 29. Martii. Extant à *Nostro*, typis excusæ, maximaque Lectorum aviditate atque approbatione exceptæ.

1. *Conciones panegyricæ variæ* variis in locis, tum *Augustæ* tum in *vicinia* recitatæ: e. g. 1. Oratio sub titulo: *Die Leiter Jacob, oder der H. Ehr- und Lobwürdige Ursuliner-Orden. Neuburg. 1718.*
2. Oratio habita in oëtiduana Solennitate *Sæculi II.* ab inventionem *S. Crucis*, quæ *Biberbaci*, pago horarum quatuor circiter spatio ab urbe *Augusta* posito

posito colitur, sub titulo: *Das verworfene, aber eben darum zu Biberbach erhöhte H. Kreutz.* in 4. Augspurg. 1725 3. Oratio habita *Cæsareæ*, monasteriò Ord. Cisterciens. haud procul *Donauwerdt* sito, sub titulo: *Die Herrlichkeit der Kirch groß gemacht von Bernardo.* in 4. Augspurg. 1732. 4. Oratio in octiduana Solennitate Canonizationis S. Ioannis Nepomuceni, sub titulo: *Der redlose, und dannoch beredsamste Prediger des Lichts.* in folio. 5. Oratio funebris in honorem *Alexandri Sigismundi* Episcopi Augustani dicta, sub titulo: *Das kindliche Herz gegen seinen Vatter, und das vätterliche Herz gegen seine Kinder.* in folio. 6. Oratio funebris in Io. Franciscum Episcopum Augustanum, sub titulo: *Der Löw ein Schaf, und Hirt der Schafe.* in fol. Augspurg. 1740. 7. Oratio sive *Adhortatio ad Capitulum Augustanum cathedrale de Electione novi Episcopi.* 1740. 8. Oratio eucharistica de Electione Romani Imperatoris *Francisci I.* in 4. Augspurg 1745. Germanicè.

II. *Conciones polemicæ complures*, quæ primitus separatim Libellis vulgatæ sunt, post *Nostri* mortem verò uno justæ molis *Volumine* in folio comprehensæ prodiverunt sequenti epigraphe: *Christliche, Apostolisch-Catholische Wahrheiten von einer hohen Dom-Kanzel in Augspurg meistens wider die Lutherische Lehr durch öffentlich gehaltene Predigen standhaft erwiesen &c. &c.* Augspurg. 1752. His Concionibus permixtæ sunt nonnullæ aliæ *Traſtationes polemicæ*, quibus Noster *M. Gottfridum LOMERUM, M. Martinum CHRISTELLUM* (b) Ministros Verbi Au-

(b) De *Lomero & Christello* videat, cui placet, *Librum: Ministerium evangelicum.*

Augustæ, dein *Ioannem* ROEHMUM Ministrum *Francofurti* et alios confutavit. Habentur *ibidem* etiam *Conciones VIII. morales de Missæ Sacrificio*, per Octavam Festi *Corporis Christi* in cathedrali Ecclesia habitæ, prius separatim minorî formâ excusæ anno 1737.

Vide, si lubet, Librum: *Unschuldige Nachrichten von theologischen Sachen*, T. 35. 47. 48. 49.

GOEZENBERGER (*Franciscus Borgia*) *Neoburgi Palatinatûs* urbe, ad *Danubium* sita, anno 1709. die 9. Octobris primam lucem aspexit: qui cum adolevisset, *Societatem Iesu* anno 1725. die 13. Septembris ingressus est: professus autem antem anno 1743. die 2. Februarii. In eadem hic *Societate* auditæ Philosophiæ ac Theologiæ specimina præbuit publica & præclarissima. *Grammaticam* trienniû, biennio *Poesin*, *Eloquentiam* anno uno docuit, omni & docentis & discentium cum commendatione. *Philosophiam* quadrienniû tradidit, ad veteris dignitatem & recentioris delicias accommodatam, utriusquæ pridem ac funditus gnarus. Subinde *Theologicam polemicam* anno uno, altero *moralem* docuit, *scholasticæ* pariter, quam, ex Professorum judiciû, nullo fere negotio perdidicit, non docendæ modo sed ubivis illustrandæ idoneus. Adeo ingenio valuit felicissimo & inter ævi huius promptissima jure numerando, ut cui rem designasse idem erat, ac confecisse. *Matheſeos* porro omnis eam sibi comparavit scientiam, ut si (quod cupiebat unice) *Sinas* attigisset, haud ex vano multorum augurio alterum Imperio illi *Keglerum* (a) dedisset.

Nec

(a) *P. Ignatius Keglerus* insignis è *Societate Mathematicæ*

Nec linguâ magis aut calamô, quam manu promptus fuit; cuius dexteritate singulari præditus horologia, tubos opticos, globos versatiles, & id genus mille alia ex artis elegantia elaboravit; quô laborum genere id & temporis & industriæ compendium fecit, ut, cum loqueretur etiam aut cogitaret alia, alia semper ageret: nec tam colloquentes quam otium falleret maximopere invisum sibi. Quin etiam dicere licet, complurium linguarum peritiam eidem velut per otium adhæsisse.

Denique omnes amoeniorum Musarum delicias, & politioris, quâ impensè delectabatur, literaturæ fontes non exhaustit modo (b), sed junioribus præcipue Religiosis hauriendos profuse præbuit, omnis iuxta *Humanitatis* Magister, ac Magistrorum Instructor. Inter alia Poeticæ artis luculenta reliquit monumenta, quibus et latinum Poetam effingeret, & vernaculos castigaret Poetastros.

Tantæ ingenii felicitati accessit mira facilitas indolis optimæ, pie hilaris, mansuetissimæ, ad omnium animos & horarum omnium obsequia compositæ, quæ nativæ cuidam suadæ conjuncta omnium accedentium animos rapiebat.

Tot tantaque naturæ & artis decora multum superavit ecclesiastica, quâ *Noster* valuit, eloquentia; namque in sacrum sublimatus suggestum, *Monachii* tres annos, totidemque *Augustæ*, quò ire à Superioribus iussus fuerat, a mense Aprili anni 1750.
in

cus fuit, cuius ingenii monumenta habentur in Libro: *Scientia Eclypsum ex Imperio & Commercio Sinarum illustrata*. in 4. c. fig. Romæ. 1747.

(b) De hoc vide infra in *Catalogo Opp. Nostri*, N. VIII.

in vitæ finem usque ad concionem ita dixit, ut præclarissimi Oratoris fama atque existimatio in ore et animis Auditorum diu post suprema eius fata perstiterit, nostraque etiamnum ætate perstet.

At hæc præludia duntaxat fuerunt uberrimæ ex tanto ingenii et ætatis flore conceptæ spei, quam, heu! præmatura mors totam subvertit; dum *Nostrum* anno 1753. die 2. Februarii sustulit, annô ætatis 44. hydrope extinctum, quantam coelo animam, tantas tumulo spes non sine communi bonorum luctu inferentem.

Hæc de Vita Dotibusque *Nostri* ex *Historiâ MSSa Collegii Augustani*, quæ subin ad Virtutes eiusdem delabens, speciatiim prædicare non omittit zelum gloriæ Dei & animarum, charitatem in omnes, eximiam sui demissionem, obedientiam erga Superiores, laudis humanæ contemptum, orationis et mortificationis studium, aliæque, quæ ego brevibus attigisse satis habeo, ad ingenii, à *Nostro* relicta, monimenta enarranda properans. Sunt illa autem:

I. *Lutherische Kirch, und Lehr von der Kirch, mit der gefunden Vernunft nicht übereinstimmend.* in 4. *Augsburg.* 1750. Est Concio polemica *seria tertia Pentecostes* in æde cathedrali habita.

II. *Der Tag der Erlösung aus einer Babelischen Verwirrung.* 4. *Augsburg.* 1750. Concio polemica in festo *S. Hilariæ* recitata.

III. *Römisch-catholischer päpstlicher Ablass wider die Lutherische Einwürfe vertheidiget.* in 4. *Augsburg.* 1751. Sunt Conciones quatuor de Indulgentiis, quarum quarta de *Iubilæo* agit, adversus

aus *Philipp. Jacob.* SPENERUM electoralis Brandenburgici Consistorii Consiliarium & Præpositum Berolinensem: cuius *Librum contra Indulgentias* sub finem sæculi superioris impressum & jam oblivioni datum nescio quis *Francofurti & Lipsiæ* iteratis typis anno 1750. recoxerat.

IV. *Catholische Anmerkungen über eine Schrift Georg. Fabricii, Professors bey der Academie zu Herborn, deren Titel ist: Der geplünderte Iesuiterbote.* in 4. *Augspurg.* 1752. *Georgius Fabricius*, postquam à sacris Romanis defecerat, nonnulla adversus Ecclesiam Romanam edidit, speciatim adversus Miracula S. Francisci Xaverii, ob id confutatus à *P. Philippo Cordier S. I.* Confutationi eius opposuit *Fabricius* libellum supra memoratum: *Der geplünderte Iesuiterbote*; in quem subin *Noster* dictas *Annotationes* (Anmerkungen) publicavit.

V. *Abgenöthigte Ehren-Rettung wider eine von Göttingen in öffentlichen Zeitungen ausgeslogene ehrenrührische Schrift, durch welche die historische Schulbüchlein der oberdeutschen Provinz der Gesellschaft Iesu ohne Grund und Ursach angetastet werden.* in 4. *Augspurg.* 1752.

VI. *Gegen-Antwort auf eine Antwort des H. Göttinger-Zeitungschreiber, die Vertheidigung der historischen Schulbüchlein &c. betreffend.* in 4. *Augspurg.* 1752.

VII. *Die in drey wichtigen Punkten catholisch gewordene H. H. Lutheraner von Augspurg.* in 4. *Augspurg.* 1752.

VIII. *Carmina quædam, ex multis paucula, quæ æquior fortuna superesse permisit, notæ optimæ: quæ Car. MICHAELER inserenda meritò judi-*

judicavit *Collectioni Poetarum elegiacorum*, *stilo & sapore Catulliano scribentium*. in 8. *Viennæ*. 1784.

LEONARDELLI (*Bonaventura*) Vir per *triginta* propemodum annos de Lyceo *Augustano*, & Collegio *Societatis Iesu*, dum et illius in *studiis*, & huius in *Spiritu* Præfectum ageret, quam optime meritus. Natus is est *Tridenti* in Tyroli (a) anno prioris sæculi *tertio septuagesimo* die 20. Aprilis: *Societatem* ingressus anno eiusdem sæculi supra *nonagesimum octavo*, die 7. Septembris, iam Philosophus absolutus. In ea *Theologiam* didicit annis *quatuor*: *totidem* docuit *Grammaticam*: *Philosophiam septem*: *Theologiam moralem septem*: *scholasticam quatuor*; utriusque *Doct̃or* Facultatis. Ultima quatuor Vota Professorum edidit anno labentis sæculi *tertio decimo*, die 2. Februarii. *Ministrum* Rectoris egit anno uno: *Præfectum Spiritus* annos viginti novem: per aliquod tempus etiam *Confessarium Sermi & RRmi S. R. I. Principis & Episcopi Augustani, Iosephi*, ex Landgraviis *Hassiae*. Sacerdos dein octogenario maior & lubi-læus.

Vir erat antiqui candoris, omnis expers fuci, insigniter religiosus, sibi durus, inter ægritudinum vicissitudines patientissimus, humillimus et sui negligens, insigniter doctus, prout demonstrant *Tractatus* plures, quos edidit, ab omnibus meritò summe æstimati.... Vivis excessit anno Christi MDCCLVII. (b) vitæ 84.

Ab

(a) In *Annalibus Academicæ Ingolstadiensis* à Io. Nepom. MEDERER editis Tom. III. pag. 132. ad annum 1713. in memorata *Academia* Logices Professor *Noster* dicitur, patriæque *Pietanus Tyrolensis* asseritur.

(b) Hæc ex Symbolis mihi communicatis narro.

Ab eo extant sequentia doctrinæ monumenta typis procusa:

I. *Institutio prædica Ordinandorum. 8. Tridenti 1730.*

II. *Confessio & Communio examini theologico subiecta. 8. Augustæ. 1730.*

III. *Religiosus per geminam sacram Recollectionem triduanam interius exteriusque reformatus. 8. Augustæ. 1745. Germanice etiam prodiit ibidem. 1771. in 8.*

IV. *Decisiones prædicæ Casuum Conscientiæ selectiorum, in praxi & foro interno quotidie occurrentium. Pars I. 4to. Augustæ & Herbipoli. 1747. Editio II. Dedicatio à Nostro dirigitur ad Ioannem Adamum NIEBERLEIN, SS. Theol. Doctorem Episcopum Diocensem, Suffraganeum Eysletensem &c. &c.*

V. *Decisiones prædicæ Casuum Conscientiæ selectiorum, in praxi & foro interno quotidie occurrentium. Pars II. Augustæ 1739. Dedicavit hoc Volumen Noster IOSEPHO ex Landgraviis Hassiæ, Episcopo Augustano.*

VI. *Septem Gratiarum Rivi ex fonte vitæ jugiter emanantes, seu septem Sacramenta, à Christo Domino instituta, per Quæstiones & Casus prædicos proposita. &c. 4to. Augustæ. 1745.*

SCHWARZ (Ignatius). Viri huius præcellente ingenio, doctrina maxima præditi, qui ultima vitæ tempora Augustæ transegit, ibidemque diem supremum clausit, laudes scripturus, *Litteras annuas Collegii Augustani per apographum mihi humanissime communicatas, tum etiam Annales Academiae Ingolstadiensis à Io. Nep. MEDERER Bibl. August. Alph. X, E edi-*

editos, ceu duces verissimos, sequendos mihi duco:
Itaque ad rem —

Ignatium SCHWARZ *Mückhusium*, *Sueviæ* pagus, *Dioëcesis Augustanæ*, orbi anno 1690. dedit. Is *Societatem Iesu* anno 1707. ad diem 7. Septembris ingressus, in ea *Philosophiam* tribus annis didicit: quo illicò tempore præclari ingenii specimen disputatis anno 1712. in *Universitate Ingolstadiana* publice *Thesibus* (a) edidit, jam tum insignibus, quibus et illam *Academiâ* et omnem rem litterariam postea sibi devinxit, meritis quasi præludens. Posthæc theologica præcepta quatuor annorum spatio imbibit.

Ad docendum admotus *Grammaticam* duobus, *Poësin* uno, *Philosophiam* quatuor annis tradidit. Subin exacto *tertiæ probationis* anno, solenni quatuor *Votorum* sacramento edito in perpetuum *Societati* se mancipavit anno 1725. Quò factò in *Academiâ Ingolstadianam* anno 1726. denuo ire iussus, ibi *Ethicam*, mox etiam *Historiam* (et hanc quidem XIV. adeo annis) docuit. Munia autem *Societatis* capeßere iussus, *Ministrum Rectoris* anno uno, *Rectorem* ultra viginti annos egit.

Excellentem Viri virtutem et vastissimam in omni litterarum genere eruditionem nemo fuit, qui perspectam non habuerit. Et scientiæ quidem perenne monumentum tum ad sui nominis famam, tum ad rei litterariæ proventum maximum, *Ingolstadii* posuit. Videns namque celeberrimæ illi *Academiæ* deesse aliquid (quo sine carere nævo, imo quo sine nec doceri scientiæ reliquæ solide, neque addisci satis feliciter possent) eruditionem
vide-

(a) Vide *Annales Academ. Ingolstad. T. III. p. 130.*

videlicet historicam; eandem ut induceret, nihil non molitus est Vir communis boni studiosissimus, nec destitit prius; quam erecta noviter cathedra *Historia* in illo Athenæo publice doceretur.

Quod ipsum qua ratione evenierit, *Annales eius Academiæ T. III. p. 175.* sequentibus docent: „*Serenissimus Dux* CAROLUS ALBERTUS cum et ipse, „præter alias omnes ingenuas artes atque scien- „tias, eruditione in primis historica esset instructus, „ut ingentia illa volumina testantur, quæ ad Eius „usum a *Theodoro Schmackers* conscripta hodieum „in *Bibliotheca Collegii Albertini* asservantur: et alia- „rum regionum, *Italiæ, Galliæ &c.* quas pereгри- „nando obiverat, exemplis didicisset, quantum „momenti in *scientia historica* positum esset ad rei „totius literariæ incrementum, sexta Novembris, „anni 1726. edito speciali Decreto Universitati „insinuavit: intentionem suam esse, ut, bono stu- „diosæ juventutis atque emolumento Academiæ, „*Historia univversalis* traderetur; jamque monitum „esse Provinciale *Societatis Iesu* Provinciæ *Bava-* „*ricæ*, ut Virum idoneum denominet, qui una cum „*Ethica* simul *Historiam* publice tradat; atque hanc „quidem principaliter, illam ex re nata, bis in „Lectiōibus publicis, diebus Lunæ ac Veneris; „bis in Collegiis privatis, diebus Mercurii ac „Sabbati: Hanc suam voluntatem affixo ad valvas „Universitatis programme publicandam esse; ani- „mandosque omnes (exceptis Logicis) Academi- „cos, præcipue Iurium studiosos, ad huiusmodi „Collegia, facta speciali mentione in testimoniis „publicis, quem quis profectum hoc in studio fe- „cisset. Hæc decreti Electoralis summa. Novus „Professor constitutus *Ignatius Schwarz*, jamque

„sub medium Octobrem Universitati inscriptus est;
 „quamvis variis impeditus obstaculis suam con-
 „scendere cathedram usque ad Martium menssem
 „sequentis anni non potuerit.“

Quàm in hac nova palæstra egregie decerta-
 rit Noster: quàm præstantibus ingenii partibus
 novam sibi commissam cathedram illustrârit, in-
 signe rursus testimonium perhibent citati *Annales*,
ad annum 1727. monentes: „Sub extremum de-
 „nique Februarium præcipua difficultas submota
 „est, quæ hætenus novum *Professorem Historia-*
rum ab habendis lectionibus ac Collegiis impe-
 „dierat. Scilicet, cum de hora prima pomeridia-
 „na disceptatio esset inter *Professorem Digestorum*
 „atque *Historiæ*, decreto Electorali, dato die 19.
 „Febr. sancitum est, ut *Digesta* ab hora secunda
 „ad tertiam, *Historiæ* ab hora prima ad secun-
 „dam traderentur. Igitur tertia die Martii affi-
 „xum est ad valvas Universitatis Decretum cle-
 „mentissimum superioris anni, et a prandio eius
 „diei *Ignatius Schwarz* solenne principium fecit. In
 „prima lectione, quam tertio post die habuit,
 „comparuere multo plures quam centum Audito-
 „res; ad Collegium autem privatum, quod in stu-
 „ba Canonistarum instituit, tanto numero conflu-
 „xere, non Physici tantum ac Metaphysici, qui ad
 „studium istud obligabantur, sed Iurium etiam ac
 „Theologiæ studiosi, ut locus omnes non ca-
 „peret.“

Et ad annum 1728. sequentia de *Nostro Anna-*
les iidem tradunt. „Denique et novus *Historia-*
rum Professor *Schwarzius* cœpit hoc anno emissis
 „in publicam lucem scriptis suam cathedram illu-
 „stra-

„strare ; edidit enim suas *Institutiones historicas*, „quæ scilicet methodicam discendæ Historiæ ratio- „nem continerent, ac simul majori, quod jam tum „meditabatur, historico Operi præluderent.“

Ad annum deinde 1729. hæc memorant : „Historiarum Professor *Schwarzius* primam hoc „anno instituit publicam Disputationem, sane glo- „riosam, quippe sub auspiciis Serenissimi ac Po- „tentissimi Principis ac Domini *Caroli Alberti Ele-* „„ctoris &c. *Historiæ Ingolstadiensis* Auctoris et Fau- „toris clementissimi, (Respondentis personam su- „stinente *Ioanne Philippo Annichio*, Wolfertshusa- „no Bojo, SS. Theologiæ, Iuris utriusque, nec „non Historiæ ac Politicæ studio) ediditque ty- „pis publicis *Academiam Anglipolitanam ad nostri „sæculi splendorem novo Historiæ lumine illustratam*, „i. e. *Panegyrim dedicatorem Serenissimo Historiæ „Fundatori oblatam*. Huic subiecit *Theses* omnino „trecentas ex Historiæ Prolegomenis, ex Historia „sacra antiqua, ex Historia profana antiqua seu „quatuor Monarchiarum, ex Historia nova Impe- „rii Romano-Germanici, ex Historia ecclesiastica „&c. depromptas, plerasque Scriptoribus protestan- „ticis oppositas, atque omnes rigide catholicas ; „quas ille die 14. Iunii cum summa sui commen- „datione propugnavit.“

Annum quoque 1733. novo certamine Acade- „mico insigniendum duxit *Noster*, de quo sæpius „laudati *Annales*, T. III. p. 189. hæc habent. „Studium historicum sub *Schwarzio* Professore „vigorem splendoremque suum hactenus quidem „insigniter conservavit. Ex nobilium iterum nu- „mero illustres athleta *Franc. Xav. L. B. ab Egger*

„publicam ex Historia universali concertationem
 „subiit, proposito Libro, cui titulus: *Princeps*
 „*Imperii Ecclesiasticus &c.* quem Reverendiss. ac
 „Sereniss. Theodoro Ioanni Episcopo Frisingensi de-
 „dicavit. Nomine Serenissimi argumentum hono-
 „rarium proposuit *Neeffius*, eiusdem scilicet Medi-
 „cus cubicularius.“

Sic Noster studium historicum ad summum splendorem perducere feliciter conatus est usque ad annum 1740. quò honorificis *Societatis* officiis obeundis (ut supra monui) destinatus fuit. Hinc ad memoratum annum 1740. *Annales* sæpe dictæ *Academiæ* monent; „A docendi munere simul
 „et ab hac Universitate discessit in autumnno huius
 „anni *Ignatius Schwarz*, qui continuos quindecim annos in una hujate Schola consumpsit,
 „et cathedram historicam, primus historiarum Professor, insigniter collustravit. Præterquam enim,
 „quod numerosissimum ad suas Prælectiones attraxerit auditorem, ac nobilissimos non semel pugiles in publicis solennibusque disputationibus produxerit; Libros etiam complures in publicam lucem evulgavit omni eruditione plenissimos.
 „Prodiere plerique typis academicis...“ Sed de his postea agetur.

Et profecto *Iconismus* elegantissimus, quem cum *Positionibus historicis* æri curavit incidi, excellens Viri ingenium, rerumque historicarum peritiam admirabilem luculentissime demonstrat. Atque huc refer, quæ *inferius* in *Catalogo Opp. Nostri*, *N. IV.* dicentur. Conciniunt *Annales Academ. Ingolstadt. T. III. p. 183.* ubi legere est: „Præter
 „elegantissimum *Iconismum* propositus est in *Disputatione*

„tatione Libellus: *Effigies Historiæ Bavaræ &c.* à „Præside *Ignatio Schwarzio* erudite conscriptus, & „ad pernoscendum *Bavariæ* statum inprimis oppor- „tunus.“ Certe hic, aliique Libri complures, ut Auctori suo famam immortalem pepererunt, ita *Societatis* apud Eruditos existimationi pondus ingens et incrementum addidere. Neque domesticorum duntaxat de *Ignatii* nostri lucubrationibus iudicium hoc fuit; exteri etiam et (quod mirè) Galli ac Itali, quibus raro placet, quod Germano prognatum est cerebro, eosdem libellos iterato prælo subiici atque in lucem edi curarunt. (b)

At non in hoc solum severiore scribendi genere excelluit Vir præstantissimus; sed amoeniores quoque disciplinas rarissimo vinculo ita coniunctas habuit, ut, magisne in his, an in illis triumpharet, prope dubium relinqueret. Certe cum Regimini admotus, Musis iam Scholisque penitus valedixisse videretur, Vir quinquagenario maior, tum *Solodorani Collegii* Rector, exemplo vix unquam viso, choragum egit, ac honoribus Illustrissimi *Oratoris Gallici* Drama adornavit, a Nobilissimo Spectatore maximis laudibus celebratum.

Nec minora in *Ignatio* fuere eximie virtutis decora, quæ enumerare omittens ad obitum eius pergo. Incidit is in annum 1763. diemque Octobris vigesimam nonam, quo *Noster*, nihil ardentius frequentiusque, quam *dissolvi et esse cum Christo*, suspirans, *Augustæ* naturæ debitum solvit; post-

E 4

quam

(b) Sic e. g. *Nostri Institutiones Iuris universalis Naturæ et Gentium* anno 1761. in 4to. duobus Tomis, *Venetis* prodierunt &c.

quam ultimò vitæ annò, quo *Templi* curam gessit, variis infirmitatibus conflictatus fuerat.

Libri, quos eruditus Nostri calamus produxit, sunt sequentes :

I. *Peripateticus nostri temporis*, in 4. *Ingolstadii*. 1727.

II. *Institutiones historicae pro Academico studio Romano-catholico*, ubi absterfa A catholicorum fuligine monstratur methodica Historiae discendae ratio. in 8. *Ingolstadii* 1728. c. fig. De his quid iudicandum sit, habes superius in *Vita* p. 69. Editionem mox sequentis anni 1729. memorant *Academ. Ingolstadienf. Annales*, & *Theoph. Georgi in Universal-Bücher-Lexicon*.

III. *Academia Anglipolitana novo Historiae lumine illustrata &c.* *Ingolstadii*. 1729. De hoc vide superius in *Vita*, p. 69.

IV. *Effigies Historiae Bavaræ in Collegiis historico-politicis ratione methodica adumbratae publicæ Concertationi proposita à Francisco Xaver. Leonard. Car. Rupert. L. B. de Lerchenfeld &c. sub gloriosiss. Auspiciis Caroli Alberti Ducis utriusque Bavariae &c.* in folio. *Ingolstadii*. 1731. Quid de hoc Opere senserit *Facultas* tum *theologica* tum *philosophica* *Academiae Ingolstadiensis* proum est ex earundem præfixis *Approbationibus* cognoscere. *Theologica* quidem sequentibus illud collaudandum sibi duxit : „Quantum internæ congenitæque lucis ac claritatis contineat hoc Opus eruditissimum, erit in „propatulo universis, quotquot sedula lectione reconditos in hoc Opere scientiarum thesauros in „vestigaverint. Invenient in eo mirificæ claritatis „gratiam, veritatis historicæ soliditatem, amplissimæ eruditionis epitomen, limatissimæ crisis sub „tili-

„tilitatem, cum nitidissimæ scriptionis cultura amœ-
 „nissime sociatam.“ *Philosophica* deinde, fusiori
 utens elogio, hæc habet: „Cum omnis Historia
 „rite conscripta maximum semper pretium habeat
 „apud æquos rerum æstimatores, illa vero singu-
 „larem sibi comparet amorem, quæ res in Patria
 „gestas nobis in memoriam revocat; augurari li-
 „cet, quanta in æstimatione præsens lucubratio
 „futura sit, utpote quæ universam, quâ late patet,
 „*Historiæ Bavaræ* amplitudinem, velut in nuce in-
 „clusam, pulcherrima simul, ac ordinatissima ratio-
 „ne methodica descriptam exhibet; variam per
 „sex status diffusam eruditionem cum singulari
 „styli amœnitate, ac ingenii elegantia conjun-
 „ctam comprehendit; plures præterea *Quæstiones*
 „*historico-politicas* mira claritate non minus, quam
 „ingeniosa brevitate ita examinat, ut rationum
 „momenta, pluribus licèt, iisque intricatis diffi-
 „cultatibus obsita, accurate quidem et candide,
 „absque tamen omni partium studio, ac acerbior
 „crisi proponat, atque ad Veritatis trutinam per-
 „pendat. Quare non dubito, quin hæc *Effigies*
 „*Historiæ Bavaræ*, in *Collegiis historico-politicis* ad-
 „umbrata, omnibus exhibitura sit effigiem ipsius
 „Authoris, jam aliis etiam Opusculis litterato orbi
 „inclaescentis, vivis quasi coloribus expressam.“

V. Imperii Princeps ecclesiasticus, selectis ali-
 quot lineamentis, parergisque historico-hierarchicis
 adumbratus. in folio. c. fig. *Augustæ*. 1733. Appro-
 batio *Facultatis theologicæ Academicæ* Opus hoc
 „a Rerum præclara, solida, & eruditissima translatione
 „maximopere commendabile esse: & Auctoris nomen
 „jam ex multis aliis elucubrationibus celeberrimum
 „amplius inde illustrari; affirmat. *Facultatis au-*
 „tem

„tem philosophicæ Approbatio in eo stylum am-
 „num simul ac gravem, perelegantem ordinem ac
 „claritatem, profundamque soliditatem“ miratur.

VI. *Collegia historica, sive Quæstiones Historiæ criticæ ex Institutionibus historicis, in ordine ad dilucidandas quasque difficultates extractæ, atque accommodata methodo pro studio academico, præsertim catholico, propositæ.* in 8. c. fig. 1734—1737. Ingolstadii. Audiamus de his *Annales Academicæ Ingolstadiens.* T. III. p. 208. vocantes „Opus æstimatissimum pro ratione scilicet temporis, quo de Quæstionibus etiam meri facti disputare adhuc animosius cum Protestantibus libuit; horum enim Scripta historica novem illis tomis præcipue impugnat.“ Quo conatu mentem Academicæ Ingolstadiensis implere maxime studuit, quæ unanimi omnium calculo Historiæ Professore publicum, & quidem e *Societate Iesu*, sibi expetiverat.

Verba domesticorum *Annalium Collegii S. I. Ingolstadiensis* de hac re sequentia sunt (c): „Externi huius Universitatis Professores Academici unanimi consensu petunt à Societate Iesu Historiæ Professore, & si opus sit, etiam Serenissimi Electoris Bavarix opem implorare sunt parati. Petunt autem propter Ius Canonicum & Civile, itemque professionem Controversiarum, & sacræ Scripturæ. Ferè enim A catholicis in Historia exultant, atque inde perversa non solum in Ecclesiasticis rebus dogmata, sed etiam in Legibus diverticula eliciunt, falsas veris relationibus circa originem, & praxin antiquam Legum ac Iurium inspergunt, ut adeò Legum tam Civilium, quàm Canonicarum
 „In-

(c) V. *Proœmium ad Collegia ipsa historica*, p. 11.

„Interpretes exactâ Historiæ notitiâ juventur, sine
 „qua nec origo, nec scopus Legum satis constat;
 „neque Acatholicis, in corrumpenda & sic men-
 „dose alleganda Historia versatissimis, sufficienter
 „occurri potest.“

VII. *Institutiones Iuris universalis Naturæ & Gentium, ad normam Moralistarum nostri temporis, maxime Protestantium (Hugonis Grotii, Puffendorffii, Thomassii, Vitriarii, Heineccii aliorumque ex recentissimis) adornatæ & ad crisin revocatis eorum Principiis, primum fusiore tum succinctiore methodo pro studio academico, præcipue catholico, accommodatæ.* in fol. *Partes II. Augustæ. 1743. Ventiis. 1761. in 4.*

VIII. *Compendium Collegii Iuris canonici ENGELII.* in 8. *Basileæ. 1731.* Tribuit *Nostro Theophil. Georgi L. c.* cui an fides habenda sit, haud satis scio.

Reliquit præterea manu sua descriptas atque hætenus typis non vulgatas *Institutiones historicas ecclesiasticas*, in sequentia Capita divisas: 1) „Notitia chronologico-historica Rom. Pontificum. 2) Notitia geographico-politica Ecclesiastici status. 3) Notitia hierarchica Ecclesiæ. 4) Notitia „polemicæ Historiæ Eccles. in genere. 5) Notitia „critica Protestantismi ac Iansenismi in specie. 6) Notitia canonica Conciliorum. 7) Notitia Ecclesiæ litteraria. 8) Notitia religiosa SS, Ordinum. 9) Notitia ecclesiastica de statu, progressu, et disciplina Ecclesiæ. 10) Notitia gymnastica Historiæ „ecclesiasticæ. Item *Fragmenta quædam Historiæ „profanæ.*“ Hisce manuscriptis post obitum Auctoris modestissimi appositum inventum est hoc schedion

dion ipsius manu exaratum: „Hæc scripta inutilia sunt; quia ex parte incompleta et ex altera „parte continentia materias ac quæstiones, quæ „qualicunque modo tractatæ, delicatis hisce temporibus, etiam catholicas aures offendunt, præsertim à jesuitico calamo exaratæ.“

BONSCHAB (*Ignatius*) primum per annos septem excelsi Regiminis *Burghusiani* in Bavaria Concionator, postea *Augustam* accitus, in æde Monialium ad *Stellam* ab anno 1744. usque in annum 1748. de cathedra dixit. In Collegiata quoque Ecclesia ad *S. Mauritium* populum e suggestu sacris doctrinis ab anno 1755. ad annum 1767. zelose erudit; quò ipsò Collegii Rector creatus fuit. Eandem dignitatem *Ambergæ* in Palatinatu veteri gessit. Habentur à Nostro typis excusæ sermone vernaculo:

I. *Conciones panegyricæ de S. Cruce: de Sanctis: in Solennitatibus & Occasionibus diversis habitæ, atque seorsim vulgatæ; quas distinctius enarrare abstineo.*

II. *Ascetica plura, quæ inter memoratu digniora esse videntur.* 1. *Betrachtungen über das H. Messopfer für unterschiedliche heilige Zeiten &c. Burghausen 1749. Iterum 1752. & 1766.* 2. *Der englische Wundermann S. Franciscus Xaverius für die zehen freytägliche, oder neuntägige Xaverianische Andacht im März. Burghausen.* Ibi excusum sæpius, recusumque denuo *Augustæ.* 3. *Catechismus Petri Canisii.* Latine et Germanice, cum figuris, jussu Eminentiss. Cardinalis & Episcopi Passaviensis *D. de Lamberg. Augustæ.* 4. *Pinacotheca Mariana, exhibens*

hâbens antiquitatem, sanctitatem, & utilitatem, Cultûs Mariani, in Personis omnium fere ordinum et nationum, pietate, natalibus, doctrina maxime claris. c. fig. *Augustæ*. Latine et Germanice. 5. *Schul heiliger Forcht Gottes, oder Oelberg-Betrachtungen* &c. 1758. *Augsburg*. 6. *Des allerheiligsten Herzens Iesu sichere Himmelftrasse*. in 8. 1767. & 1768. *Augsburg*. 7. *Heiliger Communion- und Bußspiegel*. 8. *Augsburg*. c. fig.

III. *Polemica nonnulla, ut 1. Parallel der Lehre Luthers und Calvins mit der Lehre der Catholiken* &c. *Augsburg*. c. fig. 2. *Durchläuchtigste, von Anbeginn der beweunungswürdigen Glaubenstrennung, in den Schoos ihrer alten H. Mutterkirch zurückkehrende Kinder, als gebenedeyte Trauben mit Christo, dem wahren Weinstock, wiederum vereinigt*. *Augsburg*. c. fig.

NEUMAYR (*Franciscus*) principe *Bavariæ* urbe, *Monachii*, in *Diœcesi Frisingensi* anno MDCXCVII. vivendi initium die 7. Ianuar. fecit. Iunior adhuc, anno scilicet MDCCXII. *Societati Iesu* die 13. Octobris nomen suum dedit: in qua, exacto tyrocinii sacri tempore, *Philosophiam* per triennium audiit: postea anno uno *Rhetorices* præcepta *Neoburgi* ad *Danubium* studiose repetivit. Ad docendum admotus annos duos in tradendis *Grammatices*, totidemque in explanandis *Poeticis* legibus contrivit: quo temporis spatio absoluto, *Theologiam* primo biennio *Dillingæ*, altero *Ingolstadii* maxima cum laude, et disputatis publicè Thesibus absolvit. Finito tertiæ Probationis annò primò *Brigæ*, dein *Solodori* *Rhetoricam* docuit: quo circiter tempore,
anno

anno scilicet MDCCXXX. ad diem 2. Februarii solennibus quatuor Votis se devinxit.

His gestis apostolicos labores subire iussus, *Missionarium* egit, eique sacro intentus operi, per biennium, *Salisburgensem* potissimum ditionem excoluit, eo tempore, quo plurimi, errorum lue afflati, sedibus migrare suis cgebantur. Atque in hoc negotio etsi (quod de se ipse profiteri voluit) violentæ mortis perferendæ discriminibus pluries se obnoxium senserat, ita tamen sancto succensus zelo partes suas egit, ut eximiam sacræ facundiae laudem sibi abs auditoribus collegerit.

A Missionibus redux, *Monachii* per annos sex in Eloquentiæ palæstra rursus stetit. Subin ad cathedram ecclesiasticam translatus, *ibidem* anni unius spatio munus Concionatoris extraordinarii gessit. *Halæ* quoque in *Tyroli* de sacro suggestu in regio, quem vocant, *Parthenone* dixit. Inde *Monachium* denuo revocatus *Præsidem* *Latinae Congregationis* per annos omnino duodecim egit: quod officium quam bene laudabiliterque administravit *Franciscus*, satis loquuntur *Ascetici Theatri*, quæ adhucdum superant, monimenta. Neque enim est, qui eloquentiam & præcipue unctionem spiritûs in illo regnantem satis pro merito admiretur; adeo ut affirmare liceat: *Provinciam S. I. Germaniæ superioris* plures *Comicos insignes*, at, qui *Poetam cum Asceta tam felici nexu conjungeret*, præter *Nostrium* neminem habuisse.

Per istud duodennii, quò Congregationi *Marianæ* præfuit, intervallum, cum *Theatrum asceticum*, *Belli Bavarici* tum ferventis tumultibus clausum, fileret, *Noster* Professoris quoque *Theologiae*

logiæ polemicæ partes sustinuit per annos duos, simulque *Lycei & Gymnasii præfecturam* administravit. Denique, annò iterum geminò in munere *Regentis* Convictuum *Dillingani & Ingolstadiensis* transactò, *Augustam Vindelicorum* evocatus est, ut populo verbum divinum de summæ ædis cathedra proponeret.

Hanc cùm anno 1753. mense Februario prima vice conscendisset, quantum posthac verbo et exemplo ornaverit, longum esset differere. Certe in illa ita stetit *Franciscus*, ut inde plebs Fidelium plurimum utilitatis acceperit, & falsa nostrorum temporum dogmata maximum detrimentum; de qua re, cum adhuc sint, in vivis testes permultiq; maxime idonei, pluribus dicere non attinet.

Retinuit *Franciscus* munus Concionatoris usque in annum 1763. quò suggestum cathedralis Ecclesiæ linquens, quod vitæ reliquum erat, biennium curandæ *Collegii Bibliothecæ* dicavit, quam ipse compluribus ingenii sui partibus, quæ sacri, quæ literarii argumenti, auxerat ornaveraturque, de quibus dicendi occasio paulo post recurret. Denique fractus laboribus, viribus exhaustus post percepta S. Ecclesiæ Sacramenta, viam universæ carnis ingressus est anno MDCCLXV. die 1. Maii, ita placide extinctus, ut mori vix adverteretur.

Mortuo solennes exsequias in Templo cathedrali civitas catholica decrevit, cum prius ad easdem in templo *Collegii* habitas copiose confluxisset. Celebratæ sunt illæ die 20. Maii cum Officio funebri, facile 60. Sacerdotibus sacris ad aram operantibus. Erat autem et tumba erecta & exornata symbolis, quæ in Cathedra quoque,
ex

ex qua per decennium dixerat, appensa fuerant: æri deinde incisa una cum effigie *Nostri*, in sella expirantis, variisque epigrammatis, totam *Germaniam* pervolitârunt. Singularis quoque honor illi est habitus, dum die exsequiarum ab hora duodecima usque ad primam omnes Ecclesiæ cathedralis campanæ in Defuncti honorem personârunt.

Hic vitæ cursus *Francisco* fuit, qui quanta probitate quantaque sui commendatione in vitæ atque officiorum suorum genere omni versatus sit, inter omnes constat: qui non ab indigenis solum sed et exteris maximi semper æstimatus fuit; ubicunque enim nomen *Francisci* insonuit, magna admiratio et insoliti animorum motus sunt consecuti. Quò factum est, ut ipsius Libri in ultimos, etiam *Daniæ*, fines expeterentur, & vicissim ex *Hungaria*, *Austria*, *Bohemia*, *Italia* aliisque regionibus ipse, ut conscientiæ arbiter, per litteras consuleretur: ut plures Viri, etiam illustrissimi, *Augustam* ipsius videndi causâ venerint, & SSmus Elector ipse Saxonie *Fridericus*, *Augustam* cogitans, præ omnibus visu dignis *Franciscum* videre se velle pronuntiârit: ut integra quandoque Cleri ruralis Capitula (quæ vocant) ad ipsum consilia petitum confugerint.

Iam de scriptis *Nostri* — Vulgavit is per multa, avide lectitata, & hinc repetitis typis pluries excusa, ascetica, concionatoria, polemica, litteraria.

ASCETICA.

1. *Idea Cultus Mariani. Augustæ.* 12. 1751.
Iterum 1761. Prodiit quoque *Germanicè*, hoc titulo

titulo: *Entwurf Marianischer Andacht, wie sie in den der Himmelskönigin gewiedmeten Bruderschaften ausgeübt wird.* in 18. 1760. 1769.

2. *Gratia Vocationis sacerdotalis.* Augustæ. 1751. Iterum in 8. 1755. & 1759.

3. *Triduum sacrum Exercitiis spiritualibus accommodatum.* 8. 1756. Hoc Opusculum ante et post annum istum sæpius recusum fuit.

4. *Exterminium Acediæ: Fructus exhortationis D. N. Iesu Christi, Luc. 13. triduo expensæ,* in 8. Augustæ. 1755. & 1758. & 1763. Prodiit etiam Germanice. in 8. 1756. 1766.

5. *SS. Exercitiorum Pars I. & II.* Augustæ. 1757.

6. *Curatio Melancholiæ, oder Geduld im Leiden.* 8. 1761. 1766. 1784.

7. *Micæ Evangelicæ, seu Puncta Meditationum.*
8. *Editio auctior.* 1762. Has latiori sermone extensas et Germanice versas P. Antonius Eisenbarth, Augustanus, Ord. PP. anno 1771. Augustæ publicavit. Exierunt autem huius Operis Volumina III. in Dominicas, Festa, et Quadragesimam; ut videre est infra, No. 15.

8. *Wesenheit, Kraft und Übung der göttlichen Tugenden: des Glaubens, der Hoffnung, und der Liebe.* Ingolstadii et Augustæ. 1749. 1757. 1770.

9. *Heilige Lebensordnung nebst einer Anweisung zur vernünftigen Aufführung.* 8. 1779.

10. *Kern des Christenthums oder christkatholische Glaubens- und Sittenlehre.* 8. Augsburg und Innsbruck. 1762. et 1764. et 1784. et 1786. Prodiit post plures Editiones Germanicas etiam Sermone latino, 1769. sub titulo: *Nucleus Christianismi.*

11. *Katholisches Kirchenjahr, oder Erklärung der Sonn- und Feyertäglichen Evangelien.* 8. Editio II. 1762. Iterum 1768.

12. *Wahrer Begriff der ascetischen Theologie.* Augsburg. 1784. Item Latine sub titulo: *Idea Theologiæ asceticæ.*

13. *Ordo diurnus; sive Methodus vitæ quotidianæ ad Dei beneplacitum multo cum fructu exigendæ.* in fol. Idem Opus etiam Germanicè prodiit hoc titulo: *Kurze Weise das tägliche Leben nach Gottes Gefallen anzustellen.* Item Gallica Lingua excusum est anno 1763. in 32. 1768. & in 24. 1788.

14. *Vita reflexa, seu Usus Examinis quotidiani.* in 8. Editio III. 1761. Iterum 1785. Germanicè etiam exivit in 8. Editio IV. 1761. Iterum 1779.

15. *Christliche Gedanken über das katholische Kirchenjahr, oder buchstäbliche Erklärung und Anmerkungen der Sonn- und Festtäglichen Evangelien.* Partes III. 8. 1772. 1773.

16. *Via Compendii ad Perfectionem statui religioso competentem itinere octiduo emetienda duce S. Ignatio de Lojola.* in 8. maj. 1769.

17. *Geistliche Gemüths-Versammlung.* 8. Augustæ. 1764.

18. *Vir Apostolicus, seu Doctrina methodica de utili & facili Praxi functionum sacerdotalium.* in 8. 1752. & 1758. & sexta vice 1779.

19. *Via salutis, sive sacra Exercitia juventuti litterariæ accommodata.* in 8. Augustæ. 1770. Consonat Catalogus Librorum Antonii Zattæ, Veneti Bibliopolæ, de anno 1791.

20. *Pii ac devoti Actus Morientis*, quos sibi postremo vitæ octiduo & in hora exitûs prælegi voluit. Extant Germanicè in Libro: *Sichere Him- melsstraße des allerheiligsten Herzens Iesu*, in 8.

CONCIONATORIA.

21. *Rhetorica christiana, sive Methodus practica doctrinam christianam ad captum omnis ætatis insigni cum animarum fructu explanandi . . . olim Discipulis Rhetoricæ pro privata eruditione ad calamus data, nunc publicæ lucis facta*, in 8. Augustæ. 1766. iterum 1769.

22. *Bettwoche, oder andächtige Betrachtungen über die 7. Bitten des H. Vater unser*. 8. 1763.

23. *Predigten vom heiligen Rosenkranz über die 15. Geheimnisse des Leben, Leiden, und Sterben Christi*. 8. Augsburg und Ingolstadt. 1764. Iterum 1770.

24. *Miserere oder der 50ste Psalm in beweglichen Geschichts-Predigten erkläret*. 8. Pars I. 1762. Pars II. 1765. Iterum, sexties recusum, 1780.

25. *Festum Lacrymarum, oder dreytägiges Zäherfest: samt einer Lobrede auf das Fest der H. Magdalena*. 8. Augsburg und Innsbruck. 1764. Iterum 1777. *Sunt Exercitia sacra triduana, in Ecclesia Parthenonis ad S. Stephanum, Augustæ, publice habita*.

26. *Dreyfache Sittenreden auf jedes Fest Mariæ*. 8. 1779.

27. *Gründliche und practische Christen-Lehren vom Glauben, Hoffnung und Liebe, wie auch von der christlichen Gerechtigkeit, für jedes Alter*. Augsburg. 1780.

28. *Gründliche und praktische Christen-Lehren von den Heil. Sacramenten, für jedes Alter*. Augsburg. 1783.

29. *Conciones variæ*, Germanicè: uti *Concio panegyrica de S. Augustino*. *Concio adhortatoria ad Pœnitentiam pro placanda Divini Numinis ira*. *Concio de largiter conferenda stipe ad sustentationem noviter ædificati Ergastuli, Augustæ*. Extant in Libro: *Sammlung auserlesener Kanzel-Reden*. in 8. Ex officina *Wolfiana, Augustæ*. Habentur etiam in fine *Voluminis I. & II. Concionum polemicarum*, in 4. de quibus mox dicitur.

30. *Apostolischer Prediger, d. i. Sitten-Reden auf alle Sonntäge des Kirchenjahrs*. Partes II. 1775.

POLEMICA.

31. *Conciones polemicæ*, Germanice, per modum *Quæstionis* propositæ de Cathedra. Hæ primò separatis Libellis in lucem exierunt, postea in unum collectæ quatuor in 4to. *Voluminibus* rursus publicatæ fuerunt hoc titulo: *Heilige Streitreden, oder Controvers-Predigten. Augsburg und Ingolstadt. 1764*. In fine *Voluminis I. & II.* accesserunt nonnulla adversus *D. Chladenium, Erlangæ*: & adversus *Rottfischerum*.

32. *Die siegende Wahrheit: das ist: entscheidende Bewegungssachen katholisch zu bleiben, oder katholisch zu werden, aus den Streit-Reden gezogen*. in 8. *Augsburg. 1763. & 1764*. Hoc Opusculum est quædam Medulla *Concionum polemicarum Nostri*, collecta à *P. Iosepho Grueber S. I.* Accessit etiam *Volumini III. Concionum polemicarum*, numero 31. superius indicatarum.

33. *Religio Prudentum: sive sola Fides catholica, Fides prudens*. in 8. *Augustæ & Ingolstadii 1764*. Germanice prodiit anno 1769. et 1773.

34. *Glaubens - und Lebens-Lehren über den Artikel des hochheiligen Sacrament des Altars.* 8. 1768. Prodiit etiam in 4. Accessit quoque *Volumini II. Concionum polemicarum.* in 4to.

35. *Vorstellung zweyer Priester der Gesellschaft Iesu, ihre catholische Schriften belangend, an Ihro kayserliche Majestät.* fol.

36. *Concio polemica de Probabilismo*, quam Germanicè peroravit, postea Latinè vertit, adjectis *Notis theologicis pro Tutela Probabilismi.* 4. Ingolstadii. 1760. Hæc est Concio illa, ex qua graves *Nostro* molestiæ ortæ sunt, & vehemens procella ab adversariis concitata toto in eius caput pondere decubuit, Romæ ipsa edito Decreto eam configente. Humillime autem & obedientissime acquievit *Noster*, nec ullo adversantes sibi verbulo incusavit.

LITTERARIA

vel ex toto, vel ex parte.

37. *Idea Rhetorices, sive Institutio brevis de Præceptis &c. Rhetorices.* in 8. Augustæ. 1748. Recusa 1761. et 1775.

38. *Idea Poeseos, seu methodica Instruëtio de Præceptis, praxi et usu Artis &c.* in 8. Ingolstadii. 1751. Recusa 1759.

39. *Theatrum Asceticum, sive Meditationes sacræ in Theatro Congregationis latinæ, Monachii, exhibitæ verni jejunii tempore, ab anno 1739. ad annum 1747.* in 4. 1758. Ex hoc Opere prodierunt linguâ Germanicâ et ligato sermone sequentia: *Die Barmherzigkeit Gottes in dem verlornen Sohne vorgestellt.* in 8. maj. 1766. *Das Geboth der Liebe Gottes in fünf HH. Franciscus vorgestellt.* 8. maj. 1768.

40. *Theatrum Asceticum. Tomus II. five: Mundus in maligno positus. Meditationes exhibitæ Monachii ab anno 1748. ad annum 1750. in 4. 1761.*

41. *Theatrum Politicum, five Tragædiæ ad commendationem Virtutis & Vitiorum detestationem. in 4. 1760.*

Pro coronide affuere placet encomium, quod de Nostro habet Liber: *Journal historique & littéraire. in 8. A Mæstricht chez Francois Cavellier: & se trouve a Liege chez I. F. Bassompierre. I. Novembre 1792. p. 402. 403. latine sic sonans.*

„Franciscus Neumayr natus Monachii anno „1697. Societati Iesu anno 1712. se junxit. Postquam „in ea litteras humaniores ac theologiam docuerat, „& pro salute animarum multo cum fructu laboraverat, dirigens Monachii latinam Congregationem B. V. Mariæ, ædis cathedralis Augustinæ „Concionator creatus est. Munus istud per decenni spatium plane insolita cum nominis fama implevit, inprimis in confutandis sui temporis erroribus intentus, simulque de variis argumentis ad rem Religionis facientibus eo rationum robore atque facundia, quæ ipsos eius adversarios rapiebant, scribens. Opera eius partim germanice, partim latine scripta per Germaniam totam, „& posteriora per universam quoque Europam „catholicam diffusa fuerunt. Hæc inter præcipue „laudantur 1. *Gratia Vocationis sacerdotalis.* 2. *Theatrum asceticum.* 3. *Theatrum politicum.* 4. *Corredio fraterna.* 5. *Exterminium acediæ.* 6. *Remedium melancholiæ.* 7. *Virtutes theologicae.* Inter Opera „eius germanica primas obtinent *Sermones polemici* „tam solide scripti, ut impugnari haud queant.“

MERZ

MERZ (*Aloysius*). Viri huius & Oratoris clarissimi, qui *P. Francisco NEUMAYR* in Cathedra summæ *Ædis Augustanæ* proxime successit, laudes promeritas ex Libro mox memorato: *Journal historique & littéraire &c.* in 8. 1. Novembre. 1792. pag. 402. dare primò locò juvat: quibus dein alia Lectorum curiositati haud ingrata (ut credo) futura subiiciuntur:

„*Aloysius* MERZ, un des plus celebres Predicateurs de ce siècle, est mort à *Augsbourg*... „Il étoit né à *Donsdorff* en *Suabe*, diocèse de *Constance* le 27. Fév. 1727. et entra chez les Jésuites à *Landsberg*, en *Bavière*, en 1744. Après avoir enseigné les *belles lettres* et la *philosophie*, „il s'adonna entièrement à la *Prédication*, et remplit pendant 21. ans la chaire de la cathédrale d'„*Augsbourg*, avec une réputation, qui ne le céda pas à celle du *P. Neumayr*: dont les talens „et les succès ont fait si long-temps l'admiration „de l' *Allemagne catholique*. L'état de la vue, „qu'il étoit menacé de perdre, l'obligea à quitter cette brillante carrière en 1785. mais il ne „cessa de travailler, selon ses forces et les occasions, „à la défense des vérités saintes. On a de lui, outre „ses *Sermons*, plusieurs traités, où l'érudition va „de pair avec la justesse et la force des raisonnemens, et parmi lesquels on distingue sa *Méthode* „pour convertir les Protestans, sous le titre: *Systematische Methode Protestanten von der Wahrheit der* „*catholischen Religion zu überzeugen*, qui peut servir de pendant à l'excellent traité de LESSIUS: „*De capeffenda vera Religione*, et à la *Méthode courte et facile* du *P. d'ORLEANS*. Tous ces ouvrages ont été recueillis en 3. vol. in 4to. Le savant

„P. WEISSENBACH, lui dédiant en 1784. l' ouvrage
 „intitulé, *Loci Patrum illustres*, y a mis une In-
 „scription, qui peut servir d' epitaphe à ce zélé
 „et fécond orateur chrétien : *Viro clarissimo, do-*
 „*ctissimo, Aloysio MERZIO, jam inde a 20. annis in*
 „*æde summa Augustana Oratori, qui studio uniendi*
 „*Ecclesias, contentione et patientia laboris, candore*
 „*vitaæ, elegantia morum, præsentia animi, facultate*
 „*judicandi, perspicuitate in docendo, temperantia in*
 „*confutando, possit omnibus exemplo esse.*“

Latine „*Aloysius MERZ* unus ex celeberrimis
 „*sæculi præsentis Concionatoribus mortuus est*
 „*Augustæ . . . Natus is fuit Donsdorfii in Suevia,*
 „*diocesis Constantiensis, die 27. Februarii anni*
 „*1727. & in Societatem Iesu ingressus Landspergæ,*
 „*Bavariæ urbe, anno 1744. Postquam humaniores*
 „*litteras & philosophiam docuerat, totum se Dei ver-*
 „*bo prædicando devovit : & per 21. annorum spa-*
 „*tium ita de summi templi Augustani cathedra di-*
 „*xit, ut parem cum P. NEUMAYR, cuius præcla-*
 „*ras dotes progressusque tamdiu admirata est Ger-*
 „*mania catholica, sibi existimationem, nominisque*
 „*famam collegerit. E splendido hoc sacræ elo-*
 „*quentiæ curriculo decedendi causa ei fuit amit-*
 „*tendi visus, quod incurrerat, periculum. Neque*
 „*tamen ob id in defendendis sanctis Veritatibus*
 „*pro viribus, proque oblata occasione elaborare*
 „*destitit. Habentur ab eo, præter Sermones, plu-*
 „*res alii Tractatus, in quibus eruditionem cum*
 „*argumentorum vi atque accurata soliditate cer-*
 „*tare meritò dixeris : quos inter primæ deferun-*
 „*tur Methodo convertendi Protestantes sub titulo :*
 „*Systematische Methode, Protestanten von der Wahr-*
 „*heit der catholischen Religion zu überzeugen ; quod*

Opus

„Opus Appendicis loco ad excellentem P. LESSIT
 „Librum: *De capeffenda vera Religione & ad P. d'*
 „ORLEANS *Methodum brevem ac facilem &c.* esse po-
 „terit. Omnia ista Opera tribus in 4. *Voluminibus*
 „collecta in unum fuerunt. Eruditus P. WEISSEN-
 „BACHIUS dedicans ei anno 1784. Librum sub titu-
 „lo: *Loci Patrum illustres*, præfixit Inscriptionem,
 „quæ Epitaphii, in huius zelosi & fecundi Orato-
 „ris christiani memoriam, implere vicem potest:
 „*Viro clarissimo, doctissimo, Aloysio MERZIO jam*
 „*inde à viginti annis in æde summa Augustana Ora-*
 „*tore &c. &c.*“ uti supra.

Et profecto haud exiguum *Epitaphii*, honori-
 bus *Nostri* positi, partem Inscriptio mox allata
Weissenbachiana implevit; prout ex dicendis pa-
 tebit.

Mortuo civitas *Augustana*, quæ de cathedra
 perorantem tot annos summa cum voluptate au-
 diverat, solennes in summa æde exsequias decre-
 vit, & celebravit: in quibus pegma funerale se-
 quentibus *Inscriptionibus*, *Symbolisque* exornatum
 apparuit.

AD PEDES FERETRI.

P. M.

CL. V.

DOCT.

ALOYS. MERZ.

DVNSDORF. SVEV.

NAT. III. KAL. MART. MDCCXXVII.

S. I. INGRES. V. NON. OCTOBR. MDCCXLIV.

SACERD. INITIAT. NON. IVN. MDCCCLVII.

CONC. SVM. AED. AN. XXI.

F 5

DE-

DEFVNCT. VIII. ID. OCTOBR. MDCCXCII.

A. AET. LXVI.

CIV. CATHOL. AVGVSTENS.

PVBlico. LVCTV. PARENTANT.

IN FRONTE FERETRI.

per modum Lapidis sepulchralis.

D. O. M.

SISTE. VIATOR.

ET. CVIVS. CINERES. VRNA. HAEC. TEGAT.

ACCIPERE.

QVIESCIT. HEIC.

ÆTERNA. REQVIE.

LAVDE. IMMORTALI.

DIGNISSVMVS.

CL. V.

ALOYS. MERZ.

SVM. ÆD. AVG. AN. XXI. CONC.

STVDIO. VNIENDI. ECCLESIAS.

PERSPICVITATE. IN. DOCENDO.

TEMPERANTIA. IN. CONFVTANDO.

FACVLTATE. IVDICANDI.

CONTENTIONE. ET. PATIENTIA. LABORIS.

PRÆSENTIA. ANIMI.

CANDORE. VITÆ.

ELEGANTIA. MORVM.

NVLLI. SECVNDVS.

QVI.

VT. QVIËSCAT. ECCLESIA. NVNQVAM. QVIESCENS.

PIO. VI.

AC CLEMENTI. WENCESL.

ÆSTVMATISSVMVS.

DITISSVMVS. MERITIS.

CLARISSVMVS. VICTORIIS.

HO

HOSTIBVS. IPSIS. LAVDATVS.
COELESTIBVS. TRIUMPHIS. MATVRVS.
AVGVSTENSIBVS. IMMORTVVS.
DIEM. SVPREMAM. CLAUSIT.
AVGVSTA. IN. VRBE.

A. S. MDCCXCII, VIII. ID. OCTOBR.
POSTQVAM. DEO. ECCLESIAE. SIBI. VIXERAT.
AN. LXV. MENS. VII. DIES. XI.
MORTALIVM. OCVLIS. NON ANIMIS. EREPTVS.
IN. PLVRIMIS. QVEIS. ECCLESIAM. DEFENDIT.
LIBRIS. SVPERSTES.
R. I. P.

Symbola, quibus feretrum cinctum, erant.

I.

Inscriptio. Summæ Aedis Augustanæ annis 21.
Concionator.

Imago. Mensa, in qua candelabrum cum candela
ardente.

Lemma. Dum lucet, consumitur.

II.

Inscriptio. Studium uniendi Ecclesias.

Imago. Pharus ad oram maris, in mari naves
aliquot.

Lemma. Errores detegit.

III.

Inscriptio. Perspicuitas in docendo.

Imago. Sol in meridie.

Lemma. Quid clarius illo?

IV.

Inscriptio. Temperantia in confutando.

Imago. Incus cum ferro candente, quod manus
e nube prominens percutit.

Lemma. Non plus, quam opus est, ferit.

V.

V.

Inscriptio Facultas judicandi.

Imago. Libra.

Lemma. Interroganti respondet exacte.

VI.

Inscriptio. Contentio & Patientia laboris.

Imago. Apiarium, ad cuius foramen apes aliquot resident. Una ex aere, prædam magnam ferens, revertitur & moritur.

Lemma. Labori immoritur.

VII.

Inscriptio. Præsentia animi.

Imago. Rupes in medio furentis pelagi.

Lemma. Semper eadem.

VIII.

Inscriptio. Candor vitæ.

Imago. Speculum.

Lemma. Quis dolum inveniat.

IX.

Inscriptio. Elegancia morum.

Imago. Uva.

Lemma. Decore placet & dulcedine.

Ex præmissis satis liquet, *Nostrium* in defendenda Religione catholica strenuam operam posuisse. Hinc non est, quod miretur, quisquis hominum mores exactius cognitos habet, plures adversus *Nostrium* insurrexisse. Certe Novellarum, Ephemeridumque Scriptores, & Sciorum non pauci exagitare *Nostrium*, eiusque famam conviciis dilacerare minime intermiserunt; adeo ut non defuerint, qui Libros pessimæ notæ adscripto *Nostri*, ceu veri Auctoris, nomine (a) impudentia

(a) Horum unus exiit *Viennæ*.

tia plane intoleranda divulgârint. Quamobrem *Noster*, inaudiens, summum Pontificem *Pium VI. Viennæ* commorari, *Sermonum* suorum *polemicorum* Tomos Sanctitati suæ humiliter offerri curavit, tum ut dolori ex adversariorum machinationibus iuste concepto solatium quæreret, tum tantæ auctoritatis præsidio hostium suorum conatus feliciter elideret. Neque sine excidit *Noster*; quippe qui hac ratione *Litteras apostolicas*, sibi multo honorificentissimas, ex sententia impetravit, sequentibus verbis perscriptas:

„PIUS *Papa VI.*

„*Dilecto Filio Aloysio MERZIO Sacerdoti.*

„Salutem et Apostolicam Benedictionem.

„*Litteras tuas et Sermones Polemicos*, Germanico a te idiomate compositos, quos dono Nobis dedisti, libenter et grato animo accepimus. Doleat sane, patriam Nos linguam tuam ignorare, eosque non posse *Sermones* perlegere, quos recte ac sapienter scriptos esse confidimus. Dudum iam, te plurima divinarum sacrarumque rerum scientia præstare, ac strenuam navare operam pro incolumitate Religionis, tutelæ Ecclesiæ, ex fama, *Veri nuncia*, certisque authoribus intelleximus. Quapropter vehementer optamus, ut salubre Polemicarum Exercitationum institutum minime intermittas; sed eadem doctrina, eodemque robore ac virtute constanter pergas, ut hætenus consuevisti. Rem non modo te dignam, perque Nobis jucundam facies, sed uberem quoque in cœlis mercedem consequeris. Macte igitur animo, *Dilecte Fili!* et malignos despice obrectatores,
„qui

„qui a luce veritatis oculos avertunt, ac sese
 „iplos fallere student; ut ambulent in tenebris.
 „Iam vero omnia, quæ usui tibi esse poterunt,
 „facile debes expectare a Paterna Charitate et Be-
 „nevolentia nostra; in cuius hodie pignus Aposto-
 „licam Benedictionem tibi peramanter imperti-
 „mur.

„Datis Vindobonæ pridie Nonas Apri-
 „lis, 1782.

„Pontificatus Nostri Anno VIII.

„Dominicus Nardinius à latinis
 „Epistolis SSmi.

Hæc de Vita Laudibusque P. MERZ — Iam
 de Scriptis eiusdem. Extant ab ipso:

I. *Conciones polemicæ*, Germanicâ linguâ per
 modum *Quæstionis* scriptæ, statisque temporibus
 in Ecclesia cathedrali de sacro suggestu habitæ,
 numero LXXXVIII. Hæc privatis primò Libellis
 evulgatæ, postea in unum Corpus coactæ, unâ
 cum aliis *Nostri* Tractatibus, de quibus mox ser-
 mo recurret, tribus in 4. Voluminibus, Augusta,
 prodierunt in lucem. Quicumque harum *Concio-*
num titulos, synopsisque accuratius nôsse cupit,
 adeat Librum: *Neueste Sammlung jener Schriften,*
die von einigen Jahren her über verschiedene wichtig-
ste Gegenstände zur Steuer der Wahrheit im Drucke
erschienen sind. Volumen XX. in quo per multa
 folia accuratus earundem Catalogus textitur; quem
 hîc locò rescribere, brevitati studens, omitto.

II. *Conciones aliæ & Opuscula polemica*, quæ
 extra stata tempora, & oblati insolitis occasio-
 nibus composuit ediditque. Sunt illæ:

1. Was ist die Kirche, und was für eine ist unter so vielen die wahre und allein seligmachende Kirche? 2. Schriftmäßige Rechtfertigung der katholischen Kirchenlehre. 3. Systematische Method, die protestantischen Christen von der Falschheit ihrer Kirche zu überzeugen. 4. Was für ein Unterschied ist zwischen der Consecration eines katholischen Bischofs, und der Ordination eines protestantischen Superintendenten? 5. Drey und fünfzig Fragen an einen gewissen geistlichen Herrn, der die Pfingstpredigt aufs Jahr 1781. über Toleranz und Intoleranz, mit den unschicklichsten und lästerlichsten Noten mißhandelt hat. 6. Steht dem Verfasser der Schmähschrift, die den Titel führt: Ist Herr Aloys Merz ein katholischer Theolog, und steht er am rechten Ort? der Kopf am rechten Ort. 7. Antwort auf die Antwort des katholischen Oesterreichers. 8. Der vom Herrn Iohann Friedl einmal gründlich widerlegte Domprediger zu Augspurg, von dem Domprediger selbst in Druck gegeben, um die Widerlegung publicquer zu machen. Im Jahre 1784. 9. Höchst nothwendige Warnung sowohl an die protestantische als katholische Christenheit, sich vor dem vom H. M. Masius angekündeten Buche der sogenannten aber verkappten Religionslehrer best möglichst zu hüten. Im Jahre 1785. 10. Schriftmäßiger und überzeugender Beweis, das die protestantische Christenheit, wegen Abschaffung des neutestamentischen Opfers der heiligen Messe, unmöglich mehr die wahre und apostolische Kirche seyn und ausmachen möge (b). 11. Acht Kanzelreden über die

(b) Sunt Conciones octo, per Octavam Festi Corporis Christi habitæ, quarum fusiorem elenchum exhibet antea citatum Volumen XX. Accessit his Concionibus

Ap.

die Gebräuche und Ceremonien, welche in der katholischen Kirche bey dem Opfer der heiligen Messe eingeführt und üblich sind. Im Jahre 1772. (c)

Confutavit autem hisce polemicis Scriptis non solum veteres Adversarios Ecclesiæ, Lutherum, Calvinum; sed etiam novos e.g. Philippum Engelbertum Schade; D. Kieslingium; Facultatem theologicam Erlangensem; Ambrosium Fidlerum Apostatam à fide & Ordine Eremit. S. Augustini Scriptorem Diarii (Journal) Hamburgensis; Abbatem Ierusalem; Recensentem quendam Berolinensem; Car. Ant. Ernest. Becherum Pastorem in terris Porussiacis; nostræ ætatis Deistas, Indifferentistas, Atheos &c. &c. &c.

III. Zehen Sittenreden über den englischen Gruß, welche bey eben so vielen Bittgängen auf den heiligen Berg Andechs sind vorgetragen worden.

IV. Conciones panegyricæ, funebres, eucharisticæ, e. g.

1. Ehrenrede am Feste der allerheiligsten Dreyfaltigkeit &c. Im Jahre 1761. 2. Dankrede auf die Wahl Ioseph II. zum Römischen König. 3. Sittenrede auf den II. Sonntag nach Ostern. Im Jahre 1772. 4. Trauerrede auf den Todfall Franciscus I. 5. Trauerrede auf den Todfall Ioseph I. Bischofes zu Augspurg. 6. Rede auf das Fest des heiligen Bernards. 7. Rede über den Sieg, den der heilige Norbert gewissen Sectirern aberhalten hat. 8. Dankrede, weil

Appendix de Communionem sub una specie, adversus objectiones omnes propugnata.

(c) Harum quoque Concionum per Octavam Festi Corporis Christi habitatum elenchum fusiorem videbis in eodem Volumine XX.

weil der Himmel der Stadt Augspurg mit so verderblichen Ueberschwemmungen verschonet hat &c. (d)

V. *Neueste Sammlung jener Schriften, die von einigen Jahren her über verschiedene wichtigste Gegenstände zur Steuer der Wahrheit im Drucke erschienen sind. Augsburg. in 8. Volumina quadraginta.*

In hoc amplissimum Opus superius à me citatum, avidissime lectum, tum alieno, tum suo ingenio elaborata meletemata, quotquot instituto apta videbantur, coegit eorumque impressionem curavit: unde duplicem laudem, & Scriptoris scilicet & Collectoris, jure promeritus esse cognoscitur.

VI. *Hat wohl die Hartnäckigkeit und Verwegenheit der Freydenker, der Naturalisten und aller Unchristen eine ihres gleichen? 1786. in 4. & in 8.*

VII. *Schriftmäßiger Katechismus für die jetzigen Zeiten aus den Predigten und andern Werken des H. Doct. Aloys Merz weiland Dompredigers zu Augspurg unter seiner selbsteigenen Anleitung und Aufsicht zusammen getragen. in 8. Partes II. Apud Io. Nepom. Styx. 1792. Augustæ.*

VIII. *Fragen von dem Ursprunge, Eigenschaften und Wirkungen der Freydenker. in 8. Augspurg. 1767. Apud FF. Wagner bibliopolas.*

IX. *Responsum catholicum ad quæstionem: Quid est summus Pontifex? Augustæ. 1782. 8. maj.*

X. *Zwo Kanzelreden aus Gelegenheit einer über einige Feyertäge gnädigst gemachten Dispensation, auf höchsten Befehl gehalten und auf hohes Verlangen eines hochwürdigsten Ordinariats in Druck gegeben. in 8. Augspurg. 1773.*

XI.

(d) Vide supra memoratum Volumen XX.
Bibl. Augst. Alph. X, G

XI. *Der Iesuit vor dem Richterstuhle des H. I. I. Möfers. Berlin und Frankfurt (verius Augspurg). in 8. 1774. Hoc meletema Nostro explicitis verbis adscribit G. Ch. Hamberger in Gelehrtes Deutschland. Editio III. p. 721.*

XII. Præterea *Conciones aliquot Nostri*, aut novæ aut recusæ, accefferunt Operi, in Officina *Wolfiana* edito: *Sammlung von Kanzelreden.* in 8.

Neque istud silentio prætermittendum est, tam placuisse complura horum meletematum, ut eorundem editio, nonnullorum etiam intra brevissimum temporis spatium, iterari debuerit.

Habes, Lector benevole! quæ de COLLEGII AUGUSTANI inquilinis dicenda erant. Dubitari quidem haud licet, qui npluribus etiam aliis *Sociis* (ut pro more *Instituti* hinc illinc transferebantur) *Collegii* patrii ædes saltem ad tempus aliquod pro domicilio fuerint; sed, ne nimium excresceret *Narratio*, illos duntaxat seligendos suasit studium brevitatis, quos aut honorificentiora munia, aut præstantia eruditionis, aut recentioris etiamnum memoriæ ratio præ cæteris commendare visa sunt.

B. DA-

*B. DAVID de Augusta,
Ord. S. Francisci.*

Etſi *B. DAVID* Vir fuerit, teſte ſatis idoneo ac veraci *TRITHEMIO* (a) in divinis *Scripturis* exercitatus, vita & converſatione inſignis, in declamandis ſermonibus ad populum excellentis ingenii: etſi idem à *MARIANO* (b) *Vir* in omni doctrina probatus audiat: etſi a ſequioris ætatis (c) Auctoribus præcipue iis, qui *Scriptorum eccleſiaſticorum Catalogos* texuerunt, debitis laudibus certatim prædicetur; tam obſcura tamen, tam ſpiſſis circumſepta tenebris, quæ ad circumſtantias Vitæ Noſtri attinent (Sive id temporis omnia rodentis edacitati; ſive factorum, quæ patriæ urbi poſteris temporibus acciderunt triſtiſſima maximèque ſiniſtra, iniquitati: ſive Synchronorum incuriæ: ſive denique ipſi humilem Chriſti vitam ſequentium humilitati tribuas) cuncta ſunt; ut non niſi pauca reſtent, quæ de Viro iſto piſſimo doctiſſimoque vere ac ſolide proponi licet.

G 2

Au-

(a) In *Catalog. Script. eccleſ.* Confer eiſdem *Trithemii Annal. Hirſaug.*

(b) In *Chronico Minor.*

(c) Sunt hi e. g. *Franc. GONZAGA* de *Orig. Seraph. Religion.* Liber *Conformitatum vitæ S. Franciſci &c. Io. à S. ANTONIO Bibliotheca Franciſcan. Madriti. 1732. CAVEUS, OUDINUS, EISENGREIN Catalog. Teſt. Veritatis. p. 114. b. Alii plures, quos recensere omnes nimis longum foret.*

Augustæ in has luminis auras editum fuisse *B. DAVIDEM*, in confesso est, confirmatque ipsum nomen, quod pro more eius ætatis tulit: *Fr. DAVID de Augusta*; quæ urbs proinde meritò habet, cur de tam insigni ornamento, splendidoque sydere gloriatur. Vocatur etiam in *Historiæ litterariæ Scriptorum ecclesiasticorum* Indicibus *Fr. David* vel *David Teutonicus*; quod utrum bene factum sit, haud satis scio; cùm nomina ista latiùs pateant, quàm ut *Nostro* propriè tribuenda esse videantur.

Quos parentes habuerit *Noster*, penitus latet. Similiter, quò maxime annò lucis huius usuram acceperit, in obscuro est. Unde, conjecturâs agere nolens, cuivis meorum Lectorum liberam facultatem do, ex illis, quæ inferiùs à me afferrentur, hoc (si quidem fieri poterit) divinandi. Ceterum à vero haud longe aberraverit, qui *Nostrium* sub initia sæculi *XIII.* natum esse, velit. Consule in hanc rem *Iacobi BRUCKERI Miscellanea Histor. philosoph. litterar. critic.* in 8. quibus Vir iste perdoctus *Observationem de Nostro* p. 291 *seqq.* inferuit: quam ab eruditione litteraria meritò laudes: at ob crises minùs æquas et aculeatè dicta, quæ adversùs Ordines religiosos & Ecclesiam Romano-catholicam insperfit, jure vituperes.

Sed ad *Nostrium* — Adultiorem *Ordini Minorum S. Francisci*, tum in *Germania* orisque nostris exorienti, nomen suum dedisse, exploratissimum est: quò autem id annò (ut alia plura) hætenus inexploratum maxime. Interim à proposito scopo minime abludens duco, ea hòc locò adscribere, quæ de *Ordinis Seraphici* origine in *Germania* progressibusque tum *Lucas WADDINGUS* *Rerum Ordinis triplicis S. Francisci* Scriptor amplissimus
juxta

juxta ac æstimatissimus, tum Liber *Conformitatum Vitæ S. Francisci*, simulque *Chronographi Augustani* litteris prodiderunt.

WADDINGUS (d) ad annum Christi 1221. Ordinis vero 14. sequentia narrat: „Cum B. Franciscus in Capitulo sequentia coram Fratribus profatus esset (Est regio quædam *Teutonia*, in qua sunt homines christiani et devoti, qui, ut scitis, sæpe terram nostram cum longis baculis et largis ocreis, sub rapidissimo sole sudoribus æstuentes, pertranseunt ac limina Sanctorum visitant. Et quia ad eos aliquando missi Fratres, male tractati, redierunt, nullus ad ipsos ire compellitur; nisi qui gloria divina et animarum zelo inflammati inspiratione cœlesti ire velint. Si qui igitur sunt, periculum hoc non detrectantes, surgant) ecce! circiter nonaginta Fratres surrexerunt. Interim designatur Minister Germaniæ *Fr. Cæsarius*, qui et ipse *Germanus* ex oppido *Spira* oriundus fuit, et non ita pridem *Fr. Eliæ* concionibus conversus Ordinem intraverat, ipsemet non postremi nominis jam antea in sæculo concionator, mirificusque evangelicæ vitæ æmulator existens. Huius arbitrio relinquebatur liberum, ut ex nonaginta illis Fratribus eligeret, quos vellet. . . . *Fr.* ergo *Cæsarius*, primus jam Germaniæ Minister per B. Franciscum constitutus obedientiam sibi injunctam utiliter adimplere haudquaquam cessavit. Conquisivit igitur socios. . . . in universum duodecim Clericos et quindecim Laicos. Hos sibi assumptos . . . per *Lombardiæ* domos distribuit, expectaturos ibi suum verbum.

G 3

Ipse

(d) In *Annalib. tr. Ord. S. Franc. T. II. p. 3. seqq.*

„Ipse vero in valle *Spoletana* moram traxit per
 „tres fere menses, et, cum iter *Teutonicum* arri-
 „pere disponderet, vocatis Fratribus *Ioanne de Pla-*
 „*no Carpinis* . . . *Barnaba* item, et quibusdam
 „aliis, misit eos ante faciem suam ad præparan-
 „dum locum *Tridenti*, cæteris (aut ternis aut
 „quaternis) subsequenter: quibus, ita succes-
 „sive ante Festum *S. Michaelis* convenientibus,
 „ab Episcopo *Tridentino* per dies quindecim per-
 „benigne fuit prospectum. . . . *Fr.* autem *Cæsarius*
 „facta *Tridenti* admonitione Fratribus, de humili-
 „tate et patientia custodienda, reliquit ibi pro
 „populi ædificatione Fratres aliquot, ex aliis
 „binos ternosque confederans, unum spirituali-
 „bus, alium temporalibus præficiens, et ante se
 „præmisit in *Bozanum* . . . De *Bozano* progressi
 „veniunt *Brixinam* . . . De *Brixina* vero montana
 „petentes adierunt *Storzingam* oppidum . . . et
 „*Mittawalden* . . . ac difficillime *Macharei* oppidum
 „attingunt . . . Procedentes, ita per villas, castel-
 „la, monasteria transeundo *Augustam* pervenerunt;
 „ubi a Domino *Sibothone* (nescio an potius *Sige-*
 „*frido* (e), cum *Sibothonem* electum dicat Catalo-
 „gus Episcoporum Augustanorum apud *Gasparem*
 „*Bruschium* anno MCCXXVII. nisi fortassis sit
 „potius error in Catalogo) Episcopo Augustano,
 „et eiusdem Clero amicissime sunt excepti. Quin
 „ipse Dominus Episcopus tanto in Fratres fereba-
 „tur amore, ut in singulorum oscula ruens ve-
 „nientes reciperet, abeuntesque dimitteret. Haud
 „minus Vicedominus quoque, Episcopi nepos,
 „Fra-

(e) Aptissima hoc in loco crisi utitur WADDINGUS; nam-
 que *Sigefridus* sedit ab anno 1208. — in 1227. *Sibo-*
tho autem ab anno 1227, in 1252.

„Fratres amplexabatur, qui propria sua curia excedens, Fratribus locum dedit. Dicitur præterea non potest, quanta a toto populo sint reverentia et devotione salutati. Eodem itaque anno circa festum *B. Galli Fr. Cæsarius*, primus *Teutoniarum* Minister, *Augustæ* cum Fratribus ferme XXXI. primum celebrat Capitulum, et inde per diversas Germaniæ oras Fratres distribuit.“

Itaque, si *Waddingo* fidem habemus (habendam autem omnino existimo; utpote omnia hæc disertissime ac distinctissime narranti) annus post Christum natum MCCXXI. jam ad finem vergens, S. *Francisci* affeclas oris nostris et urbi *Augustanæ* primum intulit.

Iuvat subungere, quæ Liber *Conformitatum Vitæ S. Francisci* in hanc rem habet, scilicet: „Fr. Tertericum, primum Augustanum, a Francisco eiusque Commissario Fr. Cæsario Spirensi, Alemanniæ superioris Ministrum provincialem fuisse constitutum, eumque diem extremam clausisse Augustæ in Ecclesia FF. Minorum conventualium, quam ipse Virgini gloriosæ dicatam reliquit, sepultum anno 1231.“ Advertat autem Lector velim prædictum annum 1231. certo certius in mendo cubare; prout ex verbis *Waddingi* conficitur, ad annum 1239. scribentis: „Inter constitutas sub *Haymone Anglico* Ministro Generali, in Capitulo, Religionis Provincias illa, quæ Germaniæ dicebatur, distincta est in *Argentinensem*, Coloniensem et Saxoniam. *Argentinenfis* autem primum habuit Ministrum Fr. Tertericum, Virum admirandæ perfectionis et sanctitatis, quo in humanis esse desinente, et *Augustæ* sepulto

„Provinciæ froena suscepit, circa annum 1244;
 „Fr. Conradus de Cali-porta Vir magni zeli et ri-
 „gidus disciplinæ regularis amator. Mire discre-
 „pat ab his GONZAGA; sed vel ex ipsa temporis
 „supputatione, in qua ille valde lapsus est, consta-
 „bit, vetustis et accurate scriptis his nostris monu-
 „mentis, seu *Chronicis MSS. (Saxonicis puta)* in-
 „hærendum esse.“ Ego WADDINGI sententiam
 ed libentius amplector, quò alienius a vero est,
 Provinciam illam a morte B. Terterici, annoque
 1231. quem Liber *Conformitatum &c.* habet, usque
 in annum 1244. Moderatore caruisse.

Audiamus jam, quid *Chronographi Augustani*
 memorent. Carolus STENGELIUS initia *Ordinis S.*
Francisci (in *Augustana* quidem urbe) temporibus
Sigefridi Episcopi illigat. Vide eius *Commenta-*
rium Rerum Augustanarum, pag. 187. Corbinianus
 KHAMM in *Hierarch. August. T. I. pag. 237. et*
 239. etsi de B. Davide nostro et Terterico sub re-
 gimine *Sigefridi* Episcopi mentionem faciat, postea
 de *Sibothone* hæc scribit: Anno 1243. *Sibotho FF.*
Minores Ordinis S. Francisci prono civium affectu
 favente, in Urbem *Augustanam* introduxit. Conci-
 nit GASSARUS in *Annal. August. p. 1442.* scribens
 (f): Cæperunt concedente *Sibothone* circiter annum
 salutis 1243. *Minores Fraterculi, sive Cordigeri* in
 civitatem *Augsburgensem* primum eb locò versus so-
 lis ortum ac civitatis mœnia nidificare, quò *Discalcea-*
torum (vulgo *Barfüßer*) *Clastrum & Templum* ho-
 dieque nomen, sed mutato (g) instituto, antiquum
 prope *Stræffingerianam* portam servat.

Ex

(f) V. MENCKENII *Script. Rer. Germ. T. I.*

(g) Post sic dictam Reformationem Templum Acathe-
 licæ parti cessit: Monasterium autem in Gerontoco-

Ex prædictis satis constat, S. Francisci sectatores anno 1221. primum Augustæ visos: eosdem in Curia Vicedomini commoratos esse; donec *faciente civium prono affectu* in Civitate Augustana Templum ac Monasterium acceperunt. Hæc dicta sufficiant. De reliquo uti summæ voluptati mihi duco, primordiis Ordinis Minorum S. Francisci in urbe patria aliquid lucis affudisse; ita ægerrime fero, annum, quo B. David noster eidem se Instituto mancipavit, extricare minime potuisse.

Professorem sacrae Theologiæ Nostrum extitisse, docet titulus *Epistolæ præfixæ Opusculo Nostri de Reformatione exterioris hominis. Magistrum autem Novitiorum* fuisse declarat tum memorata *Epistola* quam ad dilectos in Christo Iesu Fratres, Fr. Bertholdum, et omnes Novitios, et Novos Ratisbonæ morantes, diu absens ab ipsis, scripsit: tum *Præfatiuncula* ipsius Opusculi, in qua ait: *Dilecto in Christo Fr. Bertholdo Fr. David: Quod Deo operante bene incepit, ipso cooperante melius consummare! Desiderasti a me, Frater charissime! ut aliquid scriberem tibi ad ædificationem, ex quo absens sum a te, sicut aliquando præsens tibi ore dicere solebam, quando ad tempus Novitiatus tui Magister eram tibi deputatus &c.*

Quanta doctrinæ et sanctitatis laude floruerit, tum dicta hætenus, tum dicenda confirmant. WADDINGUS (h) in hæc verba scribit: „Vitam duxisse innocentissimam Nostrum, asserunt Chronica Saxonica apud me MSS. nec non
G 5 „eius

minum versum est. Ambo hodiedum existant, quæ in suburbium, San-Jacobæum itur.

(h) L. c. T. IV. p. 359.

„eius mortem revelatam fuisse B. Bertholdo optimo et familiari amico Ratisbonæ e suggestu prædicanti, qui statim eum circumstanti populo valde commendavit, et in eius laudem e rostris recitavit illum Hymni ecclesiastici versiculum:

„Qui pius, prudens, humilis, pudicus,

„Sobrius, castus fuit et quietus,

„Vita dum præsens vegetavit eius

„Corporis artus.

„Sepultus Augustæ beatitatis post mortem tulit opinionem.“ Studiose aliorum Scriptorum encomia, eaque plurima silentio prætermitto, ne Lectorum patientia abuti videar.

De obitu *Nostri* — Annus, quo is vitam clausit, exploratior est cæteris. De eo RADERUS in *Bavaria sancta* ex MSS. Bavarico cuiusdam Anonymi sequentia rescripsit: *Anno prædicto (1271) 17. Cal. Decembr, obiit Reverendus, Religiosissimus B. David in Augusta sepultus, Socius Fr. Bertholdi de Ratisbona.* Hinc corrigendus Waddingus T. IV. p. 363. qui, etsi ad Raderum provocet, habet annum 1272. fors per oscitantiam, fors per errorem typi. Nil moror hoc loco *Epitaphium*, quod Vir doctus, editor Libri: *Sancti Augustani*. in fol. affert, *Gamundiae Suevorum extans: Candide Lector! Hoc sub lapide requiescunt officula Davidis Fraterculi, qui a S. Francisco huc missus septem cum Fratribus, anno MCCVIII.* Nam manifestus error in anno est; prout temporis ratio clare ostendit. Anno 1208. S. Franciscus prima vitæ evangelicæ initia fecit, destitutus tum adhuc discipulis: quos postea natus primam in Germaniæ oras Missionem anno 1216. disposuit (uti supra innuimus) irrito conatu; eum, qui missi fuerant, ob Linguae Germanicæ

im-

imperitiam haud bene intellecti, male excepti tractatique fuerint, ac proin in *Italiam* se denuo receperint.

Sed tempus monet agere de Scriptis Nostri. Extant ab eo:

I. *Formula Novitiorum de exterioris hominis Reformatione*. Hæc primitus sola exiit *Augustæ*, dedicata à quodam Anonymo editore (i) *Io. Ant. Velfero*, *Ioannis* Augustani Duumviri filio, *Sec. Ies.* Presbytero: desumpta ex Codice MSS^{to}. *Polinganae* Canonice. Sed post menses aliquot non multos iterum excusa fuit, junctim cum

II. *Formula Novitiorum de interiori hominis Reformatione*, et

III. *Tractatu de septem Processibus statûs religiosi* quas duas tractatiunculas interim subministrarunt Bibliothecæ *Dieffensis & Ettalensis* cœnobiorum, rursus dedicata prædicto *Io. Antonio Velfero*: adjectâ ad calcem *Vitæ S. Gualfardi Augustani*, quæ tamen *Nostri* non est (k).

Prodivisse hæc omnia ex Typographia ad Insigne Pinus apud *Io. Prætorium. Augustæ*: cum Privilegio Cæsaris perpetuo, anno 1595. in 12. affirmat *Iacobus BRUCKERUS l. c.* Sed fallitur, & ei ex vero contradicit *G. G. ZAPFIUS* qui in Libro: *Augsburgs - Buchdrucker - Geschichte.* in 4. 1786. T. I. p. 187. ambas editiones in annum 1596. rejicit; cui ipsi fides maxime habenda est, quod utram-

(i) *Bruckerus* vel *Marcum* vel *Paulum Velferum* editorem esse, putat. Ego nihil statuo.

(k) Hinc corrige *Corb. KHAMMIUM*, *Vitam* hanc *Nostro*, in *Hierarch. Auguß. P. II. Colleg. p. 246. perperam* tribuentem.

utramque editionem in sua bibliotheca possederit. Consentit mox citatus KHAMMIUS. Alia Editio *Coloniae*. 1622. in 12. Alia *Constantiae* anno 1727. in 12. procusa mihi prae oculis est. Similiter tria *Opuscula* memorata habentur in *Bibliotheca Patrum Coloniensi*, Tom. XIII. & in *Lugdunensi*, Tom. XXV. Opusculum autem primum sive de *Reformatione exterioris hominis* invenitur etiam (saltem ex parte maxima, & quoad summam) inter *Opp. S. Bernardi à Mabillonio* edita; ubi vide Tom. V. sub titulo: *Ad quid venisti?* Quamvis omnino dicendum sit: non *Bernardum* ex Nostro, sed *Nostrum* ex *Bernardo* hausisse; utpote, quem ipsemet citat in *Cap. II.* suæ *Formulae*.

In Linguam Germanicam vertit Michael SCHMIDMERUS *Augustanus* (1) ediditque hoc titulo: *Novitien-Spiegel. I. Theil; vor 300. Jahren durch H. Fr. David von Augsburg St. Franciscen-Ordens in Latein beschrieben. Augsburg. 1596. 12.*

Præfixit Noster suæ *Formulae Novitiorum Præfatiunculam* ad *Fr. Bertholdum*; uti superius p. 105. indicavi. Hic quisnam fuerit, non satis constat. Plures Scriptores, & hos inter *Io. Alb. Fabricius* ac *Iac. BRUCKERUS*, *Bertholdum Ratisbonensem* fuisse sibi persuaferunt; sed occlamat *Waddingus* in *Annal. Minor. Tom. IV. p. 363.* dicens: „*Bertholdum Ratisbonensem* fuisse, ad quem direxit For-

(1) Hic *Schmidmerus* emenso studiorum humaniorum in patria curriculo, *Dillingam* delatus philosophiæ studuit, suffultus liberalitate Gentis *Peutingerianæ*, nominatim *Pii Conradi Peutingeri*, summumque in ea Facultate gradum, unâ cum aliis, per *Andream Sylvium* Professore ordinariæ philosophiæ in dictâ Academia consecutus est anno 1583. XI. Calend. Iulias.

„Formulam Novitiorum Vir sanctus & devotus David de Augusta, asseverat, qui ejus Opuscula edidit, „in Prologo eisdem præmissio in *Bibliotheca PP.* „De quo ego valde dubitaverim : tum quod vetusti „Scriptores Pisanus & Marianus citati, neque discipulum, neque socium huius Davidis Bertholdum „dixerint ; immo potius Davidem Bertholdi socium „conscribant : tum quod Bertholdi tamquam hominis jam undique celeberrimi meminerint „supra citati Annales ante annum MCCL. & Marianus „moneat, Minoritam factum in juvenili ætate. Cum „itaque juvenis huic Instituto nomen dederit ; ante „viginti & plures annos famosus, ut loquuntur Annales, evaserit ; eodemque hoc anno, quo David Augustanus obierit, mortuus sit, probabiliter colligitur non illius discipulum, cui Institutionem Tyronum dicaverit, Bertholdum fuisse ; „sed potius Davidem, uti habent Marianus & Pisanus, eius socium dicendum.“ Confirmant hoc, quæ ex RADERO superius p. 106. à me citata sunt. Equidem Fabricius ait, de Bertholdo Ratisbonensi loquens : *Idem utique videtur Bertholdus, cui David de Augusta Formulam Novitiorum nominatim dicavit, Fratrem appellans & a Novitiis distinguens ; unde concidit causa, ob quam Waddingus de alio Bertholdo cogitandum esse putavit.* Sed quæstio non in eo vertitur, utrum David Bertholdum a Novitiis distinxerit ; verum an Bertholdus Ratisbonensis sub Davide fundamenta vitæ religiosæ jecerit ; cum in *Præfatiuncula* differte dicatur : *Ad tempus Novitiatus tui Magister eram tibi deputatus :* cui rei tum temporis ratio tum argumenta a Waddingo allata refragantur. Iuvat adjungere, quæ in *Bibliotheca ad SS. Udalricum & Afram* in urbe patria obfer-

servavi. Exstat ibi bis manuscripta *Formula Novitiorum* in 8. & in 4. In utroque Codice occurrit sequens epigraphe: *Incipit Opusculum Fr. David ad juvenem de Reformatione hominis exterioris. Sequitur mox: Desiderasti a me Charissime! ut &c. Epistola autem ad dilectos in Christo Iesu Fratres, Fratrem Bertholdum &c. &c.* penitus desideratur, nullaque omnino *Bertholdi* mentio fit.

De Opusculorum *Davidis* præstantia vero, vel ea res sola honorificum præjudicium facit, quod *Formula Novitiorum, de exterioris hominis Reformatione*, per longissimum temporis spatium *S. Bonaventuræ* partus existimatus sit (m). In quam rem audiamus verius solidiusque *Waddingi* sæpissime jam laudati iudicium: „Dignum laudibus, quas in „eum *Trithemius* & *Marianus* (n) contulerunt, esse „*Davidem*, testantur eius Opera ascetica pro instru- „endis Religiosis apprime accommoda; modo tol- „latur scrupulus, illiusne sint an potius sancti *Bo- „naventuræ*, quæ in *Bibliotheca magna veterum Pa- „trum* (editionis *Coloniensis*) et alibi excusa circum- „feruntur Opuscula *de interioris & exterioris hominis „Reformatione & de septem processibus Religiosi*. Id „modo dixerim, quod aliàs in nostra elucubra- „tione de Scriptoribus Minoritis largius examina- „bo, primam harum *Formularum* texturam *Bo- „naventuræ* tribuendam, incrementum vero & „quodcunque in methodo discrimen *Davidi* ad- „scribendum, atque hinc quibusdam visum uni- „versi Operis genuinum inscribere auctorem. Cu- „jus-

(m) Hinc etiam in novissima editione *Opp. S. Bonaventuræ Venetiis*, 1756. procusa *T. XIII. p. 183.* locum accepit.

(n) Vide eas in limine totius *Narrationis* huius;

„juscumque illa sint, maxime in præfatione in Bi-
 „bliotheca citata laudantur; *Medulla* vocantur per-
 „fectionis Evangelicæ; & existimatur, multiplicem
 „ex eisdem fructum ad omnes omnis generis Re-
 „ligiosos late dimanaturum: ita enim in illis do-
 „centur tyrones, ut et veterani multa, quæ uti-
 „liter discant, sint reperturi.“

De editis satis — Inedita sunt teste RADERO
 in *Bavar. Sanct. Tom. I. p. 154.* & KHAMMIO in
Hierarch. August. P. II. Colleg. p. 246.

I. *Sermones* in præcipuas Deiparæ Festivitates.

II. *Sermones* de Tempore.

III. *Sermones* de Sanctis.

IV. *Expositio brevis* super Regulam FF. Minorum.

Et hæc quidem *Nostro* satis certò tribuuntur.
 Dubia autem sunt, quæ SANDERUS (o) in mona-
 sterio *viridis Vallis* (Gröndal) in Belgio exstare
 monet *Davidis Teutonici* Opuscula.

De modis Revelationum.

De generibus Visionum.

De speciebus Tentationum.

De Virtutibus.

De Profectu Religiosorum.

De Affectu orationis.

Alia.

& quem Theoph. SPIZELIUS (p) *Augustanus* in
Basileensi Bibliotheca servari docet cuiusdam *Da-*
vidis Tractatum.

De perfidia Religiosorum.

Etenim nomina: *Fr. David* vel *David Teutonicus*;
 nimis

(o) *Hist. Belg. erud. T. II. p. 136.*

(p) In *Biblioth. Arcan. reted.* Confes si lubet, FABRICII
Biblioth. m. & i. Latinit.

nimis impropria sint (quod statim initio monui) quam ut *Davidem* nostrum *Augustanum* bene denotent.

Denique *Poireto*, in *Catalog. Auth. mystic.* referre *Nostrium* inter *Mysticos*: &, qui *Poiretum* secutus est, *Arnoldo* placuit; sed minime hoc probatur *Iacobo BRUCKERO*, l. c. quem (si quidem lubet) vide.

DURR (*Thomas*) *Canonicus Regularis.*

„*Augustanus* Suevus, & olim *Dieffenfis* in *Bavaria* Collegii Canonorum Regularium *S. Augustini* Decanus dignissimus, ad instantiam *Fratri* sui germani *D. Ioannis* ad *Insulas Wengenses* „*Ulmæ* Præpositi, ad hoc Collegium, libere resignato Decanatu se contulit, Theologiam scholasticam junioribus Canonicis prælecturus. Ibi immaturo fato abreptus, anno 1680. vivere desiit; cum jam prius vernaculo idiomate à se conscriptam

„*Vitam B. Mechtildis Abbatiſſæ Dieffenſis Ord.*
„*Cann. Regg.* in 8.
„typis *Augustanis* proculsam orbi litterato dedisset.“

Hæc *Franciscus PETRI* in sua *Germania Canonico-Augustiniana* (a).

B.

(a) Habes eam in *Collectione Scriptor. histor. monast. ecclesiast. Ulmæ*, ubi videsis *P. IV. p. 67.* De *Ioanne* autem Præposito *Wengensi* & fratre *Nostri* videsis, si libet, *ibidem. P. V. p. 452.*

B. EGINO Abbas SS. Udalrici & Afræ.

Patriæ, *Augustæ*, decus insigne, puer a parentibus Deo oblatus sub venerabili Abbate *Diemaro* (a), in Monasterio a SS. *Afra* & *Udalrico* nomen gloriosum sortito educatus, & apprime sacris litteris per temporum incrementa imbutus est. Unde, ubi ad juventutis maturitatem pervenit, honestioris vitæ miro flagravat studio. Sed, quia ibi tunc temporis Schisma vigeat, cuius Auctor *Henricus* Rex Romanorum, Causa *Wibertus*, consilio meliore locum mutavit, & in monasterium *S. Blasii*, quod *Hercynia* sylva ambit, confugit. Venerat eò *Gebhardus* & Ducibus *Zaringiæ*, Monachus *Hirsaugiensis* & *Constantiæ* Episcopus, simili jactatus sorte, jamque sede sua expulsum: atque *Eginonem* in rebus pro Ecclesiæ pace gerendis ferendisque comitem ac socium in *Germania* adlectum, deinceps semel ac iterum ad summum Pontificem *Romam* ablegavit. Inde rediit *Noster* Episcopi frequenter itinerantis lateri nunquam non hæsit; donec ambos obedientia sejunxit, *Eginonem*que (non *neophytum*, non *alienum*: sed *loci ab infantia professum*) domum redire iussit, Abbatiae habenas rectorum. Accidit hoc annò reparatæ a Christo salutis 1109.

In ea dignitate *B. Eginus* non solum confirmari (b) à *Callixto II.* Pontifice meruit sed etiam se-

(a) V. CANISII *Lectio. antiqq. Edition. Basnagiana* T. III. P. II. p. 6. Haud dubie *Diemarus* iste est *Theodorus*, à KHAMMIO in *Hierarch. August.* P. III. *Regul.* p. 29. dictus: qui ab anno 1065. in annum 1080. Abbatiam *San-Udalricanam* tenuit.

(b) Bullam Confirmationis papalis integram avertit KHAMMIUS P. II. *Colleg.* p. 233.

Bibl. August. Alph. X.

sequentibus collaudari: *Labore multo & fatigatione Apostolicæ sedis misericordiam & pro te & pro tuis Fratribus adiisti . . . multa etiam pro Ecclesiæ unitate atque servitio passi es, & inimicis eius usque ad hæc tempora fideliter atque viriliter restitisti . . . Qui se pro B. Petro tantis & diuturnis exposuere laboribus. . .*

Primas itaque curas B. Eginò in id intendit, ut disciplinam monasticam temporum perversitate collapsam instauraret, multa frustra moliente cacodæmone; de quibus videri poterit laudatus a me CANISIUS & KHAMMIUS. Post reformatos Subditorum mores, templo S. Afræ reformando, restaurando, atque ornando operam omni laude dignam *Noster* impendit: de quo itidem consulas citatos duos Auctores velim; nam me alia vocant.

Annò 1118. Eginò Concilio Frideslariensi (c) à Conone Episcopo Prænestino, Legato pontificio adversus Henricum Imperatorem eiusque affeclas convocato, interfuit, Hermannò Episcopo Augustano schismatico comparere per contemptum recusante. *Noster*, cum unus ac solus tanti habitus esset, ut ipse maxime negotium, Episcopi ad debitam subiectionem legitimo Pontifici præstandam revocandi, acciperet (d) facile in odium offensivumque Præsulis incurrit: & cum nefariis Episcopi ausis strenue resisteret, universam procellam in caput suum desævientem experiri coactus est (e).

Vis

(c) V. Labbæi & Cossartii Concilia. T. XII. p. 1247. Confer KHAMMIUM in Hierarch. August. P. II. Colleg. p. 235.

(d) V. KHAMMIUM l. c. p. 234. 235.

(e) Contigit hoc annò 1019. Confer CANISIUM l. c. p. 15. ubi dicitur: *Iam decimus Ordinationis Patris huius*

(Egi-

Vis clauſtro ab Epifcopo per milites inferitur; at rei inſolentia commoti cives, facto impetu, ab aditu monaſterii armatam cohortem arcent. Hinc, fruſtratus coëptis, Præſul *Eginonem*, vinculis per inſidias irretitum, clam e civitate educi jubet, duodecim monachis patrem ſuum ſtipantibus, & portentis aliquot rei indignitatem haud obſcure averſantibus. At cives obſeſſa aula epifcopali *Eginonem* repoſcunt. Epifcopus, ut civium emolliret animos, quamprimum revocandorum monachorum copiam facit: Abbatem ſe reducturum ſpondet. Verùm *Egino* de Epifcopi machinationibus edoſtus, Archiepiſcopum *Moguntinum*, nec non magnum *Epifcoporum, Abbatum, ſeu Principum Catholicorum* adit colloquium: communicatoque prudentiorum conſilio, ad *Romanam Sedem*, ut tum pro ſpeciali ſua neceſſitate, tum pro communi Eccleſiæ utilitate recurreret, excitatus iter ſecum conſtituit: & acceptis ab Archiepiſcopo *Moguntino* Litteris commendatiſis viæ ſe dans, ut inſidiantium manus effugeret, per avia et devia *Placentiam*, inde *Rofellam* ad *Callixtum II.* Pontificem, ibi forte morantem, evadit. Hoſpitem Papa humaniſſime exceptum liberaliter recreavit, *Romamque* deductum in aula tenuit; donec aſſiſtis eius rebus conſuleretur. Expeditis ſubin ad aliquot *Germaniæ* Principes Litteris ſyſtaticis

H 2

No.

(Eginonis) inſtabat annus . . . dum propter juſtitiam pater cum filiis privatur domo. Hinc corrige, quæ in *Placidi BRAUN Not. Codd. MSS. Biblioth. San-Udalrican. Vol. III. p. 141.* habentur: Ut, mortem *Viro Dei* poſt multas injurias intendendo, de loco fugere i. ſcilicet anno ſeu abbatialis dignitatis compulſit . . . Omni no enim legendum: anno 10.

Nostrum, Eucharistiæ viatico pastum, crebra inter oscula in *Germaniam* remisit.

Urbem linquens *Egino* Episcopum *Aquilejensem* (In CANISIO l. c. lego: *Aquenssem*) viæ comitem *Ostiam* usque habuit: conscensa deinde apud *Ostia Tiburina* navi, dum in *Tusciam* tendit, gravissima maris tempestate agitated, æger *Pisas* pervenit. Ibi extemplo in morbum lethalem incidens, cum sub extremam luctam convenas, lectulum mortualem circumstantes, longâ parænesi ad obedientiam summi Pontificis exhortatus, et Psalmum: *Laudate pueri Dominum* identidem, ceu pius olor lessum sibi, modulatus esset, animam in coetu Monachorum *Camaldulensium* Creatori die 15. Iulii, anni 1122. tradidit, atque apud eosdem *Camaldulenses* in templo *S. Michaelis*, inter Mausolæa Archiepiscoporum *Pisanorum*, tumulo illatus est.

Hunc vitæ cursum finemque habuit *B. Egino*, legum ecclesiasticarum defensor imperterritus, legitimi Pontificis assecla fidus, pastor vigilantissimus, & civium *Augustanorum* patriota meritissimus; quem eum KHAMMIUS l. c. vocat, ex quo allata desumpsi.

Miraculis claruisse *Eginonem*, affirmat STENGELIUS in *Monasteriologia*. Præterea maximam *Nostro* laudis materiam conficiunt discipuli eius octo, omnes ad abbatialem honorem evekti, nominatim *Wollemarus*, & *Udalscalcus*, qui post *Nostrum* cœnobium *San-Udalricanum* rexerunt: *Frater Nostri germanus*, qui monasterio in *Solenhofen*: *Gottisfridus*, qui asceterio *Fuldensi*: *Saxo*, qui *Herbipolensi*: *Adalbertus* (seu *Albericus*) & *Guntherus*, qui *Tegernseensi* clauistro, non sine eximia laude

de & præclarâ nominis famâ, ad nostra tempora usque propagatâ, præfuerunt.

Extant ab *Eginone* nostro

EPISTOLÆ IV.

Harum *prima* ad Fratres monasterii sui, itemque *altera* scripta: *tertia* & *quarta* ad Cives *Augustenses* data est. Habes eas in CANISII *Lectiōib. antiq.* (Editionis *Basnagianæ*) T. III. P. II. p. 15. 16. 17. insertas *Udalscalci* Narrationi de *Controversiis inter Hermannum Episcop. August. & Eginonem Abbatem &c.*

De reliquo non possum non adstipulari sententiæ P. KHAMMII, l. c. de memoratis *Epistolis* scribentis in verba sequentia: *Adduxi eas ceu testimoniales, quod B. Eginon non solum Excommunicationis sententiis magna cum reverentia obtemperaverit & mandatis potentissimorum Capitum, contra leges ecclesiasticas evulgatis, imperterrite resisterit; sed etiam quod tam suos Religiosos quam universos Augustanos ad obedientiam summo Pontifici Romano præstandam, & Excommunicationis contagionem præcavendam pro viribus cohortatus sit. . .*

Restant omnino duo, quæ hoc loco addere oportet. *Primum*: Paulo ante à me memoratam *Narrationem* certe *Udalscalci* (De hoc meritissimo Viro egi in *Alphabeto I.* præsentis *Bibliothecæ Augustanæ*, pag. 200. seqq.) esse. Nam etsi l. c. p. 206. eam ipsi *Eginoni* adscripserim, provocans ad locum *Wilhelmi WITTWERI Monachi San - Udalricani* quendam; postea tamen cognovi, me *WITTWERI* sensum minus fuisse affecutum & illius verba: *Porro omnem rei gestæ ordinem usque ad illam ho-*

ram, qua reddidit spiritum, ipse Vir sanctus (Egino) in infirmitate positus luculentissime descripsit . . . non nisi de fuga Nostri Romam, et reliquis, quæ ei, usque dum Pisis appulit, acciderunt, interpretanda esse. Certe hæc omnia ipse Egino in quarta Epistola ad Cives Augustanos accurate exposuit. Confer P. Placidi BRAUN Notit, de Codd. MSS. San-Udalric. Vol. III. p. 6.

Secundum est : Hermannum Episcopum, B. Eginone fati supremis functo, ad saniora rediisse consilia, & Ecclesiæ unitati restitutum vitæ actæ piacula sanctis eluisse operibus, Diœcesinque suam multa cum laude gubernasse.

ESCHENLOHER (*Marcus*)

Canonicus Regularis.

Vitæ Nostri circumstantias, eruditosque labores litteris tradere minime intermisit Franciscus PETRUS in sua Germania Canonico - Augustiniana (a), cuius ipsissima verba hîc locò subnectere, hæud inconueniens arbitror. Sunt autem hæc:

„Marcus ESCHENLOHER, Augustanus Suevus, „modernus in patrio monasterio ad S. Crucem Sub- „decanus, Senior, & Sacerdos Iubilæus, olim etiam „Novitiorum Magister, et Parochus, jam senecta æta- „te grandævus, usque hætenus typis publicis expe- „diri fecit, quæ (præter minutiora quædam opu- „scula suppresso nomine vulgata) jam pridem pro- „prio ingenio confecit, partim etiam ex peregrino „idiomate Germanice edidit, et sunt sequentia :
„I.

(a) Hanc videsis in Collectione Scriptorum Rerum historico-monastico-ecclesiasticarum. Ulmæ. in fol. Tom. III. p. 140.

„I. *Medicus Eucharisticus Augustanus*, seu *Historia de SS. Hostia miraculosa Augustæ Vindelico-*
rum in Ecclesia S. Crucis Cann. Regg. Germanice.
 „in 8. *Augustæ*, typis Ioannis Schönigkii. 1678. (b)

„II. *Guilielmi STANISHURSTI Soc. Iesu Historia*
Dominicæ Passionis ex Latino Germanice reddita.
 „in 8. *Augustæ Vindel.* Apud eundem Schönigkium.
 „1676. & Campiduni. 1678. (c)

„III. *De Animabus in Purgatorio: Armen See-*
len Glücks-Hafen. Augspurg. in 18. 1675.

„IV. *Pædagogia Iuventutis Christianæ. Germa-*
nice. Augspurg. 1685. in 18.

„V. *Claudii RAINSSANT, Can. Reg. Ordinis S.*
Augustini, perpetua Adoratio SS. Sacramenti Altaris
ex Gallico idiomate Germanice reddita. Augspurg.
 „Anno 1677. in 18.

„VI. *Meditationes de Passione Domini: Heilsa-*
mes bitteres Aloë von dem bittern Leyden und
Sterben unsers gebenedeyten Heilands Iesu Christi.
 „*Augspurg.* 1686. in 18.

„VII. *Instructio pro anima devota cum Deo uni-*
enda ex Gallico idiomate Germanice reddita. Aug-
spurg. 1683. in 18.

„VIII. *Henrici Mariæ BOUDON Soli Deo, seu*
Unio cum Deo, ex Gallico Germanica. Augsburg.
 „1686. in 8.

H 4

„IX.

(b) *Hanc Nostri lucubrationem Augustinus IMHOF itidem*
Canonicus regularis ad S. Cracem Augustæ, & Præposi-
tus eius Collegii sequentibus laudat in Præfatione ad
suum Dilectum candido-rubicundum. in 8. *Osavianum*
LADER frequentiore beneficiorum aliorumque documento-
rum enarratione secutus est P. Marcus ESCHENLOHER.

(c) *Quarta Editio huius operis prodiit itidem Campiduni.*
 1760.

„IX. *Pharetra ardentium Sagittarum*, das ist :
 „geistlicher Kocher mit rechtbrinnenden Liebs-Pfeilen
 „eifriger Begierden zu dem H. Sacrament des Altars.
 „Augsburg. 1680. in 18.

„X. *Ioannis CRASSET, Soc. Iesu Exercitia* (la
 „*Manne du Desert)* ex Gallico Germanice reddita, sub
 „titulo : *Seelen - Ausgang aus der Aegyptischen*
 „*Dienstbarkeit der Sünd und Laster in das gelobte*
 „*Land. Monachii.* 1688. in 18.

„XI. *Betrachtungen über die Wort : Gott und*
 „*Ich, für die geistliche Uebungen auf 10. Tag, ex*
 „*Gallico Idiomate Germanicè.* Augsburg, anno 1691.
 in 18.

„XII. *Sacer Fortunæ globus : geistliche Glücks-*
 „*Kugel.* Augsburg. 1692. in 8. (*)

„XIII. *Ioannis RUSSALIERE, Eleemosynarii Il-*
 „*lustriff. D. Ducis de Richelieu, Gymnasium Patien-*
 „*tice, seu Institutio Sponsæ Iesu Christi crucifixi, ex*
 „*Gallico Germanice reddita.* Augsburg. 1692. in 18.

„XIV. *Sieben Gebeth von den sieben Blut-Ver-*
 „*gießungen Christi Iesu auf jeden Tag der Wochen.*
 „Augsburg. 1690. in 18.

„XV. *Auserlesene Andachten, das allerheiligste*
 „*in blutrother Gestalt sichtbarliche und wunderthä-*
 „*tige Sacrament, so in dem hochlöbl. Gottshaus der*
 „*Regulierten Chorherrn zum H. Creuz in Augsburg*
 „*wirklich zu verehren aufbehalten wird, absonderlich*
 „*mit schönen auf jeden Tag der Wochen eingerich-*
 „*ten Gebethen anzuruffen.* Augsburg. 1693. in 18.

„XVI.

(*) Integer titulus hic est : *Geistliche Glücks - Kugel an*
welcher vortrefliche Leibs - und Seelenvorrath zu ersehen.

„XVI. *Francisci POMEY Soc. Iesu Modus medietandi ex idiomate Gallico Germanice redditus sub titulo: Weiß und Manier recht zu betrachten, und das innerliche Gebeth wohl zuverrichten. Dillingen. 1694. in 18.*

„XVII. *Devotio Novendialis ad Festum Nativitatis Domini et Pentecostes. Germanice. in 18. Augspurg. 1698.*

XVIII. *Iacobi NOUET Soc. Iesu Pia Colloquia cum Deo et Domino nostro Iesu Christo ut Clementissimo, Maximo, Sanctissimo, ex Gallico Germanice reddita. München. 1692. in 4. (d)*

„XIX. *Geistliches Glücksrad. Augspurg. in 18. anno 1693. Suppresso nomine (e).*

„XX. *Geistliche Wallfarth zu dem blutschwizenden Herrn Iesu auf dem Oelberg. Suppresso nomine Authoris, Augspurg. 1696. in 18.*

„XXI. *Instructio de Iubilæo. Germanice. in 18. Augusta Vindelicorum. 1675.*

„XXII. *Advent-Büchlein, das ist 28. Betrachtungen auf einen jeden Tag durch das ganze Advent.*

„XXIII. *Kinderlehren: oder leichtbegreifliche Auslegungen über den ganzen Römisch-Catholischen Catechismus. in 4. Augspurg.“ (f)*

H 5

Hæc

(d) Dicavit Noster hoc opus Ioanni Hugoni archiepiscopo Trevirensi, qui, cum anno 1689. Comitibus Imperii Augustæ celebratis interesset, in cœnobio S. Crucis hospitatus est: de qua re, si lubet, consule P. Corb. KHAMMII Hierarch. August. P. III. regul. pag. 396.

(e) Verus huius opusculi titulus est: *Geistliches Glücks-Rädelein, welches aus bewehrter Wahrjager ohnfehlbaren Regeln die wichtigsten Fragen, die ein nach Glück trachtendes Gemüth aufwerfen könnte, beantwortet.*

(f) Prodiit in lucem anno 1720.

Hæc *Franciscus* PETRUS loc. cit. quibus adde libros sequentes, à *Nostro* insuper typis vulgatos:

XXIV. *Unterweisung, wie die vornehmste Uebungen den Tag hindurch wohl und nützlich zu verrichten, eigentlich vor die Novizen und Professen der Geistlichen der H. Ursula vom Institut von Bourdeaux . . . beschriben. Landshut. 1690. Apud Simonem Golowitz.*

XXV. *Lucerna ardens et lucens, das ist: Predigen auf alle Sonn- und Feyertäge des Jahrs. in 4. Augspurg. 1706. In præfatione ait: se has conciones suppressurum fuisse, nisi crebris aliorum precibus ad eas edendas permotus fuisset.*

XXVI. *Drey und vierzig Predigen auf die Festtäge der Heiligen, so in dem Augspurger Bisthum celebrirt werden. in 4to. Augspurg. 1708.*

XXVII. *Lob-Predigen auf die Heiligen Gottes durch das ganze Jahr. in 4to. Augspurg. 1710.*

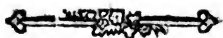
XXVIII. *Catholischer Seelen-Vorrath von verschiedenen christ-catholischen Gebethern. in 18. Augspurg. 1721.*

XXIX. *Ioann. CRASSET Soc. Iesu. Betrachtungen auf alle Täge des Jahrs. Ex Gallico versum. in 8vo. IV. Theil. Editio VIII. Ratisbonæ. 1760.*

Commemoratur quoque nomen *Nostri* in *RRmi. Francisci, Præpositi Pollingani, Elencho onomastico Scriptorum Ord. Cann. Regg. S. Augustini.*

Insuper *Catalogus Bibliothecæ Canonix San-Crucianæ, Augustæ, MSStus* adscribit *Nostro.*

XXX. *Lehr, wie einem Kranken beyzusehen. in 12. Augspurg. 1706.*

FRIDERICUS a Iesu

Ord. Carmelitarum.

Prīmā lucem anno 1721. die 6. Novembris *Monachii, Bavariae* metropoli aspexit. Pater ei fuit *Ioannes Georgius Schelhorn* Civis Monacensis, mater *Maria*. Apud Patres *Societatis Iesu* liberalibus disciplinis in Gymnasio patrio institutus est, in quo morum innocentia & litterarum profectu maxime eminuit. *Monachii* quoque anno 1740. ad diem 24. Iunii sacram *Ordinis Carmelitarum Discalceatorum* vestem induit, et insequenti anno, eadem ipsa Iunii die, solenni sponsione se Deo consecravit.

Fluxit ex hoc sexennium, cū anno 1747. *Noster* primum divino Numini sacrificium Neo-Mytha *Augustae* obtulit; ubi in Athenæo *Ordinis sui* ad philosophicas, theologicas ac juridicas disciplinas perdiscendas summo studio incubuerat. Atque in hoc triplici curriculo emetiendo, cū singularem ingenii felicitatem pari cum diligentia sociasset, eos progressus fecit, ut æmulos suos longo post se intervallo reliquerit. Ob eam causam à Majoribus *Monachium* destinatus est, ut memoratis scientiis Fratrum suorum ingenia ipse excoleret; quod etiam *Noster* per integri octennii spatium non sine insigni discipulorum fructu egregie præstitit.

Sic, doctrina ac pietate ducibus, ad honorifica *Ordinis sui* officia pervenit. Anno 1758. in defuncti Prioris *Urfarniensis* locum suffectus est. Anno 1760. Conventui *Ratisbonensi* Prior præfuit. Anno 1763. *Definitor Provinciæ* creatus fuit. Eodem tempore
domi-

domicilium sedemque *Augustæ* fixit, quam postea haud amplius abdicavit. Anno 1775. *Augustani* Conventus Prior, tandemque 1778. *Provinciae Bavariæ* Ordinis sui Præses non Patrum magis consensu, quam meritorum suffragio electus est. Anno 1779. die 1. Martii *Romam* contendit, generalibus Ordinis Comitibus interfuturus.

Denique, postquam ubivis morum integritatem, disciplinæ regularis zelum, doctrinæ amplitudinem certissimis documentis confirmârat, lenta gangræna consumptus, vitam finiit *Augustæ*, die 16. Octobr. 1788. præter ingens sui desiderium sequentes lucubrationes posteritati relinquens.

I. *Cultus Sanctorum, unâ cum Positionibus theologicis, scholastico-polemico-moralibus, publicæ disputationi expositus à PP. FF. Ord. B. V. Mariæ de Monte Carmelo in Collegio Monacensi.* in 4. *Monachii.* 1755.

II. *Quæstiones sacræ Responsonibus concionatoriis pro omnibus anni Dominicis ac Festis explanatæ in utilitatem Concionatorum, quibus pro trina semper Concione materia prædicabilis & doctrina moralis subministratur.* in 8. Tomuli IV. *Augustæ Vindel.* 1771.

III. *Heiliges Communion-Buch eingerichtet nach der göttlichen Lehre des Evangeliums auf alle Sonn- und Festtage des Jahrs.* in 8. *Augsburg.* 1772. Iterum 1785.

IV. *Christlicher Seelen-Wecker, oder anmuthige Morgen-Meß-Beicht-Communion-Abend-Lob- und Dank-Gebethe.* in 12. *Augsburg.* 1773. Iterum 1790.

V. *Des H. Augustins Betrachtungen, einsame Gespräche, und Hand-Büchlein, in einer neuen und richtigern Uebersetzung.* in 8. *Augsburg.* 1775.

VI.

VI. *Schule der christlichen und geistlichen Vollkommenheit*, allen eifrigen Seelen eröffnet von R. P. *Georgio à S. Ioseph*. in 8. Augspurg. 1777. Hic *Libellus Nostri operà emendatus & auctus est*.

VII. *Vier Bücher von der Nachfolg Christi in einer neuen Uebersetzung*. in 8. Augspurg. 1778. *Versio ista Auctori Biblioth. nov. eccles. Friburgens. non illaudata abiit*.

VIII. *Lebens-Beschreibung der Heiligen Gottes*, aus dem Römischen Marterbuche gezogen, samt beygefügtten Lehren aus göttlicher Schrift und heiligen Vätern, auf alle Tage des ganzen Jahrs eingerichtet. in 8. Volumina II. Augspurg. 1778.

IX. *Dreyfache Weise Iosephinischer Andacht für die neun Mittwoche, und alle Feste des H. Vatters Ioseph*. in 8. Augspurg. 1779.

X. *Christliche Tugend-Schule zum Gebrauch aller so wohl geistlichen als weltlichen Ordens-Personen herausgegeben*. in 8. Augspurg. 1779. *Liber iste à quodam Carmelita calceato pro solis Personis religiosis scriptus prodierat anno 1744. in 12. Noster autem omnium Personarum cuiuscunque statûs usui eundem accommodavit*.

XI. *Theologia moralis univèrsa tripartita ex Operibus BENEDICTI XIV. P. M. nec non CASIBUS CONSCIENTIÆ de mandato Eiusdem propositis & resolutis collecta ac doctrinis D. Thomæ Aquinatis accommodata & illustrata*. in 8. Volumina III. 1780. *Plura in hoc Opere Autor Biblioth. nov. ecclesiast. Friburgens. Vol. V. p. 394. seqq. improbat, rectène an secus, aliorum iudicium esto*.

XII. *Lexicon Scripturificum multiplicem S. Scripturæ sensum ordine alphabetico exhibens*. in 8. Augustæ. 1782.

XIII.

XIII. *Des H. Augustins Bekenntnisse in 13. Büchern.* in 8. Augspurg. 1783. De hac Versione ita *Bibliotheca nova ecclesiastica Friburgensis. Vol. VI. p. 685. 686.* Theodiscam hanc interpretationem quod attinet, fatemur, eam nobis placuisse plurimum ceu fidam, néque à regulis Grammaticæ theodiscæ multum alienam.

XIV. *Lexicon theologicum, communioem Theologorum sensum & mentem ordine theologico continens.* Augustæ Vindel. in 8. 1784.

XV. *Buch der Evangelien und Lectionen auf alle Sonn- und Festtage, mit gemeinnützigen Sittenlehren herausgegeben.* in 8. Augspurg. 1785. Tomus I. in *Dominicas.*

XVI. *Mox memorati Operis Tomus II. in Festa, adjecto Catechismo.* in 8. *Ibidem.* 1787.

Præter hæc typis publicata, reliquit *Noster* (Vir profecto impigerrimus) alia, manu duntaxat scripta, in Tabulario Conventûs *Augustani*; quæ sunt:

1. *Lebens-Beschreibung der Römischen Päpste, nach der aus Befehl des großen Papst Benedict des XIV. gefertigten Chronologie.* Decurrit usque ad *Vitam Pii VI. exclusive,* in 8.

2. *Patrologia rationalis, i. e. Sententiæ SS. Patrum in rationibus fundatæ, ex præcipuis Ecclesiæ Latinæ Patribus; Hieronymo, Ambrosio, Augustino & Gregorio: nec non Ioanne Chrysostomo ac Bernardo.* in folio. Volumina II.

3. *Wahrheiten, welche aus 24. Bänden neuester Sammlungen jener Schriften, welche von einigen lahren her bis itzt im Druck erschienen sind*

sind (a), kürzlich zusammen gesammelt, und ordentlich Fragweise vorgestellt und gründlich beantwortet. in 4.

4. Gut-katholischer Christ, d. i. Gut-katholisch abgefasste Glaubens-Lehren, jedem gut-katholischen Christen nothwendig, um den heutigen Glaubens-Stürmern nach dem Sinne der wahren Kirche zu antworten. in 4.

5. Theologische Abhandlungen. Volumina III. Auctor hisce Dissertationibus universam Theologiam dogmaticam, speculativam & moralem complexus est. Opus prælo dignissimum videtur.

6. R. P. F. LIBERII a Iesu, Carmelitæ discalceati, Opera (b) ad brevitatem, claritatem & ordinem redacta. in 8. Tomuli IV.

(a) Proderunt hæc Scripta obstetricantibus maxime Patribus Collegii quondam Soc. Iesu Augustani: nominatim P. Aloysio Merz; uti supra p. 97. monui.

(b) Publicata hæc prius fuerunt in Italia septem Tomis in folio.

HEISSIUS (Sebastianus) Soc. Iesu.

Augustæ Vindelicorum in dias luminis auras anno circiter MDLXXI. natus est. Quibus in pueritia magistris usus sit, incertum: adultiorem vero in Academia Ingolstadiana studiis philosophicis non sine egregio profectu sub Iacobo Gretsero vacavisse testatur Carmen Gratulatorum ad Nostrum, cum in dicta Academia, primus ex 17. Candidatis, primâ Artium liberalium & Philosophiæ laureâ insigniretur, Promotore & Præceptore Iacobo Gretsero Soc. Iesu, scriptum abs Leonardo Höniglero Tyrolensi
LL.

LL. Studioſo (*) Huc etiam faciunt duæ *Diſputationes*, quas *Noſter* Ingolſtadii, præſidente *Iacobo GRE-TSERO* præceptore ſuo, publice cum applauſu ſuſtinuit: quarum *priorem*, de *Demonſtratione* anno 1589. menſe *Septembri* habitam patruo ſuo *Sebaſtiano Heiſſio* I. V. D. nec non patri ſuo *Udalrico Heiſſio*, ceu ſui in philoſophicis ſtudiis progreſſus ſpecimen, dedicavit: *poſteriore* vero, de *primo Motore*, una cum commilitone *Ioachimo Gotthardo* Reichenhallenſi, anno 1591. circa 17. Kalend. Iunii propugnata *Præſeſſo* totique *Concilio Congregationis Academicæ* B. V. Mariæ ab angelo ſalutatæ ſacra-vit. Sic per mare philoſophicum triennii ſpatio tranſvectus, portumque plenis velis ingreſſus eodem anno (1591) ſub autumnum *Societati Ieſu*, tum temporis maxime florenti, ſe addixit. In hac ad *Metaphyſices* præcepta in Academia mox nominata (a) tradenda, quæ Profeſſor publicus, anno MDXCVIII. aggreſſus eſt. Annis MDC. & ſequentibus eundem in explanandis *Theologicis* occupatum fuiſſe *Monachii*, fidem indubiam faciunt Libri ab eo ibidem vulgati, inferius N. I. II. III. IV. V. recensendi. *Dillingæ* poſtea cathedram *theologicam* tenuit, uti ex Opere *Noſtri* inferius N. VI. memorando liquet, donec tandem MDCIX. iterum *Ingolſtadium* miſſus, in eo *Athenæo* ruruſ *Theologiam* publice profeſſus eſt (b): eoque in officio tam ſollertem atque induſtrium annorum quatuor ſpatiò ſe oſtendit, ut quamvis gravibus conſiſtaretur infirmitatibus, *docendi labores*, inter

ma-

(*) Uſurpavi hoc *Carmen* meis oculis in Bibliotheca Collegii S. I. *Auguſtini*.

(a) V. *Annales* huius *Academia*, T. II, p. 159.

(b) V. *Annales* mox laudatos.

manus deportatus ad cathedram, subierit; immo cum morbis ingravescentibus ad *Academiam* haud amplius posset descendere, theologicas Lectiones in Schola *Rhetorices* aliquamdiu habuerit, donec in ætate anni 1613. omnino fatiscens cathedram *Ioanni Moquetio* cessit, ob eam rem *Monachio Ingolstadtum* accersito, & jam antehac *Dillingæ* Theologiam professo (c)

Paulo posthæc *Noster* naturæ debitum solvit, e vivis sublatus anno MDCXIV. Eius laudes ut Lectoribus meis magis cognoscendas dem, juvat addere elogia in eum, litteris consignata. *Philippus ALEGAMBE* (d) de *Sebastiano* sequentia memorat: „Vir fuit singulari ingenio, doctrina eximia, nec his dotibus impare virtute. Vix ullum „erat Scriptorum genus, quod non diligenter voluisset: si quid non meminisset, id omnino non legerat. Hæreses sui temporis luculentis disputationibus editis exagitavit, Eruditorum approbatione singulari... Obiit Ingolstadii die XX. Iunii „anno salutis MDCXIV. ætatis XLIII. Religionis „XXIII. quatuor Votorum professus, & controversarum cum hæreticis disputationum Professor „celeberrimus.“

Succedat *Historia Provinciæ Germaniæ superioris Soc. Iesu Tom. IV. p. 90.* quæ ab *Alegambio* allata non solum confirmat, sed etiam sequentia addit: „Sebastianum Heissium, præcipuam Provinciæ spem... cum jam magna præstitisset, mul- „to

(c) V. *Annales citatos, & Historiam Soc. Iesu Provinc. super. Germ. T. IV. p. 90.*

(d) In *Biblioth. Script. S. I.*

Bibl. August. Alph. X.

„to majora polliceretur, intempestiva succidit mors.
 „Clarus ille inter Theologos fuit, & ingenio prom-
 „ptus, & oratione, & stylo . . . . Extant eximia
 „eius (*præter disputationes polemicas*) alia de chri-
 „stiana Religione Opera. Commentarios (e) præ-
 „terea scripsit, ex quibus posthumis conjectares,
 „quanta olim moliturus fuisset.“ . . .

His persimilia de *Nostro Annales quoque Aca-*
demie Ingolstadianæ, T. II. p. 210. afferunt. Un-
 de de doctrina, ingenioque *Sebastiani* satis dictum
 arbitrans, ad eius *Opera* studiosè enarranda cala-
 mum promoveo.

I. *Disputatio Theologica de vera Christi in terris*
Ecclesia: proprietatibus eius & notis, quibus facile
ab omnibus falsis Hæreticorum Ecclesiis internosca-
tur. in 4. Monachii. 1600.

II. *Disputatio de triumphante in cælis Ecclesia.*
Monachii. 1600. Prodiit etiam germanice.

III. *Disputatio de Cultu & Invocatione Sancto-*
rum: Veneratione SS. Reliquiarum & Imaginum
1601. Monachii. Prodiit etiam germanice.

IV. *Theses de Natura, Obligatione, & Rela-*
xatione Voti. in 4. Monachii. 1604.

V. *Dialogi sex de augustissimo Corporis & San-*
guinis Christi Sacramento, ac Missæ sacrificio; in
quibus breviter et amice præcipuæ de hoc argumento
controversiæ discutiuntur. in 8. Monachii. 1605. Di-
cavit Noster Bernardo Abbati San-Gallenfi. Eos in
linguam Germanicam translatos Conrad. Vötterus
Soc. Iesu. in 8. anno 1606. vulgavit titulo sequenti:
Sechs

(e) Utinam addidisset *Historia*, quorsum isti *Commentarii*
 spectaverint, aut quodnam argumentum tractaverint.

Sechs unterschiedliche Gespräche vom allerheiligsten Sacrament des Leibs und Bluts Christi. Cæterum istos Dialogos laudem abs Eruditis omnibus & tulisse, & adhucdum ferre, testis est Historia Soc. Iesu, Germ. super. T. III. p. 201. ad annum 1605 addens: Non illa (Monachii) incelebris disputatio fuit, quâ augustissimum Eucharistiæ Sacramentum contra hæreticos oppugnatores defensum est, de quo argumento editi a Sebastiano Heissio Dialogi &c.

VI. *Volumen acatholicum XX. Articulorum Confessionis Augustanæ, editum à Iacobo Heilbrunero, compendio recognitum & castigatum. in 4. Dillingæ. 1608. Iterum Dillingæ prodiit auctius 1609. Germanicâ linguâ exivit Ingolstadii. 1609. sub titulo: Behobelung des unkatholischen Papstthums Iacobi Heilbrunneri. De isto Libro sic Historia S. I. Germ. sup. T. III. p. 385. sentit: Sebastiani Heissii, Theologiæ cathedram Dillingæ obtinentis, Liber adversus Iacobum HEILBRUNNERUM SS. Ducis Neuburgici aulicum Concionatorem vulgatus, & Henrico Episcopo Augustano dicatus, quâ fortissime juxta clarissimeque confutat adversarii sui PAPATUM ACATHOLICUM, ætatem tulit, hodièque legentium meretur elogia.*

VII. *Disputatio I. Theologica de Verbo Dei. Haberi scriptum aliquod Dei Verbum. Adversus Impugnatores Roberti Bellarmini. in 4. Dillingæ. 1608.*

VIII. *Disputatio II. Theologica de Verbo Dei. Vere divinos esse libros, quos hodie Sectarîi e Canone ab Ecclesia recepto excludunt. Adversus Impugnatores Roberti Bellarmini. in 4. Dillingæ. 1608.*

Harum duarum *Disputationum* titulos minus bene expressit ALEGAMBIUS in *Biblioth. Scriptor. Soc. Iesu.*

IX. *Affertiones theologicæ de Natura, & Principiis sacrae Theologiæ.* in 4. Dillingæ. 1609. *Calendis Julii.*

X. *Ad Aphorismos doctrinæ Iesuitarum, aliorumque Pontificiorum ex Dictis, Scriptis & Actis publicis collectos Declaratio apologetica.* Ingolstadii. Typis Adami Sartorii. 8. 1609. Dedicavit Noster Vito, Baroni de Rechberg de Hohenrechberg Præposito, Joanni Hieronymo Stor de Ostrach Decano, totique Capitulo Ecclesiæ cathedralis Augustanæ. De hoc Libro habet sequentia Opus: *Notice des Auteurs Iesuites.* Latine. *Notitia de Auctoribus Iesuitis.*

„Heissius a laissé plusieurs Ouvrages de Controverse. Celui, pour le quel il est placé dans le *Recueil sous le Regicide*, a été mis au Greffe à Bourdeaux ; et les Arrêts de Paris, de Rouen, et de Rennes n'en font pas mention.“

„Le Titre de l'Ouvrage de Heissius est celui : *Ad Aphorismos Doctrinæ Iesuitarum aliorumque Pontificiorum ex Dictis, Scriptis, Actisque publicis collectos Declaratio apologetica ...* Le Titre est ainsi traduit dans le *Recueil* : *Declaration apologetique de Sebastien Heissius sur les Aphorismes de la doctrine des Iesuites tirés de leurs Discours, Ecrits et Actes publics.* L'heretique Auteur des *Aphorismes* attaque les Iesuites comme Papistes ou Catholiques, & il attaque leur doctrine, comme étoit celle des autres Papistes. C'est, que le marquent évidemment les mots : *aliorumque Pontificiorum.* Le Reducteur supprime ces mots dans la Version françoise. Pourquoi ? C'est que les Hérétiques „du

„du 16. siècle, parcequ'ils étoient ouvertement
 „hérétiques, attaquoient ouvertement les Iesuites
 „comme Papistes : au lieu que ceux de nos jours,
 „qui s'obstinent à se dire Catholiques, n'ose-
 „roient avouer, que les Iesuites sont Catholiques.
 „C'est encore que les Hérétiques du 16. siècle con-
 „fondoient la doctrine Iesuitique avec la doctrine
 „Papistique : et que ceux de nos jours, qui diri-
 „gent tous leurs efforts contre les seuls Iesuites,
 „s'avoueroient coupables d'injustice et de par-
 „tialité, s'il convenoient, que l'enseignement
 „des Iesuites est l'enseignement commun des Ca-
 „tholiques.“

Latine — „Heissius plura reliquit Opera po-
 „lemica. Illud, ob quod in *Collezione de Regicidio*
 „locum nactus est, in *Burdigalensis Cancellariæ*
 „Curia depositum fuit; et Decreta *Parisiense*,
 „*Rothomagensæ*, ac *Rhedonensæ* nullam de eo fa-
 „ciunt mentionem.

„Titulus Operis Heissiani est sequens: *Ad*
 „*Aphorismos Doctrinæ Iesuitarum aliorumque Pon-*
 „*tificiorum ex Diâis, Scriptis, Actisque publicis*
 „*collectos Declaratio apologetica Sebastiani Heissii.*
 „In *Collezione* sic redditur: *Declaratio apologetica*
 „*Sebastiani Heissii ad Aphorismos Doctrinæ Iesuitarum,*
 „*ex eorum Diâis, Scriptis & Actis publicis extractos.*
 „Auctor hæreticus *Aphorismorum* impugnât Iesuitas
 „quasi Papistas vel Catholicos, eorumque doctrinam,
 „quasi Papisticam: id quod evidenter ostendunt
 „verba: *aliorumque Pontificiorum.* Collector sive
 „Traductor in *Versione* supprimit verba ista. Qua-
 „re? Quia Hæretici sæculi 16. utpote aperte hæ-
 „retici, Iesuitas aperte quasi Papistas impugna-
 „bant: dum econtra Hæretici nostri temporis, qui

„se Catholicos obstinate vocant, fateri nollent, Iesu-
 „sitas esse catholicos. Deinde quia Hæretici sæ-
 „culi 16. doctrinam Iesuiticam cum Papistica con-
 „fundebant, dum contra Hæretici nostri temporis,
 „qui adversus solos Iesuitas omnes conatus suos
 „dirigunt, se injustitiæ et partium studii reos con-
 „fiterentur, si concederent, doctrinam Iesuitarum
 „esse communem doctrinam Catholicorum.“ Con-
 „ferri poterit, si placet, Liber: *Denckwürdigkei-*
ten der Dresdenschen Bibliothek, T. I. p. 343—350.

XI. *Tres Quæstiones breviter discussæ, & cum*
Faculæ ad internoscendam Christi in terris Ecclesiam
prælata: Item Lutheranum Animarum Purgatori-
um, ubi nonnihil de origine Animæ. in 8. Ingolsta-
dii. 1610. Opusculum, contra M. Rulichium Mini-
strum Ecclesiæ Protestantium Augustanæ, & alios
huius commatis scriptum, dedicavit Noster Viro
summo Marco Velfero Duumviro Augustano. Ger-
manice etiam prodiverunt hæc vertente P. Conra-
do Vöttero S. I.

XII. *Theses de Dominio. . . Respondente Io. Henr.*
Tannel. Ingolstadii. 1610.

XIII. *Theses de Restitutione, præcipuo Iustitiæ*
actu . . . Respondente M. Casp. Nießer. Ingolstadii.
1612.

XIV. *Theses de triptici Baptismo . . . Respon-*
dente M. Frid. Pirchingero. Ingolstadii. 1613.

HERWARTUS (*Ioann. Georg.*) ab Hohenburg,
Cancellarius Bavaricus, I. V. D.

Inter primas, quas ex vetustissimis tempori-
 bus urbs *Augusta Vindelica* habuit, Patricias Gen-
 tes

tes Gens quoque floruit *Herwartorum*, clarorum Virorum feracissima mater. Asserti testem aptissimum habeo *Clementem Lägerum* (a) qui, in Opere suo MSS to *de Origine Gentis Rehlingeriæ*, *Herwartorum* familiam pluribus commendare non omisit. En ipsa illius verba:

„Auf daß wir nach der guten und wahrhafften
 „Zeugnuß mehr fürbringen, so wollen wir daß
 „uralt geschlecht der Herwort, welches nach deß
 „herren *Langenmantel* daß ältist Geschlecht in diser
 „Statt so noch im leben ist, auch für die hand
 „nemmen. Dises Geschlecht und die *LANGEN*, und
 „sonst keines von diser Statt hab ich mit ganzen
 „worten alß *Canonici* anno 1251. auf dem *Hohen*
 „*Tumbstift* befunden, und ob dises Geschlecht mit
 „seinem *Herkomen* schon trefflich alt ist, noch haben
 „die *Herwort* dreyerley *Wappen* und *Insigel* geführt:
 „Daß erst so ich gesehen, ist in einem *Insigel* neben
 „zweyen *Langenmantel*, so die zwey *R.* und den
 „*Römischen Adler* geführt, gehangen: und hat zwey
 „*Laub* auf zweyen *Sparren* gegen einander, wie es
 „daß alt Geschlecht die *SCHROEDER* geführt, in
 „dem *Insigel* gehabt, und ist derselb *Herwort*, laut
 „der *Schrift* darumb, *Herr Iohann Herwort* ge-
 „nannt gewesen, er ist auch laut desselben *Brieffs*
 „der herren *Langenmantel Vetter* genannt worden.
 „Daß ander *Wappen*, so die herren *Herwort* geführt,
 „ist ihr *Zeichen*, wie sie es noch führen, und also
 „gewessen. I-E. Solches *Zeichen* hab ich in einem
 „*Brieff* in gelbem *Wachs* neben anderen gesehen,
 „welches *brieffs datum* ist gestanden: anno 1338.

I 4

und

(a) Vixit is scriptitque circa annum 1550. Eius merita descripta habes in *Alphabeto III. mezæ Bibliothecæ Augustanæ*, p. 89.

„und ist derselb brieff noch verhanden. Daß dritt
 „Wappen haben die Herren Herwort noch, denn
 „alß daß alt Geschlecht die Eillenthaler abgestorben,
 „da haben die Herren Herwort solches zu führen an-
 „genommen, welches sie biß auf diese Zeit in ih-
 „ren Siglen und Wappen herrlich hergebracht ha-
 „ben. Ich find auch, daß vor Jahren wohl sechs
 „Herwort vor Vnser Frauen Thor in der behausung,
 „da ietzt der Georg Braun wohnt, und daß nechst
 „hauß daran, welches herren Lienhart Rehlingers
 „gewessen, aber ietzt der Baumgartner ist, gewohnt
 „haben: und nachdem sie ihr neues Wappen, die
 „Kauzen, an gemelte bewohnung in daß Gäßl hin-
 „umber mahlen lassen, da ist demselben Gäßlein der
 „Nahm daß Kauzengäßlin geschöpfft und biß auf
 „diese Zeit in den Steuerbüchereen also genennet wor-
 „den. Sie haben in dem Kloster Sanct Georgi ihr
 „gemeine Begräbnuß. Zu dem finde ich allerley
 „Nahmen in dem Herwortischen Geschlecht, wel-
 „che ich sonst in keinem Geschlecht find, alß
 „Gremlin Herwort, Bruno Herwort. Glazat Her-
 „wort, Schmelzlin Herwort, Rosenlacher Herwort,
 „Ochsler Herwort, und Herwortus Herworti. Die-
 „weil nun die Herren Herwort dreyerley Wappen ge-
 „führt, auch sonst mancherley nahmen gehabt, so
 „folgt darumb nicht, daß sie aus anderem geschlecht
 „und sonderen Herworten erbohren, oder nit eines
 „geschlechts seyn sollen, mag auch mit keinem grund
 „bewißen werden.

Paulo altius Gentis eius originem repetens
 Reginbaldus MOEHNERUS Monachus San - Udalri-
 canus Augustæ, in Stemmatographia MSS. Famil.
 Augustæ sequentia affert:

Wern-

<i>Wernherus Herwart.</i>	<i>Diethelmus Herwart.</i>	<i>Conradus Herwart.</i>
<i>Irmengardis a Seinsheim.</i>	<i>Hiltrudis à Rorbach.</i>	<i>Canon. Augustan.</i>
1175.	1236.	1251.
<i>Hedwigis Herwartin.</i>	<i>Henricus Herwart.</i>	<i>Sebastian. Herwart.</i>
<i>Monialis S. Catharina.</i>	<i>Catharina de Berno.</i>	<i>Agnes à Laugingen.</i>
1276.	1279.	1290.
<i>Henricus Herwart, dictus Rosenlacher.</i>		
<i>Adelheidis Portnerin.</i>		
1295.		
<i>Henricus Herwart.</i>		
<i>Agnes de Waal.</i>		
1305.		

Non abludens ab his duobus *Jeremias NEUHOFERUS* (b) Collegii evangelici Ephorus testatur: „Anno 1175. ex prædiis suis in civitatem *Augustanam* migrationem fecisse, & stabile ibidem domicilium fixisse dicuntur *Herwarti* in Diplomate „*Ferdinandi III.* die 15. Maii 1653. dato. Hinc „*Friderici I.* ætate inter primariæ dignitatis cives „eorum fit mentio (c); ex quo per succedanea „temporum intervalla *Curatorum Civitatis, Consulium, Aedilium*, aliaque id genus primæ notæ „munia non vulgari cum laude gesserunt. Eminent inter eos *Sebastianus Herwartus* Duumvir „*Augustanus* anno 1290: *Conradus Herwartus* item Duumvir: *Henricus Herwartus* Duumvir ruralis meritissimus, a plebe Reipublicæ clavum „arripiente, anno 1368. summo honore, quem „jam annò 1348. quando ad *Carolus IV.* adeptam „*Imperatoriam* ei dignitatem gratulaturus cum „aliis Civibus Augustanis ivit, gesserat, exutus: „*Conradus Herwartus* ad Comitiam Norimbergensem „anni 1524. item Spirensis anni 1526. Legatus „Reipublicæ Augustanæ, tandem Dicastarii imperialis *Spirensis* Assessor. . . .

I 5

„Alii

(b) In *Programmate de Vita & Meritis Io. Dav. Herwarti.* p. 5. cuius verbis nonnulla ex meis *Observationibus* inspergo.

(c) *V. Gassari & Pauli à Stetten Annal. August.*

„Alii deinde ex illustri hac prosapia ecclesiasticis fulsere dignitatibus, opimis Canonicatibus, in cathedralibus Ecclesiis, *Augustana* (quod audivimus) *Ratisbonensi*, *Frisingensi* &c. dotati. Alii, præter merita in rem civilem parta, litterarum quoque studiis ac Eruditorum patrocinio inclaruerunt. Huc referendus est *Georgius Herwartus* magnus *Conradi Celtis* patronus; cuius egregiam doctrinam gratus cliens (d) carmine prædicare non intermisit: *Io. Hen. Herwartus* Senator *Augustanus*, qui, ut ipse erat litteratissimus, ita Litteratos magno favore, magnisque beneficiis prosecutus est, nominatim *Guilielmum Xylandrum* (e).“ Alios bellicam gloriam secutos reperiō, quos inter nominatim laudandus est *Martinus Herwartus*, à *Geneographis* omissus, Præfectus Castellī *Zigethani* in *Hungaria*: qui partem maximam in victoria, ex *Turcis* anno 1556. ibidem reportata habuit; etsi per acceptum vulnus enervis factus est; uti testatum reliquit *SAMBUCUS* in *Exposit. Obsid. Zigethanæ*.

Ex dictis abunde patet, quod illustris huius Generis splendor, minime cohiberi sese intra *Augustani* agri fines passus, longe lateque dimanarit. Potissimum vero is in *Bojoariam* sese effudit. Namque *Io. Paulus Herwartus* Septemvir *Augustanus*, jam ab anno 1545. liberorum *S. R. I. Baronum* axiomate donatus, nec tamen utens, postquam abdicato Civitatis jure ac prædiis suis *Hainhofa* & *Otmarshusa*, prope *Augustam* sitis, ædibusque tribus, quas *Augustæ* possidebat, divenditis in *Bavariam*

(d) V. *Conradi Celtis Odarum* L. III. Ode 3.

(e) De hoc vide *Bibliothecæ meæ Augustanæ Alphabetum* VII. p. 234.

variā anno 1576. migrans, Arcem suam *Hohenburgum* coluit (f) ac dignitate *Præsidis* aulici *Monachii* ornatus fuit, tanta Posteris suis decora conciliavit, ut etiam *Comitum S. R. I.* summis honoribus cœperint præfulgere. (g)

Utriusque autem laudis (scilicet & quæ ex proba civilium publicorumque negotiorum administratione, & quæ ex sedulo Musarum cultu venit) palmam omnibus præripuisse videtur *Io. Georg. Herwartus*, Vir multo clarissimus, cuius laudes dicere (utinam pro dignitate!) aggredior.

Parens *Nostro* fuit superius memoratus *Ioannes Paulus*, quem anno 1544. die 30. Iulii matrimonium inivisse cum *Magdalena Velsaria*, Patritia Augustana, invenio (*). Patria *Augusta* existit. Hinc in *Annalibus Academiae Ingolstadianæ T. II. p. 11.* ubi *Inscriptorum* anno 1574. nomina recensentur, lego: *Ioannes Georgius*; *Ioannes Christophorus* (**); *Ioannes Conradus HERWARDI, Fratres Nobiles Augustani.* Quæ res inde maiorem fidem nanciscitur, quod *Noster* in *Nuncupatoria* sua ad *Ludovicum IV. defensum* ultro profiteatur, se pæ-

ne

(f) V. *Pauli à Stetten Historie von Augspurg. T. I. p. 616.*

(g) Qui plura de Gente *Herwartorum* cupit rescire, adeat *BAYLIUM* in *Dictionaire histor. critiq. SEIFERTI Tabul. genealog. LANGENMANTEL Historie des Augspurgischen Regiments. BUCKLINI Germaniam stemmatographicam. Io. Frid. GAUCHEN Adels-Lexicon. T. II. & præcipue *Pauli à Stetten junioris Geschichte der adelichen Geschlechter von Augspurg.**

(*) *I. F. GAUCHEN l. c.* patrem *Nostri* perperam facit *Ioannem Fridericum.* Contradicunt ei *BUCELINUS, Paulus à Stetten junior, & disertissime citatus NEUMERUS.*

(**) Hunc postea *I. V. Laurea* donatum, interque *Canonicos Frisingensis Ecclesiæ* adlectum fuisse repperio.

ne à puero Bavarum cælum hausisse, scilicet tum; quando in pueritia *Hohenburgi* prædio paterno fuit: quando *Ingolstadii* Musis litavit: & cum patre (qui anno 1576. ut dixi, sedes in *Bavariam* transtulit auctor factus stirpis *Herwartianæ*, Comitum *S. R. I.* prærogativa fulgentis) in *Boiorum* terris mansit.

Quibus *Ingolstadii* studiis litaverit *Noster*, *Annales* eius *Academiæ* non exprimunt. Iuri autem eum *civili* ac *publico* discendis: *Politices*, *Historiæ*, & optimarum artium quarumvis præceptis rite imbibendis strenuam in juventute navâsse operam, ut credam ego, faciunt tum *Laurea doctoralis ex Iuris utriusque* scientia pro meritis accepta: tum munia publica, quæ succedente tempore præclare administravit: tum eruditio vasta ac multiplex, quam *Libris editis*, ad calcem huius *Narrationis* enumerandis, clarissime demonstravit: & quam splendidissimis encomiis, paulo post afferendis, *Raderus*, atque *Gretserus*, immo *Maximilianus* ipse, *Bavarorum* Dux, prædicare non omiserunt.

Itaque cum ingenii dotibus multos antecelleret *Ioannes Georgius*, & doctrinæ variis subsidiis quam optime instructus esset, factum brevi est, ut gravissimis negotiis, & honorificentissimis munitis regundis adhiberetur. Fuit *Imperialis* summi *Tribunalis Assessor*. Fuit supremus *Ducis Baviaræ Cancellarius*. Fuit *Præses Schwabæ*. Fuit inclitorum *Statuum* utriusque *Baviaræ Cancellarius*. Fuit denique tribus *Principum Bavarorum* generationibus per annos XLV. *Consiliarius*. Atque in his muniis cunctis quæ, quantâve pro salute Principum, pro subditorum utilitate, proque incolumi-

mitate totius regionis fecerit *Noster*, prudens quivis mente ac cogitatione facilius assequi poterit, quam ego verbis atque oratione exprimere queam. Quanta autem probitate atque integritate in istis officiis versatus sit, vel inde licet conjicere; quòd minime fuerit, cur summos Principes, rerumque Bavararum arbitros supremos se suaque per longissima hæc temporum spatia in *Nostri* fide atque consilio collocasse pæniteret.

In tantis constitutus occupationibus *Io. Georgius*, tantaque negotiorum mole obrutus, id tamen vel maxime negotii sibi sumpsit, ut otium sibi datum in excolendis litteris contereret. Adamasse eum autem præcipue *Linguae græcæ hebraicæque*, item *Chronologiæ*, *Matheos*, *Philologiæ*, *Historiæ*, &, quæ cum his connectuntur, scientiarum studia, ex dicendis liquido patebit. Atque in hoc argumento quid primò commemorem?

I. An eum parasse Bibliothecam, numero & raritate Librorum (ut Annales Academicæ Ingolstadianæ T. II. p. 344. monent) commendandam, quæ demum anno 1656. ex hæreditate Nostri Collegio Societatis Iesu Ingolstadiensi cessit: Bibliothecam (ut Iac. Gretserus (h) habet) selectissimis Græcanicis libris referatam?

II. An eum cum Viris suæ ætatis doctrinâ principibus amicitiam necessitudinemque litteratam contraxisse? Certe hos inter nominare mihi licet Iacobum PONTANUM; Matthæum RADERUM; Marcum VELSERUM; Davidem HOESCHELIUM; Ioan-

(h) V. *Operum eius* T, XIV. p. 350.

Ioannem KEPLERUM (***) quem etiam anno 1601. *Ioanni* BARVITIO commendare non omisit, & qui suas *Transformationes anni* 1602. perfectas *Nostre* inscripsit; *Michaelem* MOESTLINUM, Virum Rerum mathematicarum cognitione, cum præcedenti, apprime clarum, de quo *inferius* inter *Opp. Nostri*, N. IV. iterum dicetur; denique *Ioannem* MEURSIUM, qui facile unus omnium loco esse poterit. Ad hunc extant *Epistolæ* duæ *Nostri*, quas excellentissimus *Ioannes* LAMIUS nuperæ *Operum Meursianorum* editioni *Florentinæ* T. XI. p. 264. & 307. inferere: ego ob istius *Collectionis*, pretiosæ admodum, atque hinc non ubivis obviæ, præstantiam hîc locò recudendas curare volui. Sunt illæ sequentes:

I.

„*Io. Georg.* HERWARTUS *Io.* MEURSIO S.

„*Cl. & Doctissime Vir!*

„*Ex Notis Theoderi Dousæ in Georgii Logothetæ Chronicon Constantinopolitanum*, pag. 61.
 „intellexi, te quoque post *Georgium Dousam* *Notas* scripsisse in *Origines Constantinopolitanas Georgii Codini*, quas cum videre summopere desiderem, idque eo magis, quia *Codini Origines* MSS. paulo auctiores in *Bibliotheca Serenissimi nostri* habemus: ideo te rogo etiam atque etiam, ut non dedigneris exemplar harum tuarum *Notarum*, meis sumtibus ad me dirigere. Quodsi qua in re tibi vicissim gratificari poterò, habes
 „me

(***) V. *Opus epistolicum Keplerianum*, edente *Hanschie*, 1718. in folio, in *Epistola* 322. & 481.

„me ad officia et studia tua promovenda para-
 „tum et promptum. Datæ Monachii Bavariarum,
 „XXIV. Febr. MDCXVI.

„Tui studios. & amantissimus

„Io. Georg. Herwart ab

„Hohenburg“

II.

Io. Georg. HERWARTUS Io. MEURSIO S.

„Misiſti ad me jam pridem, Cl. ac Doctiſſime
 „Vir! Libellos duos, pro quibus maximas, quas
 „tibi poſſum, ago gratias. Et quando etiam
 „petiſti, ut duos Græcos Bibliothecæ *Bavaricæ*
 „libros deſcribi curarem, id ipſum exequendum
 „ſuſcepi. Ac alter quidem, *Hippolytus* ſcilicet
 „*Thebanus* (ut inter luſtrandum comperi) Græce
 „ac Latine jam a *Canifio* in ſuis *Var. Leſſion.*
 „*Tom. III. Ingolſtadii* editus eſt; ut ita ſuperva-
 „caneum putaverim, eundem tibi deſcriptum vel-
 „le obferre; quod ſi nihilominus deſcribi velis,
 „fac me proxime rei illius certioſorem. De altero
 „vero, qui et ſatis magnus eſt, *Davidi Hæſchelio*
 „ſæpius inſinuavi; qui tametſi non plane recepif-
 „ſet, tamen non abnuere videbatur. Quum ve-
 „ro is non ita pridem rebus humanis exceſſerit,
 „omnis mihi ſpes eſt ſuccifa; quum non nove-
 „rim ullum in tota noſtra provincia, qui parum
 „correcte deſcriberet (quin qui perfecte noſſet
 „MSS. legere) aut deſcribendi officium ſuſciperet.
 „Interim doleo ſane, hac in re me tibi pro vo-
 „luntate gratificari non poſſe. Ceterum omnes
 „ade expectamus, quæ et quanta mediteris de
 „feſti-

„*festivitatibus Græcorum.* Ea namque, quæ de
 „iisdem nuper evulgavit *Petrus Castellanus*, desi-
 „derio nostro minus videntur satisfacisse. Vale,
 „Vir carissime, ac vive feliciter. XXVIII. Martii.
 „A. MDCXVIII.“

III. An eum (quæ *Nostro* singularis ac pro-
 pria laus est) hortatorem atque incentorem fuisse
Bavariæ Duci *Maximiliano*, ut is Bibliothecam
 suam, *Græcis Codicibus* refertam, Viris doctis
Reipublicæ litterariæ prodesse volentibus aperuerit,
 atque pro libitu utendam clementissimè permise-
 rit? Quod ipsum ut in maximam *Reipublicæ* lit-
 teratæ utilitatem & scientiarum quarumvis in-
 crementum feliciter eveniret, *Noster* Catalogum
 eorundem *Codicum* aut confecit ipse, aut saltem
 confici studiose curavit: de quo pluribus dicere,
 inferius non omitam.

IV. An eum Viros eruditos præclari aliquid
 conantes modis, quibus poterat, omnibûs adju-
 vasse, v. g. *Davidem* HOESCHELIUM, cui *Procopii*
Cæsarensis Historiarum Libros edere instituenti e
 Bibliotheca *Bavarica præclarum Codicem MSS.*
 subministravit: aut vehementer eosdem excitasse,
 ut præclari quidquam conarentur? Licet mihi in
 huius rei exemplum adducere mox laudatum RA-
 DERUM; qui cum *Chronicon Alexandrinum*, *Mona-*
chii. 1615. in 4. produceret, inter alias *Nostri* lau-
 des et hanc memorat: ipsum cum doctissimo *Chri-*
stophero Gewoldo eius *Chronici* evulgandi causam
maximam exstitisse. Sine te enim fuisset (sic per-
 git) lateret in obscuro thesaurus iste tot annis, quot
 sæculis hætenus delituit.

V. An denique, *Nostrum* per sese Musis egregie litasse, animumque suum singulari plane & excellentissimâ doctrinâ polivisse? Atque huius Asserti mei testes duos in medium si produxero, satis tibi, Lector benevole! omnino me facturum non tam puto, quam plane credo. Audiamus RADERUM, qui *Chronicon Alexandrinum* Nostro dedicans, in hæc eum verba alloquitur: „Haud „sine certa divinæ mentis suffragatione factum „possis credere, Vir amplissime! uti tibi ab nobilissimis Majoribus tuis (quos ab hinc annis amplius centum, imo trecentis Reipublicæ *Augustanæ* „Consules fuisse reperio) *Noctua*, Palladis apud „Athenienses insigne, & sacrum consilii, doctrinæ „& sapientiæ argumentum in gemmâ, ceris, annulo relinqueretur (i). Quantum enim consilio „judicioque polleas: quam Iuris omnis, divini ac „humani, omnisque politicæ tractationis prudens „consultusque, clamant amplissimæ in Republicâ „functiones, & varii nobilissimique titulorum honores, tibi à magnis *Bojorum* Principibus delati; „cum ab illis ad intima consilia & summos cancellos, tot annis es adhibitus; cum nunc etiam „supremum *Epistolarum Magistrum* inclitorum totius *Boicæ* Ordinum annis non paucioribus agis; „cum jam pridem in summa Imperii curia, summoque judicum tribunali apud *Nemetes* iudex ipse „& maximarum causarum cognitor adsedisses. Quid „de ingenii & eruditionis elegantia, atque adeo singulari quadam excellentiâ, apud longinquas etiam „gentes celebratâ, dicam? Nuper cum *Volumen* „in

(i) Scilicet *Noctuam* pro gentilitio Insigni habent. *Herwarti*.

„in publicum euulgasses, quo temporum rationes
 „ab omni æuo mendosas deprehendisti, ostendisti,
 „castigasti, atque ad calculum Astronomicum tan-
 „quam ad Lydii lapidis examen reuocasti, fuit
 „apud ultimos & toto orbe remotos *Britannos*,
 „qui rei nouitate percussus exclamaret: *τίς εστίς.*
 „*Quis est iste doctus Bauarus?* *εχ εἰς ἀληθῶς ἐκ πολ-*
 „*λων, ἀλλὰ σχεδὸν μόνος εἰς ἐκ πάντων.* *Nouus* (inquam)
 „*aliquis* & *alter Trismegistus* . . . Sed illo *Libro*
 „gustum tantum doctissimis propinasti: multo
 „sublimiora in scriniis domi, olim emittenda, fer-
 „uas: De *Aegyptiorum* arcanis, loquacibus & *taci-*
 „*tis imaginibus sacris, notis, & symbolis* loquor, quæ
 „doctissimo *Commentario* exposuisti. Quarum enim
 „tu litterarum es profanus? qua disciplinâ do-
 „ctrinâue liberali non initiatus? Ut taceam varias
 „(præter patriam & peregrinas) quas calles lin-
 „guas, *Latinam, Græcam, Hebræam.* In *canendi*
 „artificio *Orpheum*; in *matheſi* *Archimedem*; in
 „*Geographiâ* *Ptolomæum*, *Aegyptios & Chaldæos*
 „in *astrorum & siderum cognitione, omnisque cæli*
 „*contemplatione* æmularis. Ut, qui tibi se posse
 „aliquid noui adferre putet, is tuam tibi *Noctuum*
 „donare, aut eâdem *Athenas* beare velle videatur.
 „Et hæ tibi tantum ludicræ sunt artes, quibus
 „grauiorum curas negotiorum interpolare non-
 „nunquam soles. Quam porro præter hæc omnia,
 „omnis antiquitatis peritus sis, tua testatur *Chro-*
 „*nologia*, omni genere eruditionis referta.“

Hactenus *RADERUS*, cui, ut à me dictis majus
 pondus addatur, jungere *Gretserum* iuvat; qui in-
 scribens *Nostro* editas à se *S. Gregorii Nysseni in*
Apostolorum Principes Petrum & Paulum: atque
Alexandri Monachi de Inventione S. Crucis Oratio-
nes,

nes, sequentibus eruditionem *Io. Georgii* nostri
 doctosque labores deprædicavit: „Adfero ad te,
 „Amplissime Domine! duas orationes ex Græco
 „versas: alteram *Gregorii Nysseni* in Apostolorum
 „Principes Petrum & Paulum, alteram *Alexandri*
 „*Monachi* de Inventione Sanctæ Crucis. Causæ ad-
 „ferendi cum plures suppetant, hanc unam com-
 „memoro; quia *Græcarum literarum* ut scientissi-
 „mus, ita et amantissimus es. Quapropter licet
 „publicis iisque plurimis & gravissimis districtus
 „negotiis, semper elaboras, ut Græcis evolgen-
 „dis aliquid temporis impendere queas; teque id
 „reipso præstare, testantur ipsimet Græcanici libri,
 „quos selectissimos in tua Bibliotheca habes, ubi-
 „que ad oram seu marginem *Rubrica* notati, ut,
 „ubi aliquid præ aliis observatu dignum continent,
 „id revisenti ad eundem auctorem statim occurrat.
 „Testantur idem lucubrationes tuæ *Hieroglyphicæ*
 „& *Magneticæ*, eruditione ex Græcorum monu-
 „mentis hausta refertissimæ, quas cum *Horatio*
 „non in nonum, sed contra *Horatium* longè ultra
 „nonum annum premis. Emitte tandem, & vin-
 „culis immerentes frenare desine. Id ut facias, hos
 „duos, *Nyssenum* & *Alexandrum*, deprecatores ad
 „te allego; quos, ut spero, etiam mei causâ be-
 „nigno vultu dignaberis. Vale, Vir Amplissime!
 „*Ingolstadii*, Kalend. Martii. MDCXX.“

Quæ hactenus attuli, Lector! pauca illa qui-
 dem, at nervosa & luculenta, sufficient; ut quan-
 tus in Republica litteraria fuerit HERWARTUS, in-
 telligas & ceu *Leonem ex ungue* cognoscas. Restat
 de *Operibus* ab eo vulgatis dicere; quòd hæc ma-
 xime commonstrare soleant, quidnam doctrinæ
 cuique Erudito adfuerit. Etiam hoc à me mox

148 HERWARTUS (*Ioann. Georg.*) ab Hohenburg,

præstabitur, ac vitæ *Herwarti* exitum pandero.
Mortuus est Vir hic, immortalitate dignissimus,
anno 1622. humatusque in æde *S. Mariæ*, prima-
ria illa *Monachii*, sequens *Epitaphium* accepit;
ut quem atrox Libitina vivorum è numero rapuit,
elus memoriam ingrata oblivio ex posterorum
mente delere non posset.

IOANNES GEORGIUS HERWART
AB HOHENBURG
IN PLANEG, PERG, POSCHESRIED
&

ALMANSHAUSEN.
EX ASSESSORE
SUMMI TRIBUNALIS IMPERATORII
&

EX CANCELLARIO SUPREMO
SSMI. UTRIUSQUE BAVARIÆ DUCIS
SUÆ SERENISSIMÆ CELSITUDINIS
CONSILIARIUS EX INTIMIS
PRÆSES SCHWABBÆ
&

INCLYTORUM STATUUM UTRIUSQUE BAVARIÆ
CANCELLARIUS

QUI
CUM TRIBUS PRINCIPUM GENERATIONIBUS
PER XLV. ANNOS
PRO CONSILIARIO

OBSEQUENTISSIME INSERVIISSET
OBIIT XV. MENSIS IANUARIJ. A. MDC XXII.
ANIMAM DEUS COELO
CORPUS MOESTISSIMI FILII
AD SINISTRUM ALTARIS CORNU
INTULERE.

Ha-

Habes de Vita *Nostri* — De eiusdem circumstantiis æconomicis paucissima sunt, quæ asserre licet. Vxorem *Nostro* fuisse *Felicitatem Schöttlinam*, tradit MOEHNERUS l. c. Filios plures superstites reliquisse eundem, testatur mox allatum *Epitaphium*: inter hos fuit *Ioannes Fridericus*, de quo in fine *Catalogi Opp. Nostri* mentio recurret.

Opera à *Nostro* edita sunt, quæ sequuntur:

I. *Catalogus Græcorum manuscriptorum Codicum*, qui asservantur in inclyta *Serenissimi utriusque Bavaricæ Ducis &c. Bibliotheca*. in 4. *Ingolstadii*. 1602. Excudebat *Adam Sartorius*. Præloquium Libri est: *Quisquis catholica fide præditus prodesse voles Reipublicæ litterariæ, hos MMS. Codices conferendi, interpretandi, edendi copia tibi esto: si de iis sine noxa restituendis caveris. Hic Labor si forte, non ex toto, saltem magna ex parte Nostro debetur, teste Præfatione, in qua dicitur: Quod thesaurus iste, in lucem proditus, Antiquitatis studiosis utilis esse incipit; id inprimis ipse Serenissimo Principi, tum etiam nobili & magnifico Domino Io. Georg. Herwardo ab Hohenburg Bavaricæ Cancellario, Viro eruditissimo, in acceptis referes. Audire juvat Iac. Pontanum in Præfat. ad Theophylacti Simocattæ Historiar. Libr. VIII. dicentem: Gratia magna nobili ac magnifico Io. Georg. HERWARTO; cuius cura & impulsu factum est, ut edito Catalogo Codices Græci MSS. Bibliothecæ Bavaricæ cum doctis Viris aliquando ad publicam utilitatem communicarentur. Concinit Iac. GRETSEUS in Præfat. ad Leonis Imp. Homilias IX. dicens: Est Bibliotheca (Bavarica) præstantium Librorum nstruissima Αποθήκη, ἐδ' pluris faciienda, quò faci-*

lior viris eruditis aditus ad eam patet, idque beneficio Io. Georg. Herwardi, omnis disciplinæ (potissimum Græcæ) studiosissimi. De reliquo Opus admodum rarum & infrequens est. Confer Io. Andr. FABRICII Abriß &c. T. I. p. 823. IOECHERN Gelehrten-Lexicon.

II. *Thesaurus Hieroglyphicorum.* in folio. *Augustæ Vindelicorum.* 1610. Ita docet *Martin. LIPENIUS* in *Biblioth. philosoph.* p. 649. Beneficiò cuiusdam pereruditi Amici videre mihi obtigit huius Operis Exemplar, in cuius titulo tamen nec *annus*, nec *locus* impressionis indicatur, sed duntaxat legitur: *Thesaurus Hieroglyphicorum è Museo Ioannis Georgii Herwart ab Hohenburg I. V. D. &c.* Sunt, si titulum connumeres, *Iconismi XXVI.* maioris formæ, in ære incisi, nullo *Textu* addito. Hos *Iconismos* inter etiam occurrit *Tabula Bembina*, de qua infra *Nro. VIII.* pluribûs agetur. Interim ad hunc *Thesaurum* refer. Lector! quæ ex *Radero & Gretsero* pag. 146. & 147. superius allegavi.

III. *Tabulæ Arithmeticæ* *πρωταφαισις* *universales* in folio regali. *Ingolstadii.* 1611. Mentionem de *Nostro* ob hoc Opus facit *Io. Andr. FABRICIUS* in *Abriß einer allgemeynen Historie der Gelehrsamkeit, T. I. p. 450. & 453.* ubi eum celebrioribus *Arithmeticis* accenset.

IV. *Novæ, veræ, & exacte ad calculum Astronomicum revocatæ Chronologiæ, seu temporum ab origine mundi Supputationis Capita præcipua; quibus tota temporum ratio continetur & innumerabiles omnium Chronologorum errores deteguntur. E Museo I. G. Herwart, &c. in 4. Monachii Bavaricarum. Ex Officina Nicol. Henrici. 1612. Laudat Opus Augustin.*

gustin. CALMETUS in *Biblioth. sacr.* præfixa *Dictionary biblico*, p. 186. 189. Editionis Augustanæ, 1738. dicens: I. G. Herwartus, cuius nos indicavimus *Chronologiam*, *Cancellarium* egerat *Ducis Bavariae*, aliaque historica Opera adornavit recensita apud Drande (*); sed ille præterit hanc *Chronologiam impressam Monachii. 1614. (**)* in 4. Opus exactissimum, licet male digestum. Quid vero de illo senserit Raderus, supra habes expositum. Iuvat addere ea, quæ Michael MOESTLINUS tum de hac *Chronologia* privatim, tum de præclaris Nostri dotibus universim ad Io. Keplerum in *Epist. XX.* perscripsit: *Catalogum veterum Chronicorum errorum Herwardus indicat; quem Virum etiam propter ingentes labores & industriam miror ac veneror: præsertim cum sit sincerus & in Doctos benevolus; quod ex humanissima transeuntis compellatione & ex Epistolis benevolentia plenis, ad me datis, intelligo, Verum etsi nondum omnia eius simpliciter probem, magna tamen meorum numerorum chronicorum pars nondum erecta est, præsertim eorum, de quibus proximâ Epistolâ scripsi. Argumenta ipsius valida sunt, & multum apud me ponderis habent. Cætera, præsertim quæ in Capitibus posterioribus sunt, mihi parum obstarent. Quod etiam ipsi in meo ad ipsum Responso significavi: posteriora Capita non ab ipso, sed ab alio (nescio, quo) compilata videri: stylum certe priorum Capitulorum non sapere. Sed de his alibi... Confer si lubet, eiusdem MOESTLINI Epistolam XIX. &c.*

K 4

V.

(*) Legendum haud dubie: *Draude*, vel *Draudium*.

(**) Error typi est. Vix enim credo, eam hoc anno repetitis typis exivisse.

V. LUDOVIGUS quartus Imperator defensus: BZOVIVS injuriarum postulatus. in 4. Monachii. Apud Nicol. Henricum. 1618. Dedicavit Noster Maximiliano Duci Bavariae his inter alia verbis: *Ad signa venio, Princeps serenissime! non tam clasfico hostis, quam Serenitatis vestrae imperio excitus. Et postea: Ego certe, qui pæne à puero Bavarum cælum hausi, & inter nobilis soli indigenas numeror, faciendum putavi mihi, & mea sponte, et vestrae Serenitatis jussu, ut principum meorum nomen famamque calamo vindicarem &c.* Nimirum ægerri-me ferebat Maximilianus, Progenitorem suum à Bzovio tam acriter impetatum fuisse. Ob eam rem *Decretum ducale* Nostro misit: *Idcirco Ioanni Georgio Herwarto &c.* cuius in Veterum historiis periti-
 am compertam habemus, *mandamus & serio injungimus, ut... Cæsarem Ludovicum à Bzovianis injuriis vindicet &c.* Cum vero præter opinionem Nostri Opus aut sub calamo aut sub prælo grande-
 sceret, consilium cepit, illud bifariam dividendi. Prodiit itaque

Pro Ludovico quarto Imperatore contra Bzovium Pars altera. in 4. Monachii. Apud eundem. 1619. Huic accessit:

Mantissa, sive contra Bzovium Pars tertia, in qua per omnes Europæ provincias specimen exhibetur Bzovianæ in Historia eruditionis. in 4. Monachii. Apud eundem. 1619. Dedicavit rursus Maxi-
 miliano, inter alia disertis verbis profitens, quam aversum ab adulandi studio: quam veritati, quæ prima Historici dos esse cognoscitur, amicum ani-
 mum gesserit: *Debeo quidem tibi, Serenissime Prin-
 cept! me, meos, & mea omnia; veritati tamen &
 justifi-*

justitiæ me plus debere profiteor, neque ullam operam do, ut sine his Vestræ Serenitati servitutem serviam. Sed neque Serenitas Vestra, neque res postulandi ingenium...

Audiamus modò, quid de hoc Opere Viri docti senserint. Natalis ALEXANDER (k) monet: *Nostrum jus electionis Ludovici evidens & inconcussum tam luculentis argumentis probasse, ut illis nihil opponi valeat. Addit tamen: gravissimum fuisse Ludovici facinus Pontificem judicare præsumentis & exauclorare tentantis; nec purgare illud potuisse Herwartum.* GUNDLINGIUS (l) Opus Nostri vere eruditum esse testatur. LUDEWIGIUS (m) id laudis Nostro tribuit: *eum confutasse adversarium suum fide Diplomatum ex Principali tabulario acceptorum.* STRUVIUS (n) Opus præclarum vocat, adiiciens: *Magna gravitate, judicio, civiliumque et Germanicarum rerum peritia res Ludovici exposuit I. G. Herwartus... magni momenti diplomata ex autographis protulit, optimamque historiæ (Ludovici & Friderici Austriaci competitoris) partem scite ornavit.* Fuscè etiam de hoc Opera perdocto simul ac per raro, & *Bzovianis Annalibus*, Monachii 1621. excusis, per modum *Appendicis* rursus annexo tractat Michael DENIS in *Merkwürdigkeiten der Garellischen Bibliothek*, p. 527. quem vide, si lubet.

Quomodocunque ista se habeant, sunt tamen Eruditi quidam, qui Opus hoc non Herwarto nostro, sed Iacobo KELLERO S. I. adscribendum esse, volunt; uti monet CLEMENT in *Bibliothèque cu-*

K 5

rieuse

(k) In *Historia sua ecclesiastica.*

(l) In *Historie der Gelehrtheit.*

(m) In *Præfat. ad Reliquias MSS. p. 99.*

(n) In *Biblioth. histor.*

rieuse historiæ. & critiq. T. IX. p. 451. & præcipue magni nominis Vir ille, LEIBNITZIUS (in Miscellaneis Leibnitzianis, editis à Friderico FELLERO 1718. in 12. in Libro: Otium Hannoveranum, p. 141.) contendit. Quorum sententiæ gravissimis certissimisque rationibus motus accedo; ita tamen, ut totam Operis laudem Kellero arrogandam minimè, sed magnam eius partem Nostro tribuendam esse censeam; cum ex allegatis ipsissimis Herwarti verbis luce meridiana clarius pateat, eum Operis auspiciem ac prostatam omnino esse debuisse.

VI. *Additiones & Emendationes in Marci VELSERI Libros de Rebus Boicis.* Has Noster ad oram Exemplaris sui adscripserat: *Ioannes vero Caspar LIPPERTUS, Eques Boius, dignas censuit, quas novæ Editioni eorundem Velseri Librorum, à se adornatæ & anno 1777. Augustæ. in 8. procusæ adjiceret.*

VII. *Epistolæ II. ad Ioannem MEURSIUM, superius verbotenus expressæ.*

Conferri de Nostro poterunt, præter citatos Auctores, DOPPELMAYR in *Nachricht von Nürnbergischen Künstlern. p. 88. 89. Acta Philosophorum. 7.—12. St.*

Ioanni Georgio, Ioannem Fridericum: patri, filium-addere non tam conveniens, quam necessarium judico, ut hac ratione, quæ de patre hactenus dixi, ex iis, quæ de filio narraturus sum, majorem lucem accipiant. Natus hic Monachii, venit 1615. in Athenæum Ingolstadianum, in eoque anno 1620. doctoralem Juris utriusque lauream sub Rectore magnifico Leone MENZELIO cepit.

cepit (o), subin inter *Consiliarios Ducis Bavariae* adlectus. Eius sunt.

VIII. *Admiranda ethnicae Theologiae Mysteria propalata; ubi lapidem Magnetem antiquissimis passim nationibus pro Deo cultum: et artem, qua navigationes magneticæ per universum orbem instituerentur, a Veterum Sacerdotibus sub involucris Deorum Dearumque, & aliarum perinde fabularum cortice summo studio occultatam fuisse noviter commonstratur. Accessit exacta Temporum ratio adversus incredibiles Chronologiae vulgaris errores. Opus diu desideratum (p) Ioannes Fridericus HERWART ab Hohenburg Consiliarius Bavaricus ex incompletis optimi (q) Parentis p. m. eruit monumentis, atque ad finem perduxit. in 4. c. fig. Ingolstadii. 1623.*

Dicavit filius *Maximiliano Duci Bavariae*, petens, ut, quod Princeps hic in patre, Operis primo *Auctore*, qui tribus Principum generationibus inservierat, præstitisset, idem in se suisque Liberis præstare dignaretur. „Scribendi occasionem dedit (r) „*Tabula seu Mensa* indubitatae antiquitatis, quam „ex Cardinalis *Petri BEMBI Musæo VINCENTIUS, Mantuæ Dux*, in suum cimeliarchium transtulerat: & in qua cultus *Isidis hieroglyphicus* (In hoc „potior *Philosophiæ Aegyptiacæ* pars consistit) „osten-

(o) V. *Annales Academ. Ingolstad. T. II. p. 211. 226.*

(p) Heic repete, quæ superius *Iacob. Gretserus & Matth. Raderus* monuerunt.

(q) Ex his corrige Scriptores, qui *Io. Georg. Herwarto* istud Opus, etli non omnino inepte, attamen minus recte, minusque accurate adscribunt.

(r) Sic monet *STRUVIUS* in *Biblioth. philosoph. p. 194. & 195.*

„ostenditur. Hanc *Tabulam* physice intelligi debere monet *Herwartus*, & de Magnete singulas figuras explicat: imo omnes de iis fabulas ad „Magnetem esse referendas, persuadet sibi.“ *Lælius PASQUALINUS Romanus* sequens iudicium de hac Lucubratione ad *Nostrum* perscripsit:

Expositionem tuam in celebrem illam Tabulam Bembinam vidimus. Nihil illâ elegantius: nihil gratius: addo etiam, in tam obscuris & plane abditis rebus nihil certius: nihil illustrius; ut hæc Tabula ad sensus, ad nutus tuos exprimendos efficiâ esse videatur &c.

Longe aliter sensit *D. G. MORHOFIUS* (s) & acriori Opus crisi perstrinxit, Auctorem ingeniose stultum fuisse affirmans; in quo explodendo præcentori *Reinesio* succinuit.

Fuit alius quoque *Ioannes Fridericus* (t) *HERWARTUS*, *Augustæ* et natus & educatus, qui postea cum parente, prædia sua culturo, in *Bavariam* abiit, equestrium artium tam peritus, ut Opus ab eo congestum sub titulo:

Die adeliche und ritterliche Kunst der Reuterey.

anno 1581. in *Tegernsee* (u) typis excusum sit; cui etiamnum honor suus ac pretium apud intel-

(s) In *Polyhistore suo*. T. II. L. II. P. I. & T. II. L. II. P. II. c. 32. & T. I. L. V. c. 2.

(t) Hunc filium natu maximum *Io. Pauli Herwarti*, & (quod sequitur) fratrem *Io. Georg. Herwarti* nostri facit *Reginb. MOEHNERUS* L. c.

(u) Citatus *GAUCHEN* aliam editionem *Tegernseensem*, anni 1577. memorat: & hunc *Io. Fridericum Herwartum* plura edidisse affirmat. Sed horum nihil mihi innotuit.

telligentes constat, teste Perillustri *Paulo à STETTEN*, in *Kunst- und Handwerks - Geschichte von Augspurg. P. II. p. 174.* & in *Geschichte der adelichen Geschlechter von Augspurg. p. 105.*

HERZ (*Iosephus*) I. V. Licent.

Consiliarius ecclesiasticus &c.

Kalchenbaci, pago *Algoviæ*, sub initia labentis sæculi in hanc lucem editus, præclaris ingenii dotibus ornatus, postquam se statui clericali addixisset, longiori temporis spatio *Parochum Dietershofii* prope *Memmingam* egit, itemque munus *Subregentis* Seminarii episcopalis *Pfaffenhusani* sustinuit. Exin ab episcopo *Iosepho*, ex *Landgraviis Hassiæ*, *Augustam* accersitus, in album *Consiliariorum ecclesiasticorum*, & *Consistorii Adseforum* adscriptus est: quo in officio gravissimis negotiis tractandis adhibitus singulari prudentia doctrinaque emicuit. Pluribus insuper annis *Censoris Librorum* & *Visitatoris diæcesani* partibus strenuè functus est. Vitam hanc mortalem finiit die 20. Martii, anno a parta per Christum salute MDCCLXXII. intra horam 2. & 3. antelucanam, sequenti Dominica die 22. Martii tumulo illatus, addito sequenti *Epitaphio*, quo sempiternæ hominum memoriæ laudes Nostri pro meritis consecrantur:

D. O. M.

HIC REQUIESCIT

D. IOSEPHUS HERZ KALCHENBAC. ALGOI.

SS. THEOLOG. LICENTIATUS,

RR.

RR. & SEREN. S. R. I. ELECTORIS TREVIRENSIS, (a)
 PRINCIPIS ET EPISCOPI AUGUSTANI
 CONSILIARIUS ECCLESIASTICUS,
 CONSISTORII ADSESSOR,
 VISITATOR DIOECESIS &c. &c.
 SACERDOS INTEGRITATE,
 PAROCHUS ZELO,
 CONSILIARIUS PRUDENTIA & SCIENIA
 EXCELLENTISSIMUS.
 IN LABORIBUS
 PRO DEO, ECCLESIA, PROXIMO
 INFATIGABILIS.
 VERUS CONTEMPTOR MUNDI,
 &
 QUOD MAIUS EST,
 SUI.
 IN AMPLISSIMA DOCTRINA MODESTISSIMUS:
 CULTU, VICTU, VITÆ HABITU SIMPLEX:
 ET SIBI, DUM VIXIT, DURUS.
 RELIQUIT MORIENS
 SENATUI ECCLESIAE AUGUSTENSIS
 BIBLIOTHECAM (b),
 CUI OMNIA IMPENDIT,
 QUÆ COMMODA NEGAVIT SIBI:
 POSTERIS
 LIBROS,
 QUOS IPSE SCRIPSIT,
 DIGNITATIS & IMMUNITATIS ECCLESIASTICÆ
 DEFENSOR AD MORTEM INVICTUS:
 OMNI-

(a) Est hic *Clemens Wenceslaus*, *Saxonia* Princeps, qui
Iosepho episcopo *Augustano* proxime successit.

(b) Possedit eam copiosam admodum ac instructissimam;
 et meorum oculorum testimonio cognitum habeo.

OMNIBUS BONIS
DESIDERIUM SUT,
QUOD NULLA DIES EXTINGUET.
PRÆFECTVS ATQVE EXEMPLAR
SODALITATIS LAT.
DIE ONOMASTICO EXACTO,
MERITORUM QUAM DIERUM
PLENIOR,
VITAM LABORIOSAM,
PIE, UT EGIT, FINIIT
ANNO ÆTATIS LXII.

Doctrinæ, quam sibi paraverat, plane singularis testes reliquit sequentes Lucubrationes:

I. *Status Quæstionis de Probabilismo*, in terminis magis restrictis ulteriori Sapiéntium discussioni expositus à quodam Sacerdote sæculari I. H. in 8. Augustæ Vindelicorum, sumptibus Ioann. Georg. Dorner. Hanc Nostri lucubrationem sequentî censurâ perstrinxit P. Bonif. SCHNEIDENRACH, Continuator *Theologiæ Luydelianæ*, Tom. VIII. p. 511. dicens: Anno 1766. alius Augustæ Vindelicorum prodiit libellus, cui titulus: *Status Quæstionis de Probabilismo &c.* Quamvis autem Auctor, qui dicitur fuisse P. R. D. Iosephus HERZ, videatur li-tem voluisse componere; intus tamen & in cute Probabilista, astutamque uapido gestans sub pectore vulpem, usum Probabilismi tanquam licitum omnium vi propugnauit, de quo proinde illud ex æquo dixeris: *Laves mihi pelliculam; sed cave, ut ne madesfacias.* Rectene, an secus hæc dicta sint, Theologi iudicent?

II. *Vertraute Briefe zwischen einigen Geistlichen von dem vorgeblichen Verderbnisse der Geistlichkeit*
samt

samt derselben Hauptquellen, dem herausgekommenen Bedenken eines alten Staats-Minister über die Klagen gegen die Geistlichkeit und derselben Immunität, wie auch andern dergleichen Schriften entgegen gestellt. in 8. Freyburg. 1770. Vulgavit *Noster* per schedas, quolibet mense duo folia emittens in publicum. Totum vero Opus, Eru-
ditorum suffragiis valde approbatum, constat 51. *Epistolis*, in duo volumina dispertitis.

Iisdem temporibus vixit *Augustæ* quidam *Ioannes* HERZ SS. Scripturæ Licentiatus, *Nostro* affinitate conjunctus. Egit per plures annos Parochum in Göggingen, pagò horulæ spatìò *Augustæ* dissitò. Subin in urbem commigrans, *Consiliarii episcopalis*, *Adfessoris Consistorii*, *Fiscalis*, *Visitatoris diæcesani*, demum *Provicarii generalis* officium gessit, inter *Canonicos* quoque *S. Gertrudis* adlectus. Diem supremam obiit anno 1785. 24. Maii, nonagenarius. Eius habentur *Conciones aliquot panegyricæ*, variis in locis habitæ, seorsim excusæ. in 4.

HILTALINGER (Ioannes)

fi v e

Ioannes Basileensis, vel de Basilea,
Ord. Eremit. S. Augusti.

Diu anceps hæsitavi, utrum hunc Virum, cetera doctissimum clarissimúmque, *Bibliothecæ* meæ *Augustanæ* insererem; eoquod Scriptorum, qui de illo agunt, plerique de patria eius nullam faciunt mentionem. Unus *Christianus* IOECHERUS (a) eum

(a) In *Gelehrten-Lexicon*. T. II. v. *Ioannes*.

eum *Augustanum* facit : quem proin sequens *Ioannis* nostri laudes memorare constitui.

„HILTALINGER (*Ioannes de Basilea*) natione
 „*Germanus*, Alumnus Provinciæ *Rheno-Suevicæ*,
 „*Ord. Eremitarum S. Augustini*, filius Cænobii *Basileensis*, vixit sæculo XIV. S. Theologiæ Magister.
 „Erat sua ætate *Augustinianæ* familiæ magnum de-
 „cus, utpote vir admirabilis ingenii, doctrinæ sin-
 „gularis, et exquisitæ eruditionis, ob egregias
 „animi dotes tam in *Gallia*, quam *Germania* no-
 „tissimus. Anno 1371. *Turegi* eligitur Provincia-
 „lis, in quo officio usque ad annum 1377. per-
 „mansit. Anno 1379. denuo clavum Provinciæ
 „*Rheno-Suevicæ* per obedientiam tenere iussus est:
 „verum non diu (*b*) Provinciæ suæ hac vice præ-
 „fuit; nam hoc ipso anno Episcopus *Luboriensis*
 „(aliqui volunt) *Labacensis* creatur propter præ-
 „stita Reipublicæ christianæ merita. Excitatas
 „enim inter Domum *Lotharingicam* et *Burgun-*
 „*dicam* controversias feliciter sopivit: pleris-
 „que etiam Principibus ac Episcopis in rebus
 „gravissimis consilio suo inservivit. *Friburgi* in
 „*Brisgoia* septuagenarius anno 1389. vitam cum
 „morte permutavit, in Choro ad maius altare
 „sepultus, teste lapide sepulchrâli ibidem existen-
 „te, cui incisus est cum Insignibus episcopalibus.
 „Posteris dedit:

„*Commentaria in Libros IV. Sententiarum*,
 „quæ cum sequentibus in Bibliotheca *Eremitarum*

(*b*) IOECHERUS l. c. ait, *Nostrium* in Capitulo generali *Basileensi* maxime inclaruisse anno 1381.

Bibl. August. Alph. X.

L

„*rum S. Augustini Ratisbonæ anno 1401. descripta*
 „in fol. existunt:

„*Quæstiones decem.*

„*Lectiones vesperariæ,*“

Ecce Tibi, Lector! breve *Nostri* encomium ex
P. Io. Felicis OSSINGERI Biblioth. Augustinian.
p. 440. quem vide (si lubet) uti & Auctores, quos
citat.

Nicolaus CRUSENIUS in Monastico Augustinia-
no. p. 155. addit: Virum fuisse in sæcularibus ac
in sacris litteris versatissimum . . . cuius opera fre-
quenter usus Rev. Thomas Argentinas Generalis in
conservanda fidei sinceritate, quæ nonnunquam sub
ipso in Germania visa fuit periclitari; dum Impe-
rator Pontifici offensus excommunicatur & Eccle-
siaslici Interdicto subesse iubentur. Capitulum ge-
nerale Basileense ipse direxit . . .

LEO (*Marquardus*) Ord. S. Francisci.

P. Marquardus LEO inter insigniores Provin-
ciæ Argentinensis sive Allemaniæ superioris Fratrum
Minorum Recollectorum Viros tum ob ingenii &
doctrinæ præstantiam, tum rerum agendarum pe-
ritiam omnino numerandus, sub finem sæculi de-
cimi sexti, & initia decimi septimi claruit; cuius
(nescio, quî factum) nomen ab iis, qui Erudi-
torum Lexica congesserunt, male prætermissum
fuit.

Is, si minus patriâ (quod suspicor) *Augusta-*
nus; at certe urbis *Augustæ* longiori temporis
 spatio incola fuit, ibidemque etiam diem supre-
 mam clausit. Postquam Ordinem S. Francisci am-
 plexus fuerat, *Philosophiam & Theologiam*, „præ-
 cipue

tipue *Monachii* atque *Augustæ* docuit : in quo posteriori loco *Lectoris* munus sustinens , insuper *Directorem studiorum* egit , demum *Lector generalis* (ut aiunt) *SS. Theologiæ & S. Scripturæ* renunciatus (a). Variis Opusculis tum latino tum vernaculo sermone in lucem editis Ecclesiam Romanocatholicam, & Provinciam *Argentinensem* insigniter illustravit : *Reformationi* vero protestanticæ, præsertim *Augustæ*, ceu arietem sese opposuit. Aliquamdiu etiam nobilissimo Viro *Henrico de Haslang &c.* à sacris Confessionibus fuit , cuius in mortuali lectulo constituti petitione *M. Bartholom. Rulichium* (b) Verbi Ministrum *Augustæ*, refutavit edito Libro, de quo inferius *N. IX.* dicitur.

Anno 1607. in Capitulo *Passavii* celebrato *Penitentiarii* Ecclesiæ cathedralis *Augustanæ* : simulque confratrum suorum, eo tempore adhucdum ædes *D. de GEMMINGEN* cathedralis Ecclesiæ Canonici inhabitantium , *Præses* sive *Superior* constitutus est. Triennio autem post (1610) cum singulari *Nostri* doctrina, facundia ac morum suavitate permoti Illustrissimi bini DD. *Comites de FUGGER* post longa , gravissima non minus quam fatalia, odia in mutuam gratiam ac benevolentiam redivissent, gratique animi contestandi ergò ad extruendum simul ac conservandum Monasterium Ord. D. Francisci , ad *S. Sepulchrum Salvatoris* dictum , *Augustæ*, eximia sua ac innata liberalitate concurrissent, eidem Coenobio , à Ca-

L 2

pitulo

(a) Hæc omnia ex titulis librorum à *Nostro* editorum colligere pronum est.

(b) De hoc videre est Librum : *Ministerium evangel. Augustan.*

pitulo Ordinis *Bambergæ* celebrato, primus *Guardianus* datus est.

Altiùs *Nostrium* annus extulit *millesimus, sexcentessimus undecimus*: quando eum Capitulum generale *Romæ* habitum, indefessum *Nostri* erga Religionem, & Romano-catholicam & Seraphico-Franciscanam, studium fervoremque, & exantlatos in eundem finem labores considerans, in *generalem* totius Ordinis *Diffinitorem* elegit.

Elapsò bienniò Provincia *Argentinenfis* in Capitulo *Monacensi* anni 1613. iterùmque anno 1622. in Capitulo *Augustano* unanimi consensu *Nostrium* in *Ministrum provincialem* sibi adoptavit: qua primaria dignitate bis (ut audivimus) perfunctus, viribus corporis deficientibus, exhaustus laboribus, anno 1630. malò apoplecticò corripi se sensit: ex quo per integrum triennium inter dolores intensissimos lecto affixus jacuit; usque dum anno 1633. die 30. Ianuarii æternam in cælis mercedem recepturus animam efflavit. Corpus eius in crypta Fratrum *Augustæ* contumulatum quiescit.

Opera *Marquardi* typis publicata inveni sequentia:

I. *Conclusiones theologicæ de Sacramentis in genere.* in 4. *Monachii.* 1597. Dicavit *Wilhelmo* Comiti Palatino Rheni, utriusque *Bavariæ* Duci.

II. *Theses de almo Eucharistiæ Sacramento.* in 4. *Monachii.* 1597. Sacravit RRmo Capitulo Ecclesiæ cathedralis *Augustanæ*.

III. *Theses de Anima in communi: & de vegetativæ, sensitivæ ac rationalis Quidditatibus & Passionibus.* in 4. *Monachii.* 1597. Dedicavit *Ferdinando* Comiti Palatino Rheni &c. &c.

IV.

IV. *Theses de ineffabili & augustissimo Verbi incarnati Mysterio.* in 4. Monachii. 1599. Sacras esse voluit RRmo Capitulo Ecclesiæ cathedralis *Frisingensis*.

V. *Theses de supersubstantiali, secretissimaque, divina Dei Essentia.* in 4. Monachii. 1601. Inscriptis Maximiliano Comiti Palatino Rheni &c.

VI. *Theses de Substantia, Proprietatibus & Conditionibus Spirituum angelicorum, bonorum et malorum.* in 4. 1603. Nuncupavit Joanni Abbati monasterii *Benedictoburani*.

VII. *Axiomata theologica de una, vera & sacrosancta Christi in terris Ecclesia militante.* in 4. Monachii. 1605.

VIII. *Gründliche Erörterung und christliche Widerlegung, daß Martin Luther in allen und jeden, mit dem Römischen Pabsthum streitigen, Punkten gelehrt und geglaubt habe dasjenige, was stracks nach der heiligen Apostel zeiten in den nächstfolgenden 600. Jahren öffentlich ist geglaubt und gelehrt worden: Von D. Georg. Müller Wittenbergischen Prädicanten anno 1606. ausgegangen; anjeto aber, nach seinem Ableben, Jacob HEYLBRUNNERS unkatholischem Pabsthum, dem er sich, neben andern Prädicanten, unterschrieben, entgegengesetzt . . .* in 4. Ingolstadt. 1607. Dicavit iterum RRmo Capitulo Ecclesiæ cathedralis *Augustanæ*.

IX. *Fünffzehn fürnehme Fragen unsers heiligen christlichen Glaubens . . . erörtert.* in 8. Ingolstadt. 1607. Consecravit Civibus *Augustanis*, tum avitam tum novam Religionem profitentibus Opus hoc, à se adversus M. Bartholomæi RULICH Mini-

stri Verbi, *Augustæ*, Librum: *Befestigung und Schuz wahrer Religion* conscriptum.

X. *Evangelisches Examen und rechtmäßige Behörung der vermeinten christlichen Predigt, vom Beruf der Kirchendiener, M. Melchior. VOLCII (c) Prædicanten bey St. Anna . . . in 4. Ingolstadt. 1609. Dedicavit Ioanni Abbati San - Udalricano.*

XI. *Katechismus wahrer Religion und Glaubens, darinn alles, was ein jeder gutherziger Christ bey diesen Religions-Streit zu bedenken, als in einer Summa begriffen, samt angehängten christlichen Gebethen. in 8. Ingolstadt. 1610.*

XII. *Enumeratio methodica & compendiosa selectissimorum & omni exceptione majorum Scriptorum totius Occidentis, Meridiei, & Orientis Ecclesiarum; quibus probatur, non tantum Europæam, sed & Africanam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, Antiochenam, Constantinopolitanam, Asiaticam et Orientalem Ecclesiam ante annos M. Romanæ Ecclesiæ, ut Capiti suo, adhæsisse &c. in 8. Ingolstadii. 1609. Inscriptit Ioanni Præposito monasterii S. Crucis Augustæ.*

XIII. *Qualiter cum Hæreticis disputandum sit, & ubi vera Dei in terris Ecclesia sit? Disputatio Bambergæ in Comitibus provincialibus FF. Ord. Min. regul. Observant. publice proposita. in 4. Bambergæ. 1610. Nuncupavit Ioanni Godefrido Episcopo Bambergensi.*

XIV. *Katechismus, oder wahrer christlich - und recht evangelischer Begriff und Inhalt aller und jeder*

(c) De hoc, si vis, consule Librum: *Ministerium evangel. Augustan.*

jeder Punkten der allein seligmachenden wahren Religion und Glaubens. Dillingen. 1618. Iterum Augspurg. 1629. Sacrauit RRmo Capitulo Ecclesiæ cathedralis Augustanæ.

XV. *Evangelisches Examen und rechtmäßige Behörung vermeinter Widerlegung eines kleinen Tractätchleins* von der Bruderschaft U. L. Frau Raydt genannt, in des H. R. Reichsstadt Schlettstadt. in 4. Dillingen. 1619. Dicavit Christophoro Comiti de Hohenzollern, à quo per Ioannem Fuggerum seniore, de Kirchberg &c. Libellum, à Io. Henr. Hiemero Doctore & Professore Tubingensi in contrariam sententiam editum, confutandum acceptat.

XVI. *Demonstratio catholica & universalis sanctæ Romanæ Ecclesiæ & eiusdem orthodoxæ Fidei perpetuæ.* in 4. Lechusii. 1622. Inscriptit Leopoldo Episcopo Argentinensi & Passaviensi.

Videri de Nostro poterunt IOANNIS à S. Antonio *Bibliotheca Franciscana.* in fol. Madriti. 1732. Tom. II. p. 332. WADDINGUS *de Scriptor. Ord. Minor.* LASSOR T. II. *Universi calamo delineati*, p. 439. DUPINIUS in *Sæc. XVII. & Fortunatus HUEBER* in *Dreyfache Chronik des Franciscaner-Ordens &c.* in fol. München. 1686. p. 779. & 829. quem etiam, si lubet, de DAVIDE *Augustano*, cuius laudes superius celebravi, consule p. 69.

LUYDL (Corbinianus) Ord. S. Francisci.

Ex perhonestâ familia ortus Noster primam lucem Augustæ anno post Christum natum 1718. aspexit. Indolem ad pietatis et scientiarum incrementa

menta aptissimam dum ab incunabulis in optimo filio admirabantur parentes, non omiserunt, quin eundem litterarum studiis consecrarent; in quibus, ad inclytum Athenæum *Augustanum* missus, eos progressus fecit, ut commilitones ad unum omnes continuo antecelleret.

Annis auctus, terrena hæc caduca et fluxa esse videns, seque ad Dei Creatoris sui gloriam augendam, quam etiam factis & scriptis postea unice propagavit, vocari ex lumine miserentis Dei agnosceus, pauperem Servatorem æmulari constituit: et Religionem *Seraphicam* in *Hechingano FF. Minorum Recollectorum S. Francisci*, Provinciæ *Argentinensis*, Conventu anno 1736. amplexus est. Ibi superatis audaciâ heroicâ sacri tyrocinii difficultatibus cunctis, per solennia Vota, anno 1737. 30. Septembris die *S. Hieronymo* Ecclesiæ Doctori plurimum venerando sacra, ex more nuncupata, & Dei et Ordinis Seraphici obsequiis sese totum mancipavit.

Parentes optima, quam de filio conceperant, spe minime lufos esse, subsequens *Corbiniani* regularis vita omnis ad oculum comprobavit. Siquidem is, ad officia *Lectoris* tam *Philosophiæ* quam *Theologiæ: Guardiani*, ut aiunt: *Custodis* Provinciæ: immo *Scriptoris* totius Ordinis promotus, ita præclare per omnia se gessit, ut ad Religionis tum Christianæ tum Seraphicæ emolumentum à Deo specialiter destinatum quis dixerit, & ab ipso Eminentissimo Cardinale ac Episcopo *Passaviensi*, Comite de *FIRMIAN* in *Theologum aulicum* delectus fuerit.

Deni-

Denique laboribus pro Dei, Ecclesiæ & Ordinis gloria susceptis exhaustus viribusque destitutus, ad repositam in cœlis mercedem anno 1778. die 28. Novembris in Conventu *Salisburgensi* evocatus, vivere desiit, indelebilem hanc post se relinquens memoriam:

Quamdiu vixit, tamdiu pro honore Dei & Ecclesiæ dixit ac scripsit.

Ingenii et doctrinæ, quâ præditus erat, maximæ monumenta sequentia posteritati transmisit, eaque omnia optimæ frugis, Auctorisque sui excellentissimam eruditionem testantia. Sunt illa:

I. *Psalterium B. V. Mariæ, a S. BONAVENTURA compositum, nunc ad modum Officii Mariani dispositum et auctum.* in 12. *Campidonæ.* 1747. Edidit hoc *Noster* testō nomine suo, præfixitque ei *Epistolam* seu *Elegeiam Clientis Mariani*, pagellarum duodecim, quâ ingenium poeticum, longa sedulaque veterum Poetarum *Virgilii, Ovidii &c.* lectione optime formatum, mirè comprobavit.

II. *Divinarum Communicationum Ordo ac Series per universam Theosophiæ doctrinam decurrens, præcipuis ex eadem deductis aphorismis, theorematis, syntagmatis explicata.* in 8. *Passavii.* 1754. Opus profundam Auctoris scientiam in stylo sublimi ita exhibens, ut non tantum hæreticorum errores solidissime refutet; sed etiam suas sententias, ad mentem subtilis Doctoris clarissime expositas, contra alios intrepide propugnet.

III. *Cophinograi Philalethis à S. Gerontio Argentinenfis, & Eutychii Neotipisti Bresciensis de Ομολογία Sæculorum super Panis Vinique exuviis in Eucharistia: atque* *περὶ ὑδαμάτων, sive de Nugamen-*

tis, quæ recentiores Phænomenosophi S. Ecclesiæ Ritibus affingere videntur, Epistolæ criticæ XI. Eas cum Eruditis communicavit, et Adnotationibus epicriticis illustratas, adhuc ineditas, in lucem protraxit P. Corbinianus Luydl. in 4. 1756. Pattavii. Sub nomine Cophinograi Nostri: Eutychiei vero Fortunatum à Brixia latere qui mecum judicaverit, eum a vero minime aberraturum credo; cum hoc statim ex Epistola I. satis clare erui possit. Dicavit Noster Io. Richardo Wenceslao L. B. de Starzhausen & Ottmaring Canonico Capitulari Ecclesiæ Passaviensis &c. &c. has Epistolas, à sententiarum gravitate, rationum subtilitate, demonstrationum firmitate, solidisque Theologiæ principiis fideliter propinatis commendabiles.

IV. *De primo maximoque Dilectionis Mandato relegato ac revocato Diatribe, Socratica methodo pertractata, qua Propositiones diversæ, ecclesiasticæ censurâ notatæ, clarius exponuntur & ab inæptis interpretationibus vindicantur. in 4. Salisburgi. 1760. Scripsit hoc Opus, omni eruditione plenissimum, perquam curiosum Noster ad Cl. V. Benedictum BONELLI à Cavalesio G. D. S. O.*

V. *Institutiones theologiæ moralis christianæ & evangelicæ in Partes IV. & Dissertationes VII. tributæ: sive Loci communes ac Fontes, in quibus morum doctrina, ad SS. Evangelii leges efformata, haurienda est. in 8. Volumina IV. Ex Ducali Campidonensi Typographæo. 1771. Dedicavit Opus hoc, quod jubente RR. P. Petro Iohannetio de Molina cœperat, successori eiusdem RR. P. Paschali à Varisio, Ord. FF. Minorum Ministro generali &c. Ceterum in his Institutionibus magno studio magna-
que*

que doctrina instructis, studiosis solida superstruenda Theologiæ moralis fundamenta præbentibus, ad perpetuam Auctoris famam magnopere facientibus, nemo erit, qui non multiplicem eruditionem tum sacram tum profanam miretur; quâ simul, ac SS. Patrum et Scripturæ divinæ lectione diligenti, maxime exercitatum Auctor sese statim in *Nuncupatoria* & *Præfatione* liquido ostendit: prout idem etiam in reliquis scriptis suis omnibus, plane nullò exceptò, fecit. De reliquo ob has *Institutiones* sequentibus abs prædicto *Paschale a Varisio* collaudari promeruit: „INSTITUTIONES &c. „summa animi mei voluptate perlegi, in iisque „robore theologicum, et sanioris doctrinæ documenta deprehendi, quod Opus tam eximium „apud omnes summa laude et commendatione „dignum est. Gratulor itaque Tibi, quod Evangelicam doctrinam firmissime tuearis: Gratulor „Ordini nostro, quod habeat eiusdem Evangelicæ „doctrinæ Defensores - - Hortor deinde, ut inceptas lucubrationes eadem methodo et doctrina ad maiorem Dei gloriam, ad Evangelicæ Theologiæ fulcimentum, et ad Ordinis nostri decorem prosequaris. Perge igitur, doctissime „Vir! in tuis laboribus, mercedem à Domino recepturus, à quo omnium benedictionum cumulum tibi auspico.“

VI, *Theologia moralis christiana & evangelica ex purioribus sincerisque S. Scripturæ ac D. Traditionis fontibus hausta* in. 8. 1772. *Ex Ducali Campidonensi Typographæo*. Tomus I. II. III. IV. V. VI. Dicavit RR. ac Cels. D. D. Honorio S. R. I. Principi, Abbati Campidonensi. Opus omni eruditio-

ne

ne & doctrina plenum, elegantique stylo latino elaboratum est: cuius residuos Tomos, morte præmatura abreptus, manuscriptos P. Bonifacio Schneidenbach, de quo paulo ante, p. 159. mentio injecta est, Continuatori concredidit.

MAIER (*Christophorus*) Soc. *Iesu*.

Natione *Germanus*, patriâ *Augustanus* in *Suevia*, natus anno 1568. junior adhuc *Societati Iesu* se mancipavit. Vir fuit à doctrina commendatus, quique *Philosophiam* ac *Theologiam* totis 30. annis *Passavii*, *Brixinæ* (a), *Græcii*, & *Viennæ* tractavit. *Græcensem* Academiam Cancellarius administravit. Disputator egregius, acer juxta ac jucundus. Præfuit sexenniò Patribus junioribus *Societatis Iesu* in tertio Probationis anno instruendis. Mirum fuit, cum tanta doctrina quantam conjunxerit animi simplicitatem & modestiam, quâ unâ non domesticis tantum sed externis etiam summis Viris, atque ipsi *Ferdinando II.* Cæsari Augusto, qui in rebus conscientie difficillimis eius operâ usus est, carus fuit. Obiit *Viennæ* die 11. Octobris anno 1626. ætatis suæ 58. ab ingressu in *Societatem* 44. in qua & quatuor solennia Vota emisserat, & *Doctor Theologiæ* renunciatus fuerat. Edidit:

I. *Osio Fidei Controversiæ*, ob quas solas plerique hoc tempore difficultatem habent redeundi ad *Ecclesiam* manifeste *Catholicam*, nimirum: 1. *De Necessitate bonorum Operum*. 2. *De Communionem sub*

(a) Non *Patavii* (*Padua*) *Brixinæ* (*Brescia*) quæ sunt urbes *Italiæ*.

sub una specie. 3. *De Christi præsentia in Eucharistia.* 4. *De Purgatorio.* 5. *De Cultu & Invocatione Sanctorum.* 6. *De Cultu SS. Reliquiarum.* 7. *De Cultu SS. Imaginum.* 8. *De Traditionibus.* Colonia, Apud Ioannem Kinckium. in 8. 1622. Item Norimbergæ. in 12. 1626. Item (a) rursus Colonia. 1629. Prodiit etiam Germanice (b) anno 1629.

Has *Controversias* (c) cum Ioannes HOFERUS, auctoritate Academiæ Lipsiensis & Electoris Saxonici, refutare aggressus esset, in ipso molimine vi veritatis, quam in iis conspexit, impulsus profugit Viennam, & se ad Ecclesiam catholicam primum deinde etiam ad Societatem Iesu adjunxit; in qua, confectis novo animo studiis, prælia multa molitus est in hostes veritatis. Sed ad *Nostrum*.

Compilavit *Christophorus* insuper Tomos tres

II. *In Partem tertiam S. Thomæ*, quorum 1. *De Ingressu Christi in mundum et progressu usque ad annum ætatis tricesimum agit.* 2. *De Congressu Christi cum hominibus, conversando, docendo, miracula patrando, tractat.* 3. *De egressu eius ex hoc mundo differit* (d). Hos ad typum jam approbatos, non edidit temporum et bellorum, quibus diu Germania flagravat, iniquitate impeditus. Asservavit itaque ineditos *Collegium*

(a) Ita testatur Mart. Lipenius in *Biblioth. theolog. T. I.* p. 456.

(b) Ita testatur idem *L. c. T. II. p. 656.*

(c) Adversus eas *Hypomnemata* Henricum Höpfnerum scripsisse, monet IOECHER in *Gelehrten Lexicon. v. Mayer.* Mox de Hofero narranda silentio premit altè.

(d) Hinc corrige eos. qui ex hoc unico Opere perperam duo faciunt.

gium Societ. Iesu Colonienſe. Hæc de Noſtro ſort-
VELLVS verbatim.

Laudat Noſtrum quoque BAILLETUS in Libro :
Jugemens des Scavans. T. VI. P. I. p. 178. 179. ubi
recenſens *Satiras personales*, ſub titulo *Anti-editas*,
monet: adverſus Noſtrum anno 1626. ſcripſiſſe
Ioannem Himmelium Librum in 4. hac epigraphe :
Anti-Mayerus.

MAYSACH (*Henricus de*)

Abbas San-Udalricanus.

Claruit iſ ſæculo XII. exeunte in monaſterio
SS. *Udalrici & Afræ, Auguſtæ*; in quo Ordini S.
Benedicti nomen dederat, et ſacræ ſuppelleſtilis
Theſaurarium egit. Mortuo *Udalrico de Biberbach*,
ad abbatialem dignitatem anno 1174. unanimi Mo-
nachorum voce ſublimate, creditum curæ ſuæ
Aſceterium optime adminiſtravit, variis bonis au-
xit, eiusque jura abs *Alexandro III.* ſummo Pon-
tifice confirmari ac ſtabiliri fecit; prout teſtatur
KHAMMIUS, qui in *Hierarch. Auguſtan. P. III.*
Regul. p. 41. Bullam memorati Papæ exhibere
totam non prætermiſit (a).

Fuit *Henricus* genere nobilis, at virtute et
ſcientia multo nobilior. Hinc de litterariis eius
laudibus afferre ſequentia, mihi licet.

Abecedarium Salomonis, Abbatis ad S. Gallum,
poſtea Episcopi *Conſtantiensis*, Opus plane memo-
rabile, conſcribi juſſit. Ipſe picturas & aulæa, qui-
bus Chorum S. *Udalrici* veſtiverat, *poematibus* ac
lem-

(a) Confer etiam *Gaſſarum* in *Annal. Augſpurg.* inter
Menckenii Script. Rer. Brunvic. T. I. p. 1429.

lemmatis exornavit : quæ WITTWERUS in *Catalogo MSS. Abbatum SS. Udalrici & Afræ. p. 91. seqq.* ne forte penitus hæc clarissima doctrinæ *Nostri* documenta temporum iniuriâ interciderent, rescribere non omisit : & quorum unum, speciminis locò, *P. Placidus BRAUN* in *Notit. histor. littér. de Codicibus MSS. Biblioth. San-Udalrican. Vol. III. p. 9.* exhibet ; quem proinde consulas velim.

Repetere quoque hóc locò oportet, quæ *LIPENIUS* in *Biblioth. philosoph. p. 137.* monuit sequentibus verbis : *Henricus de Maysach Abbas S. Afræi (b) scripsit Chronica de Episcopis & Abbatibus Augustanis MSS.* quæ tamen haud amplius extant.

Decessit *Noster* anno salutis 1179. 16. Calend. Octobris.

Hactenus dicta supplendæ *Io. Alb. FABRICII Biblioth. m. & i. Latinitat.* inservire poterunt.

(b) *Lege : Afræ.*

MERZ (*M. Philippus Paulus.*)

Patriâ Augustanus, jam *Magisterii* honores inter suos adeptus, jam ad concionandi munus promotus fuerat, cùm Religione (ut aiunt) *evangelica*, in qua natus erat, abdicatâ ad gremium Ecclesiæ catholicæ circa annum 1724. redivit. Postea sacris Ordinibus inauguratus, in cathedrali Ecclesia *Augustana*, itemque *S. Stephani* Cooperatorem parochiæ annorum 9. spatio egit. Anno fere 1743. Parochiam *Schwabsoyensem* in *Algovia* regendam suscepit : unde sub vitæ finem denuo *Augustam* se referens, in patria diem clausit supremum. Hu-

ma-

matus in Ecclesiæ cathedralis cœmeterio testæ
(vulgò: *Die finstere Gräbt*) sequens habet Epita-
phium (a):

HUC CECIDIT FELICITER

A. R. D.

PHILIPPUS MERZ,

QUI EX COENO LUTHERI EMERSUS,

OVILE CATHOLICUM INGRESSUS,

ET SACERDOTIUM ULTRA XX. ANNOS,

ET CURAM ANIMARUM ZELOSISSE GESSIT

AUGUSTÆ ET IN SCHWAB SOYEN.

OBIIT 15. OCTOBRIS, ANNO 1754.

R. I. P.

Hæc de Vitæ *Nostri* circumstantiis — Iam
de litterariis eiusdem Laboribus. Sunt isti:

I. *Entweder katholisch, oder wider die Bibel, von der gewissen Hoffnung, die Seligkeit zu erlangen. in 8. Augspurg. 1726.* Huius Operis scribendi occasionem ipsemet pandit in *Præfatione ad Thesaurum suum (b) biblicum*, de quo mox dicetur, his verbis: *Cum per Scripturas sacras, et ex illis divinitus acceptam lucem veritatem Fidei & Religionis catholicæ divinâ gratiâ invenissem, statim post salutiferam conversionem meam objecerunt Verbi Ministri, dicentes: se nihil magis optare, quam ut catholicam Fidem ex Scripturis ipsis demonstrem, bene sci-*

(a) Communicavit mihi Perillustri *Paulus & STETTEN*, jam summa apud *Augustanos* Duumviratus dignitate conspicuus, qui ut in aliis patriæ monumentis colligendis, ita etiam in describendis per templa *Augustana* epitaphiis maxime laudabilem curam locavit.

(b) Coufer *Io. Nic. WEISLINGERI gründliche Antwort. T. II. p. 184.*

scientes, quod et ego (absque omni vana gloria) *S. Scripturam* a juventute (2. ad *Timoth.* 3, 15.) nove-
rim. Demonstravi illam, & juxta monitum *S. Petri I.*
3, 15. dicentis: Parati estote semper ad satisfac-
tionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ
in vobis est, spe, edidi *Librum germanicè*, inti-
tulum: *Entweder katholisch &c. &c.*

Hic Libellus, pergit, cum dudum distractus es-
set, et tantummodo controversos *Fidei* articulos con-
tineret, melior mihi et gratior oblata est occasio
amorem meum et fervorem in studio scripturistico pu-
blicè demonstrandi, dum petiit à me spectatissimus *D.*
Veith, velim ipsi libellum quendam in octava forma:
Thesaurus Bibliorum &c. intitulum, collectum à
Guilielmo Alotto Anglo, ac divulgatum et typis
mandatum *Antverpiæ* jam 1581. amplificare et cor-
rigere. Adauxi hunc, et, ex pluribus *Authoribus*
magni ponderis, collegi completum *Opus*, quod tanta
industria, sudore et labore confectum est, ut vix
completius et perfectius esse possit, ad minimum à
Lit. P. usque ad finem, cum in his literis colligen-
dis plus temporis et adminiculi acquisiverim. Omnia
et singula dicta ipse evolvi, recognovi, ac restitui,
ita ut asscurare *Lectorem* possim, caput et versus
accuratissime esse apposita. Atque hac ratione
exiit *Opus* omni laude dignum

II. *Thesaurus biblicus completus*, locupletissimus,
ex ipsis *SS. Scripturarum* visceribus & medullis con-
gestus: i. e. *Dicta et exempla biblica*, seu *Concor-*
dantiæ reales. in 4. *Augustæ.* In officina *Veithiana.*
1733. Iterum 1751. ex eadem. in 4. Iterum ibi-
dem, ex Officina *Matthæi Rieger & Filiorum.* in 8.
Vol. II. 1791. Recusum quoque *Venetiis* *Opus*
fuit.

Bibl. August. Alph. X.

M

III.

III. *Theſauri biblici Pars II. nempe Onomaſticon biblicum, ſeu Index ac Diſtionarium hiſtorico-etymologicum, continens non ſolum et præcipue ſuccinctam Hiſtoriam omnium Perſonarum &c. immo omnium Nominum propriorum & appellativorum... etymologiam &c. in 4. Ex Officina Veithiana. 1738. In Præſatione ſpem Publico fecit, inſuper Memorialis cuiusdam & Conciliatorii biblici obtinendi, his verbis: Maxime ſi Memoriale biblicum, ſi tandem Conciliatorium meum biblicum locorum inter ſe ſpecietenus contradicentium ſimul poſſideas. Ex quibus non ineptè inferas: utriusque Operis, ſi non ex toto, ſaltem ex parte, materiem congeſtam habuiſſe Noſtrum. Utcunque ſit, horum, quod typis excuſum eſſet, nihil reperire potui. Interim haſtenus allata abunde comprobant, Noſtrum ſtudium ſcripturiſticum et adamafſe plurimum, et feliciter utiliterque tractaviſſe.*

IV. *Wie man in den Wald ſchreyt, ſo widerhalts: d. i. Nicht erſticktes ſondern rechtschaffen, und zwar nunmehr doppelt-zurückfallendes Echo &c. &c. anſtatt einer höchſtnöthigen Ehrenrettung an das Taglicht gegeben von dem, Gott Lob! ſittlicher Weiſe falſch ſchwarz-gemachten eiffrigen Petriner und Prieſter der römiſch-katholiſchen allein-ſeligmachenden Kirche. Dillingen. 1732. Hoc Scripto Noſter Io. Martin Chriſtellum Verbi Miniſtrum, cuius calamò præter fas exagitatus fuerat, egregie depexum dedit. V. Io. Nicol. WEISSLINGERI gründliche Antwort. T. II. p. 219. 220.*

V. *Vollkommene und ſchriftmäßige Erklärung aller zur Meſſe gehörigen Cerimonien, in 8. Augſpurg. 1751.*

VI. Quodlibet catecheticum, d. i. Vollkommener und vollständiger Christenlehrer aus mehr dann 20. der berühmtesten Christenlehrern zusammen getragen. in 4. Volumina V. 1752. Ex officina Wolfiana. Edidit hoc Opus, ut fidei suæ puritatem adversus calumnias quorundam ex suis ovibus, quos obtrectandi libido & Acatholicorum suggestiones in transversum egerant, defenderet.

Vide si placet, Librum: *Unschuldige Nachrichten von theologischen Sachen.* T. XXVII. p. 777. & T. XXVIII. p. 781. & S. p. 629.

MINDERER (Sebaldus)

Ord. S. Francisci.

Honestis *Augustæ* parentibus anno 1710. in hanc lucem editus, adultior Religioni *Franciscano-Seraphicæ* anno 1729. die 30. Augusti *Hechingæ* sese mancipavit. In ea tantum pietate, doctrina et prudentia profecit, ut Virum ad Ordinis decorem, ad Religionis catholicæ incrementum, ad scientiarum, præsertim Theologiæ mysticæ, moralis, ac dogmatico-scholasticæ, gloriam natum meritò quis dixerit.

Provinciam *Argentinensem*, seu *Allemaniæ superioris* eximie decoravit; dum *Lectoris*, *Guardiani*, *Custodis Custodum*, *Ministri provincialis*, ac *generalis* totius Ordinis *Diffinitoris* officia, non ambitione sed obedientia incitatus, suscepit, eaque non sine insigni virtutum encomio consummavit.

Eius in dandis consiliis prudentiam ultra triginta annos *Salisburgum* & *Passavium* admirata sunt. In posteriori etenim loco Episcoporum &

Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium D. *de Lamberg*, atque D. *de Firmian*: in priori autem Archiepiscopi, itidem ex Comitibus *de Firmian*, Theologum agere jussus, utrobique officium hoc egregie implevit.

Profundissimam doctrinam, amplissimam scientiam, maximum animarum zelum ad oculum monstrant tum *Dissertationes* plures eæque selectissimæ, quas *manuscriptas* servat monasterium Ordinis *Passaviense*: tum Opera, quæ typis procussa posteritati reliquit; de quibus infra dicetur.

Infinitus foret, qui cuncta, quæ provide egit, sapienter elaboravit, prudenter consuluit, calamo concredere vellet, Labore tandem senioque confectus *Passavii* vivere desiit anno 1784. die 30. Novembris, mercede æterna à bonorum omnium largitore ac remuneratore donandus.

Scripta à *Sebaldo* nostro vulgata repperi, quæ sequuntur:

I. *Dissertatio theologica de Antiquitate, Utilitate, ac Necessitate Theologiæ scholastico-dogmaticæ.* 4. *Passavii*. 1746.

II. *Umsturz der Stadt Iericho, d. i. Rechtfertigung des Sünders bey der Andacht der Ankunft Christi.* in 8. *Augspurg*. 1750.

III. *Meditationes per triduum ante inchoatum Iubilæi tempus.* in 8. *Passavii*. 1751.

IV. *Sacerdos servans semitas justitiæ.* in 8. *Campidoni*.

V. *Gut-katholischer Christ oder Auslegung des kleinen Katechismus.* in 4. *Passau*. 1752.

VI. *Gut-katholischer Christ, oder gründliche Auslegung der christ-katholischen Glaubens- und Sitten-Wahrheiten.* in 4. Partes II. *Augspurg.* 1762.

VII. *Supplementum Theologiæ moralis P. Benjamin* ELBEL (a) *de Indulgentiis in genere & specie, nec non de Iubilæo.* in 8. Partes VI. *Augustæ.* 1763. *Dicavit RR. Capitulo Cathedralis Passaviensis.*

(a) Hic, itidem *Alumnus* familiæ *Franciscanæ*, *Vir doctissimus*, scripsit *Theologiam sacramentalem & decalogalem* 10. Voluminibus comprehensam, typis *Augustæ*, itemque *Venetii* procusam.

NIEBERLEIN (*Ioann. Adamus*)

Eichstadii ad *Almonium* in *Franconia* anno 1662. die 17. Februarii primam lucem aspexit. *Litterarum humaniorum stadiô* variis in *Athenæis* cum laude emensô, anno 1682. in alma episcopali *Dillingana* *Universitate Philosophiæ Magister* proclamatus est. Postmodum in *Collegium Germanicum*, quod *Romæ* ad *S. Apollinarem* est, susceptus per quatuor annos continuos addiscendis *SS. Theologiæ* præceptis egregiam operam impendit. Quo in *Collegio* variis, iisque primis *Officiis* honorifice perfunctus, tam *morum* quam *scientiarum splendore* nomen suum mirifice illustravit. Bina enim vice publicas *Theses* (primò ex parte, secundò ex universo ambitu *Theologiæ*) *Romæ* in *Ecclesia S. Ignatii* magno cum applausu adstantium propugnavit: atque ex speciali gratia, à diversis *Romanis Pontificibus & Imperatoribus* bene meritis *Alumnis* concessa, in omnium *Alumnorum* (Numerò tum *septuaginta* erant) conspectu ac præsentia

examinatus, supremâ SS. *Theologiae Doctoratus* laureâ ornari anno 1686. promeruit (a).

Huius certe laudis, quæ *Nostro* obtigit, post plurium annorum intervalla nequaquam immemor Vir quidam gravis ac doctus (*) sequentibus alloqui eundem non dubitavit: „Te stupuit orbis „& urbium Regina, Roma, ad D. Apollinaris, supremam Aquinatis cathedram conscendentem, „jam tunc nempe cathedralibus Ecclesiis Canonicum, Episcopis postea Vicarium, quin immo etiam „Episcopum, Dei providentia destinatum; id quod „profundissima laureati Pugilis doctrina virtusque „tua ac eruditio in tanto Palæstrita conspecta et „probe perspecta merebantur. Nec frustra enim „spes, in lauro tibi imposita plantatas, brevi post „tempore ad maturitatem perductas lætabunda „vidit Roma; quando in patriam charissimam re- „vecto tibi, ad vota Aureatinæ (b) Ecclesiæ, sanctior Quiritum manus mitram pedumque sub- „misit, lubens ea munera largita illi, quem in „sinu Alumnum quondam doctissimum nutriverat“ Sed hæc etsi tibi, Lector! obscuriora videri impræsentiarum queant, per ea, quæ paulo post proponenda sunt, liquido patebunt. Interim tam meritorum dives *Iulio* CORDARÆ, idque jure longe optimo, tam laude dignus visus est *Noster*,
ut

(a) V. KHAMMII *Hierarch. Auguß. P. I. Cath. p. 220. 221.* Studiose ego, contra KHAMMIUM, annum adepti *Doctoratus* posui 1686. Hoc sin minus fiat; KHAMMIUS inter se pugnantia tradidisset.

(*) Est is P. Bonaventura LEONARDELLI à me superiori pag. 64. laudatus, cuius *Dedicatorium ad Decisionum prædicarum Etc. Part. I. vide.*

(b) *Eichstettensis.*

ut eum in Catalogo *Virorum Illustrium Collegii Germanici* (c) reponere minime omiserit.

In *Germaniam* redux *Noster*, ut solida functionum parochialium fundamenta jaceret, curam animarum *Berchingæ* dimidii anni spatio quâ *Cooperator* exercuit. Inde gradatim promotus, anno 1687. parochiam in *Buxheim*, anno 1703. parochiam in *Begengriß*, & eodem anno mense *Aprilis* parochiam in *Berching* regendam accepit. Dum *Buxhemii* fuit, simul per annos 5. Capituli ruralis *Camerarium* egit. Dum in *Begengriß* vixit, *Consilarii ecclesiastici Eichstettensis* munere auctus est. Dum *Berchingæ* substitit, *Decanatus* honorem gessit. *Dioecesani* autem per *Palatinum superiorem Visitatoris* partes *tredecim* annorum intervallo sustinuit.

Sed jam altiora munia, jam sublimiores dignitates excepere *Nostrum*. Annus ibat 1705. cum *Noster* Cathedralis *Ecclesiæ Augustanæ* *Canonicus* à Sede Apostolica renunciatus est. Anno 1706. à RR. *Ioanne Antonio* Episcopo *Eichstettensi* in *Vicarium generalem* (*): anno 1707. in *Suffraganeum* assumptus, & mox sequenti anno 1708. die 29. *Aprilis* *Episcopus Dioclenis* consecratus est. Necdum satis — *Præposituram* quoque in *Ecclesia collegiata Spaltensi*, *Dioecesis Eichstettensis*, gessit. Inter *Canonicos* ad *Chorum S. Wilibaldi* locum habuit. Abs dicto RR. Antistite *Eichstettensi* à *Consiliis intimis* esse iussus, & *Præsidens Consilii ecclesiastici* declaratus: itemque à *Serenissimo Principe & Episcopo Augustano, Alexandro Sigismundo*,

M 4

do,

(c) In *Historia eius Collegii* à se edita.

(*) Hoc munus annis ferme viginti gessit.

do, in *Consiliarium ecclesiasticum*, *Vicariumque* in *Spiritualibus* *generalem* adlectus fuit. Hinc initio a me citatus Vir ille gravis ad *Nostrium* pergit: „Fuit episcopalis tui pectoris amplitudo caussa „ipissima, ut RR. Alexander Sigismundus Virum „scientia, virtute et eruditione, ac rerum peri- „tia adeo eminentem Augustanæ Ecclesiæ suæ in „*Spiritualibus* *Vicarium* *generalem* eligeret. Quo „in munere talem te geris, ac si, annosus licet „meritis & laboribus, perpetuo tamen refloresce- „res in totius Diocesis emolumentum & orna- „mentum... Te geminæ ita sibi vendicant & „amant Ecclesiæ, Aureatensium una, Augusta- „norum altera; ut totum utraque possidere videatur; cum ambabus totum te impendas absque „neutrius dispendio, hinc Narcisso & Udalrico, „inde Wilibaldo totum ex integro possidente.“

Encomiastæ encomiastam, synchrono synchronum addere juvat, citatum P. KHAMMIUM his verbis dotes animi ingeniique, quibus *Noster* refulsit, explicantem: „Vir præstantes à natura „sortitus dotes: vividæ mentis celeritate, indefessa sagacitate, & invicto animo præditus: scientia et prudentia nominatissimus: ornatissima „sua facundia & profunda sapientia cum paucis „comparandus. ... *Et rursus*: Hoc etiamnum „tempore ingenii alacritate, eloquentiæ facilitate, „vitæ merito, Religionis zelo, genuinis virtutibus, titulis, dignitatibus, atque insigni apud „summos et imos existimatione cominus & eminens efflorescit: nec non munificus virtutum suarum dispensator prodest, quibus potest, nulli in „conservanda & propaganda disciplina ecclesiastica postponendus.“

Doctri-

Doctrinæ autem suæ, præprimis sacræ, qua magnopere valuit, eloquentiæ documenta publica tum sæpius, tum maxime, *Ingolstadii* dedit. Agébatur annus 1725. Templo eius *Universitatis* tertium sæcularis, quem singulari celebritate insigniendum ducens Rector magnificus *Planckius*, per octo dies solenniorem instituit Lyturgiam, cum sacro semper sermone conjunctam. Ad hanc evocatus et *Noster*, tum *serventem inprimis orationem ad populum habuit*, tum cantato solenni officio, institutaque sub vesperum Processione & Hymno Ambrosiano decantato toti solennitati finem pomposum fecit (d).

Verum alia quoque, typis publicis excusa, superant specimina, ecclesiasticam *Nostri* facundiam liquide comprobantia, nimirum

I. *Conciones variae* variis in Solennitatibus e. g. in solennitate *septies-sæculari* (ab introducta in monasterium SS. *Udalrici & Afræ* Religione *Benedictina*) anno 1712. *Augustæ* habita: in solennitate *Canonizationis S. Ioannis Nepomuceni*, anno 1729. in Ecclesia cathedrali *Augustana*: et anno sequenti (1730.) in Ecclesia SS. *Petri & Pauli Dillingæ* instituta.

II. *Conciones dictæ* in diversis Monialium cænobiiis, quando eorum alumnæ *Votorum solennium* sponfione se obligarunt, h. t. *Aufmunterung des Geistes*, d. i. *Geistliche Ermahnungen oder Profess-Predigen*. in 4. *Augsburg*. 1734. Sunt Sermones numero 24. dicati a Bibliopola Matthia Wolf *Mariæ Annæ Adelgundi* Ord. S. Bened. Abbatissæ ad *S. Walburgam Eichstadii*.

M 5

Hæc

(d) V. *Annales dictæ Academiæ*, T. III. p. 172.

Hæc dicta sufficiant; cùm ulteriorum (proh dolor!) notitiarum penuria filum narrationis aberrumpere invitum me cogat.

PETRUS (*Franciscus*) Canonicus Regul.

Permagno *Petrus* merito suo exigere à me videtur, ut, cum multoties in præsentī *Bibliotheca Augustana* eius doctis laboribus tum usus sim, tum utar, jam proprias ipsius laudes debitò encomiò prosequar. Quo in negotio ne à vero aberrẽm, sequi ut plurimùm placuit *Præfationem*, præfixam *Colleæioni Scriptor. Rer. histor. monast. ecclesiast. Tom. III.*

Habuit is patriam *Augustam Vindelicorum*, perhonestis parentibus anno 1639. in lucem natus. Humaniores Musas intra patrios lares, severiores scientias intra *Wettenhusanæ* Canonice pomæria edoctus fuit, easque triplici Votorum religiosorum vinculo adstrictus maxima cum capacis ingenii et indefessæ industriæ, tum etiam egregii progressus commendatione absolvit. Sacerdotio initiatus et vitam contemplativam activâ temperare iussus parochiales Curas summa cum cura gessit. Oeconomice præfectus, pauperum pater et consolator afflictorum, audiit. Religiosæ vitæ semitam adeo indefessè cucurrit, ut ob regularis conversationis præstantiam omnibus et amorī fuerit et exemplo. Otium, diaboli culcitram, canepius et angue fugit, omnesque horas a negotiis, per sacram obedientiam impositis, vacuas aut sacræ lectioni, aut evolvendis Historicorum libris, aut scriptioni consecravit: hinc *nulla* ipsi dies in seram usque ætatem *sine linea* fluxit. Interim

ferim, dum perficiendæ, complendæ, reficiendæ et augendæ suæ *Germaniæ canonico-Augustinianæ* (a) omnem laborem omnesque curas usque ad 77. ætatis annum impendit, mors vitæ simul et contexendæ Historiæ filum abruptit anno Christi 1716. quò piissime defunctus ex misera lachrymarum valle ad æthereas mansiones, atque a laboribus ad æternam requiem transiit.

Solertissimi autem ingenii sui et infatigabilis diligentiae sequentia erudito orbi monumenta reliquit :

1. *Suevia ecclesiastica: seu Clericalia Collegia, tum secularia tum regularia: quævis item diversorum Religiosorum Ordinum utriusque sexus Monasteria nova et antiqua, in celeberrimo S. R. I. Circulo seu Ducatu Sueviæ consistentia; cum suis respectivè Foundationibus, Originibus, Privilegiis, Immutationibus, &c. &c. fol. Augustæ et Dillingæ. Anno 1699. Dicavit Opus Noster RRmis. DD. Imperialis Collegii Prælatorum in amplissimo Circulo Suevico honoratissimis Com-Membris. Scribendi causa Nostro fuit; quod videret, Historiographos tum antiquos tum recentiores Sueviæ describendæ curam habuisse, sed minus ecclesiasticæ. Hinc tollendæ huius Maiorum negligentiae ergò, in Monasteriorum omnium et singulorum per universam Sueviam dispersorum genuinas fundationes, origines ac progressus inquirere secum constituit. Cæterum Opus, ut comparuit, eruditorum Virorum calami satis dilaudarunt.*

II. *Germania canonico-Augustiniana multorum annorum studio ac labore collecta. Opus Apostolico*
Cano-

(a) De hac postea dicetur.

Canonicorum Regularium Ordini honorificum, sed ineditum, et ab annis plus quam 50. desideratissimum ex Codice MSSto. publicavit RRmus *Michael III.* ad Insulas *Wengenses Ulmæ* Cann. Regg. Præpositus, exhibuitque adjectis quam plurimis monasteriorum delineationibus æri incisus in *Collectione Scriptorum Rerum historico-Monastico-eclesiasticarum, Tom. III. IV. et V.*

luvat Operis initia progressusque pluribus in gratiam litterati orbis enarrare. Huic elaborando Auctor labores & studia annorum plusquam 40. consecravit patientia usus Spartana (Norunt namque omnes, quanto tempore opus sit: quanta devoranda sint fastidia iis, qui in simili campo pro laurea decertant) magnisque sumptibus, quos RR. Canonizæ *Wettenhusanæ* Antistites pro suo in bonas Litteras ac Ordinis *Canonico-Augustiniani* gloriam amore liberaliter suppeditarunt, copiosissimum documentorum et notitiarum thesaurum collegit; cui digerendo et ordinando dum indefesso labore insudat, fato superveniente diem claudit extremum. Itaque in defuncti labores Superiorum jussu succedit *D. Hieronymus Bozenhardt* itidem *Wettenhusanæ* Canonizæ singulare decus ac ornamentum; ex cuius industria Opus non modica sumpsit incrementa. Ille enim non tantum diligentissime collegit chartas à *Nostro* relictas, molemque documentorum solertissime custodivit; sed insuper curavit, ut elegantiori charactere descriptum Opus prælo ac luci publicæ maturesceret: quod etiam dubio procul factum fuisset, nisi et hunc pro sacro Ordine vigilantissimum Virum mors invida anno 1721. vivorum e numero rapuisset. Ob eam rem *D. Bernardus Streler* et ipse

Wet-

Wettenhusani Capituli Secretarius ac Bibliothecæ Præfectus (Vir præter theologicas et philosophicas etiam mathematicis scientiis egregie imbutus) *tertiam* manum admovit, et præcessorum suorum labores ausu maxime laudabili continuans, exterosque mecænates frequentibus litteris compellans variis novisque documentis Opus locupletavit; quod denique post tot annorum spatia, post tot virorum sudores (ut supra dictum est) annis 1756. 1757. 1765. *Ulmæ* in lucem emerfit, Indicibus necessariis à *D. Gmelino*, in Ducali Seminario *Blauburano* Litterarum elegantiorum Professore meritissimo probe instructum:

In loco convenientissimum reputo, apponere *Carmina encomiastica* a variis in laudem Auctoris conscripta, inter residuas *Nostri* schedas inventa.

In
Germaniam Canonico - Augustinianam
Francisci PETRI.

Dum *Petri* sacris dives *Germania* fastis;
Wettenhusanum linguere tentat Agrum,
Livor in hunc doctum torquens sua lumina Librum,
illum mordaci rodere dente parat:
Commune est: nulli pars æmula defuit unquam:
FRANCISCO PETRO Zoilus obstrepat.
Frustra agit! Authoris durantur nomine Chartæ:
A *Petra* hac fracto non nili dente redit.
Si nolit tristis fracto sibi dente redire,
Attonitus trepidet, damna rubore feret.
FRANCISCO PETRO remanet laus nescia mortis,
Pravo Impostori gloria nulla manet.

Æmu-

Æmula Phœnicis tua fit *Germania*, *Petre*!
 Mortua de busti pulvere viva facis.
 Hinc, quam defunctis servas Authoribus Author
 Vitam, hæc post vitam, te quoque sera manet.
 Pars eris Historiæ, sacras seu computet ædes
 Teuto, sive Viros, pars eris Historiæ.
 Quæ tua fecisti, Dominis Collegia reddis,
 Nos tibi pro tenui munere nostradamus.

SIGEFRIIDUS *Archi-Diaconus natus*
& Præpositus Cann. Regg. Cathedralis Ecclesiæ ad S. Andream
in Valle Lavantina Archi-Duca-
tus Carinthiæ, Majoris Consilii
Deputatus, ac S. Theologiæ
Doctör.

Gratulationis Epichereima

Authori positum

à Collegio *Undenstorffensi*.

Cedant prisca novo celebrata Theatra Theatro,
 Quod *Petri* mira fabricat arte manus.
 Ecce! Viri, sacræque Domus, quin integer *Orbis*
Aurelius, mirum! clauditur ecce! Libro hoc.
 Hic *Hipponensis* magnos, hic nôsse Nepotes,
 Non possum, *Aurelio* non nisi more loqui:
 Quos loca sejungunt, Liber iste reducit in unum,
 Etsi habitu vario, candor at unus ovat.
 Errant, qui dicunt: Rara est concordia fratrum,
 Hos namque unanimes scripta mitrata ferunt.
 Hanc, moles fuit, *Augustini* condere Gentem,
 Anne negas, quisquis forsitan Osor ades?
 Ipsam dudum nosmet vix noscimus ipsos,
 Tu modo Canonicos noscere, *Petre*! facis.
 Nec

Nec secus, ac mellis formatrix Dædala, manè,
 Prò sine fine labor! lustrat hianter opes;
 Iudicii docto ungue legis, scitòque sequestras
 Ordine; et ingenio hæc res, *Petre!* digna tuo est:
 Fas sit vera loqui, hoc multum est, quod nemo priori
 Tentare ausus, et hoc tempore nemo fuit:
 Hinc *Undensis* ait tibi viva encomia cætus
 Officii gratas exhibitura vices:
 Vive, vale Superis, longo memoraberis ævo,
 Nam hoc Opus Authorem laudat, hic Author
 Opus.

Laurus Triumphalis.

Sæpius *Aurelii* votas *Germania* leges
 Audiit in cathedris personuisse suis.
 Vidit Metropoles, vidit Collegia Fratrum,
 Vidit et hæc niveis nobilitata choris.
 Heu multæ periêre faces, periêre nitores!
 Mors etiam saxis nominibusque fuit.
 Sed *Francisce!* refers, qua simus origine nati,
 Germanusque Canon quis sit, et unde, probas.
Petrus es, in *Petra* scribis, nulla umbra nocebit;
 Parturiunt *Petræ*, candidus exit olor.
 Hinc Lauri frondes tibi patria *Westphala* mittit,
 Qua tandem eximium penna coronet Opus;
 Hinc *Bodecæ* plaudunt, Tempe lætissima, valles:
 Et geminis plausum vocibus Echo refert.
 Scilicet ut grates reddat, cum fœnore vocem
 Reddit; et hoc pretium, *Petre!* laboris habe.

Hac Lauro cingebat emeritissimum
D. Authoris caput
Canonia BODECENSIS in Capite
& in Membris,

Hæc

Hæc de Nostri *Germania Canonico-Augustiniana* sufficient. Itaque ad alia.

Scribere insuper orsus est *Franciscus* noster, ut erat indolis studendo fatigari nesciæ,

1. *Germaniam sanctam* :

2. *Bibliothecam Canonico-Augustinianam, sive Scriptorum ex Canonicorum Regularium Ordine illustrum Catalogum.*

Utriusque tamen Operis, prò dolor ! non extant nisi fragmenta.

3. Promisit etiam in *Præfatione* ad suam *Sueviam ecclesiasticam* aliud eisdem commatis Opus, nimirum *Germaniam ecclesiasticam*, verbis sequentibus : *Siquæ emendanda aut expungenda (in Suevia ecclesiastica) me volens lubensque impendam, ut ista iterum certiora ac politiora divulgentur, et quidem in secunda Libri huius impressione, seu in Germania ecclesiastica, quæ, sicut Suevia ista solum agit de Suevicis ; ita illa de omnibus & singulis per universam Germaniam, seu totum Romanum Imperium latissime diffusis Collegiis sacris ac monasteriis, brevi post secutura. Sed huius Operis ne vola quidem superest.*

REHLINGEN (*Raymundus L. B. de*)

Antequam *Nostri* laudes dicam, brevem de tota *Rehlingerorum* Gente, quæ & antiquitatis splendore, & magnorum Virorum, quos profanæ ac sacræ Reipublicæ dedit, Virorum copiâ præstat, notitiam præfigere, non conveniens solum sed necessarium quoque ducò.

To-

Totius Gentis Progenitorem *Reginbaldus MOEHNERUS* (a) facit *Wilhelmum & Rehlingen* (b) & *Scherneg*, Equitem, anno 936. Tum ponit *Bertholdum & Rehlingen in Scherneg*, Equitem & *Burggravium Frisingæ*, 1031. Succedit *Baldovinus a Rehlingen in Scherneg*: *Barbara Marschalckin ab Oberndorf*, anno 1085. Sequitur *Bertholdus & Rehlingen in Scherneg*: *Margareta Marschalckin & Dornsparg*, anno 1129. Post hunc memoratur *Henricus & Rehlingen in Scherneg*: *Anna Marschalckin a Pappenheim* anno 1220. Horum filii fuerunt:

Udalricus & Rehlingen &c. anno 1292.

Uxor *Sabina ab Oberndorf, Sueva.*

Grienwaldus & Rehlingen &c.

Uxor *Anna de Windach*, anno 1300.

Bertholdus & Rehlingen &c.

Uxor *Ursula de Waldkirch*, anno 1289.

Prædictus autem *Grienwaldus Augustæ Civem ex patre* (Pact-Burger) se ultro fecit: sicque Gentem *Rehlingeriam* in urbem *Augustanam* introduxit, tribus suorum filiorum (*Ulrico, Conrado, & Petro*) cum nobilibus fæminis *Augustanis* nuptiali fœdere socians. Ex his tribus, quidquid adhuc ubi vis terrarum nominis *Rehlingerii* viget, originem traxit. Confer *Alphabetum II. meæ Bibliothecæ August.* p. 118. & *Pauli & STETTEN Geschichte der adelich. Geschlechter von Augspurg*, p. 87.

Dedit generosa familia ista tum aliis Civitatibus imperialibus, tum maxime urbi *Augustæ*,
Sena-

(a) In *Stemmatographia MSS. Famil. Augustan.*

(b) Sunt Castella & Prædia, haud procul *Augusta* in *Bavaricæ* confinibus sita.

Senatores, Consules, Duûmviros. Dedit Ecclesiis cathedralibus Canonicos, Præpositos, Episcopos. Dedit cænobiis Abbates & Abbatissas. Dedit aulis Viros togâ: dedit equestri Ordini Viros complures, sagô ac bellicæ virtutis gloria apprimè inclytos. Dedit & litterariæ Reipublicæ Eruditos omni laude dignos (c). Atque horum è numero nonnullos, ad institutum meum proximius attinentes, nominatim mihi in sequentibus foliis prædicandos sumpsi.

Initium faciat *Raymundus L. B. de REHLINGEN*, natus patre *Friderico à REHLINGEN*, in *Gollstein, Radegg & Millhaim*, Archiepiscopi *Salisburgensis Consiliario*: matre *Maria Baronissa ab Haunsperg*. Fratres, sororesque habuit plures tum aulicis honoribus præfulgentes, tum honorificis per varia monasteria officiis ac dignitatibus haud parum gloriæ consecutos; de quibus curiosus Lector in *FF. MEZGERORUM Histor. Salzburg. p. 834.* plura reperire poterit; cum me in his accuratius narrandis immorari non juvet, ad alia Instituto meo propiora festinanti.

A parentibus nobilissimis, qui præclaras mentis dotes, præcipue animi modestiam, & singularem in Deum ac Cælites pietatem optima institutione liberaliter in posteros transmittere allaborârunt, sollicitè educatus *Noster*, ubi adolevit, divi *Benedicti* Regulam in celeberrimo *Styriæ* monasterio *Admontensi* amplexus est. In eo statu cum egregiæ virtuti eximiam quoque doctrinam copulasset, factum est, ut anno 1644. *Salisburgum*
à

(c) De his omnibus videri poterit paulo ante citatus *Paulus à STETTEN*.

à Superioribus mitteretur, in ea celebri *Univer-*
sitate præcepta *Philosophiæ* publicè traditurus.
 Quo munere fungens anno 1645. tertio Nonas
 Iulii *Baccalaureos triginta septem*: anno 1646.
 autem Idibus Octobris *Magistros quindecim* Stagy-
 ræâ Laureâ impertitus est. Per istud temporis
 spatium evenit, ut *Noster* etiam typis excusa
 Lucubratione, cui titulum sequentem præfixit:

Relatio logica. in fol. 1646.

eruditionem suam orbi litterato compertam fa-
 ceret. Anno 1648. ad sublimiora scandens in
 dicta *Univerſitate* Professore *Theologiæ moralis*,
 idque usque ad annum 1651. egit. Neque so-
 lum doctrinâ suâ eruditisque laboribus illam *Uni-*
versitatem adjuvit, sed etiam opibûs pecuniâque
 in Musarum commodum collatâ. Ex eius *Legitima*,
 cùm Monachum in suo cænobio professus esset,
 anno 1633. Idibus Iulii 3000. floreni ei Athenæo
 obtigerunt; quod postea, Abbas renunciatus, dum
Præſidis munus gerebat, nova liberalitate sibi
 obstringere non intermisit. Videsis *Historiam Uni-*
versit. Salisburgens. p. 74. 75. & 410.

Abbatialem vero, de qua audivimus, digni-
 tatem virtute & doctrinâ suffragantibus obtinuit
Noster anno 1659. eâdem omnium, etiam ex-
 terorum, calculo dignissimus. Quâ auctus singu-
 lare hoc fortunæ beneficium habuit, ut in ipso
 D. Patriarchæ *Benedicti* festo abs Principe & Ar-
 chiepiscopo *Guidobaldo*, in æde *S. Petri* abbatali
 benedictione & pontificalibus insignibus dona-
 retur. Elogium eius ex FF. MEZGERORUM su-
 perius jam laudata *Historia Salisburgensi*, p. 1194.
 sequens percipe!

„Electus ex gremio, prius Philosophiæ &
 „Theologiæ moralis in Universitate Salisburgensi
 „Professor, deinde domi Prior, in festo S. Scho-
 „lasticæ factus Abbas, & in festo S. Benedicti be-
 „neditus, totam curam vertit ad ornandam Ec-
 „clesiam & Sacrarium ditandum. Erexit Archi-
 „fraternitatem SS. *Rosarii* in pluribus Ecclesiis.
 „Monasterium *Keilwangsibus* cuprifodinis auxit.
 „Plura ædificia ad utilitatem & decorem excitavit.
 „Archidiaconus in superiore Styria repetitas syno-
 „dos magno zelo convocavit. Votum Styriæ Pro-
 „cerum de jejunando immaculatæ Conceptionis
 „*B. V. M.* pervigilio in manus suas ipse excepit.
 „Regularis disciplinæ studiosissimus, auditus est ali-
 „quando dicere: *pro servanda disciplina religiosa*
 „*se paratum mori.* Ex commissione Nuncii apo-
 „stolici Parthenonem in *Studeniz* visitavit. Vixit
 „in abbazia annis 17. Obiit anno 1675. die 15.
 „Iulii.“

Sebastianus de REHLINGEN, Præpositus ad *D. Georgii*, Ordinis Cann. Regg. *S. Augustini*, *Augustæ*, quem in *Alphabeto II.* præsentis *Bibliothecæ* laudavi, pag. 118. ubi videsis.

Iacobus de REHLINGEN. Hic *Architectices* perquam amans, & varias linguas doctus *Petro COECKIO de Alst*, Sebastiani SERLII Bononiensis *Regulas Architecturæ* in idioma *Germanicum* traducere conanti, auxiliatrices manus præbuit, prout idem *Coeckius* in fine *Nuncupatoriæ*, ad *Ferdinandum* Regem Romanorum &c. anno 1517. *Antverpiæ* datæ, gratus testatur. Confer *Thesaurum bibliothecalem. P. II. p. 320.*

Fri-

Fridericus de REHLINGEN fuit Bernardi de Rehlingen & Ursulæ Bimlin filius: Eques SS. Sepulchri, quod invisere non intermisit. Nam anno 1550. die 10. Iunii, inscio patre, Paduâ Venetias profectus pium iter inivit: ex quo reversus conscripsit Itinerarium, cuius apographum, desumptum ex Autographo anni 1561. vidi in Bibliotheca SS. Salvatoris, Augustæ, hac epigraphe:

Dieses hernachsteend teutsch Pilgerbuch hat gemacht mein lieber Vetter seeliger Frydrich Relinger, Herrn Bernhart Rehlingers Son von Augspurg. in folio.

Dionysius de REHLINGEN. Hunc sequentibus Khammius in Hierarch. August. P. II. Colleg. p. 326. dilaudat:

„Dionysius ex Baronibus de Rehlingen & Altenberg (*) Patritius Augustanus, Viri consularis filius, ac Ioann. Christophori L. B. de Rehlingen Archiepisc. Salisburgens. Consiliarii & supremi bellicæ rei Præfecti, anno 1693. ætatis 80. demortui, Germanus frater, Augustæ Vindel. natus 1610. in monasterio ad S. Crucem ibidem Canonicum Regularem anno 1626. professus est. Absolutis in Universitate Dillingana sublimioribus studiis (Marte Suecico Augustam anno 1633. occupante) exul, tum inter Seccovienses tum Berchtolgadenses inter Subdecanum, & SS. Canonum Professore, nec non Concionatorem egit. Sopitis nonnihil Bellonæ tumultibus Augustam reversus, primitus œconomix administrandæ admotus est: postmodum anno 1646. in Decanum electus, unâque officio Magistri Novitiorum per-

N 3

„functus

(*) Lege Haldenberg.

„functus, non solum à suis, sed etiam à primo-
 „ribus Reipublicæ *Augustanæ* & à *Curia episcopali*
 „magni æstimatus, atque non raro in summe ar-
 „duis negotiis consultus, prudentissima consilia de-
 „dit, providas sententias dixit, suæ sapientiæ,
 „scientiæ ac virtutum radios domi forisque lon-
 „ge ac late diffudit. Hinc monasterio *Wettenhu-*
 „*sano* iniuria temporum et calamitate bellorum
 „devastato, & jamjam e Canonicorum Regularium
 „manibus eripiendo *Augustâ* evocatus, nec non in
 „*Præpositum* anno 1658. postulatus, non solum
 „suppetias tulit, sed id quasi de novo funda-
 „vit.... Juniores optimæ spei indolisque egre-
 „giæ, ad S. Ordinem assumptos, quâ *Asceta* ze-
 „losissimus, disciplinæ regularis præceptis; sub-
 „limioribus scientiis, quâ *SS. Theologiæ & Philo-*
 „*sophiæ Doctör.*; mathematicis speculationibus,
 „quâ expertissimus *Mathematicus*, imbuit... à
 „*Ioanne FRONTONE Parisiensi* Cancellario *Vir*
 „*omni eruditione clarissimus*, à potentissimis Prin-
 „cipibus *Vir potens opere & sermone*, *plenus vir-*
 „*tute, doctrina & humanitate* merito appellatus....
 „Bibliothecam plurimis & doctissimis libris instru-
 „xit. Monasterium & Templum e fundamentis
 „excitavit... tantamque sibi gloriam pietatis &
 „ingenii monimentis comparavit; ut ab *Alexan-*
 „*dro VII.* Pontifice, *Ferdinando III.* Imperato-
 „re, *Sigismundo* Archiduce, & S. R. I. Principi-
 „bus præcipuo in honore habitus, abs Impera-
 „tore *Leopoldo I.* etiam in *Consiliarium & Sacel-*
 „*lanum* perpetuum adscitus, nec non ad varias
 „causas dirimendas constitutus fuerit. Demum
 „post annos 34. in *Præpositura* laboriosissime con-
 „sumptos, calamitatibus *Wettenhusanorum* quasi
 alter

„alter Noe datus, in pace quievit in Tempio hu-
„matus, addito sequenti Epitaphio:

DIONYSIUS

EX BARONIBUS DE REHLINGEN ET HALDENBERG

S. R. I. PRÆLATUS

WETTENHUSANUS

S. C. M.

CONSILIARIUS & SACELLANUS PERPETUUS

PER QUEM

DEUS OPTIMUS

NOSTRA STARE FECIT OMNIA

HEIC

IN DEO SUO IACET

FATALI MORTIS SPICULO PROSTRATUS

ANNO MDCXCII. DIE XV. FEBRUAR.

NATUS ANNOS LXXXII.

RELIGIOSUS CANONICUS LXVI.

SACERDOS LVIII.

ANTISTES REGENS XXXIV.

*Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo,
quoniam elegi eam. Psalm. 131.*

Hactenus KHAMMIUS. Fusius etiam de No-
stro differit Franciscus PETRUS in sua Germania Ca-
nonico-Augustiniana (*) quam consulere libeat.

Etsi ego nullum Scriptum *Nostri*, typis excu-
sum, hactenus repperire potuerim; inter *Scripto-
res* tamen *Ord. Cann. Regg.* recensetur a RR. Fran-
cisco, Præposito Pollingano, in *Elencho Onomasti-
co* &c.

N 4

Ber-

(*) Vide hanc in *Collectione Scriptor. Rer. histor. monast.
ecclesiastic. Ulmæ. T. V. P. II. p. 242.*

Bernardus REHLINGER. Quamvis de hoc permagni nominis Viro, utpote primariis *Augustanæ* Reipublicæ muneribus, ac demum *Duūviri* officio, per temporum difficillimorum ac turbulentissimorum longa spatia perfuncto; belli insuper *Suecici* funestissimi calamitates perpesso, multa dicenda essent; ego tamen brevitati studens, nec tristem gravium illorum eventuum memoriam innovare volens, succincto sermone præcipuas *Vitæ Nostri* circumstantias pandere statui (a). Quod ipsum à me fieri brevius solidiusque vix posse reor, quàm Epitaphium illius, in Ecclesia *Ordinis Prædicatorum, Augustæ*, exstans afferendo:

BERNHARDUS RECHLINGER

SEBASTIANI CHRISTOPHORI F.

CHRISTOPHORI N.

S. C. M. A CONSILIIS

& COMES PALATINUS

HUIUS URBIS PRÆFECTUS DUUMVIR

QUI

MAIORUM SUORUM CERIS

MAGNUM ADDIDIT SPLENDOREM.

LUCIS USURAM ACCIPIT

A. MDLXIII. V. ID. NOVEMBER.

CONSTANTIAM VELSERAM DUCIT

A. MDLXXXVII. PRID. NON. FEBRUAR.

BIENNIO POST ADLECTUS SENATUI.

SUBINDE

AEDILIS, SEPTEMVIR, ET QUÆSTOR,

DENIQUE CREATUR

DUUMVIR

A. MDCXXIV.

MUL-

(a) Plura sibi quicunque cupit, adeat Viri perillustri
Pauli à STETTEN Librum: *Lebens-Beschreibung zur*
Er eckung bürgerlicher Tugend. P. I. p. 221.

MULTA LEGIT SCRIPSITQUE,
 MULTA TEMPORE SUECICO TULIT,
 UTRAMQUE,
 DUM VIXIT,
 FORTUNAM EXPERTUS.
 VIDIT IN CONSTANTI CONIUGIO ANNOS LVIII.
 RARO PRORSUS EXEMPLO.

OBIIT
 ANNIS OCTUAGINTA & UNO SUPERATIS
 DIE XVIII. IANUAR. A. MDCXLV.

MAGNIS
 DILIGENTIÆ PIETATISQUE
 RELICTIS MONUMENTIS
 CONSTANTIA VELSERA DAVID. F. ANTON. N.
 NATA A. MDLXVI. XXI. MAII
 DENASCITUR A. MDCXLVII. XVII. AUGUST.

MATER XVIII. LIBERORUM.
 ANNIS VITÆ & CONIUGII
 PLANE PAR MARITO.

TU LECTOR
 UTRIQUE REQUIEM PRECARE SEMPITERNAM.
 CHRISTOPHORUS BECHLER
 REIP. AUGUST. VIIVIR & QUÆSTOR
 SOCERO GENER
 GRATITUDINIS ERGO
 HOC MONUMENTUM F. C.

MDCXLVIII.

Hæc vitæ tela *Bernardo* fuit : qui etfi maxi-
 mis innumerisque negotiis distractus , varia ta-
 men litteris mandare non omisit ; quæ maxima
 cum dexteritate , cura , atque ingenio congesta
 ab ipso fuisse testatur *Paulus à STETTEN senior* in

Histor. August. vernacule scripta T. II. in prævina Notitia de Scriptor. Rer. August. §. IV. Sunt autem illa :

I. *Bernard Rehlingers, Stadtpflegers, als kaiserlichen zu der Reformation-Vollziehung ernannten Commissarii, Protocoll über benannte anno 1628. und in den folgenden Jahren vorgegangene Reformation.*

II. *Sammlung der Reformations-Akten und Urkunden.*

III. *Stadtpfleger-Amts - oder (von ihm so betitultes) Neben-Protocoll von 1625. bis 1644.*

IV. *Sammlung der zur selben Zeit ergangenen geheimen Raths-Decreten.*

Has Collectiones magno sibi adjumento fuisse, idem Perillustris Auctor monet, utpote sine quibus in multis illorum temporum eventibus plane cæcutire debuisset.

REIHINGUS (*Iacobus*)

Natus is est Augustæ anno 1579. nobili, eoque patritiò locò, patre Iacobo, matre Catharina Vöhlina, fæmina pientissima. A prima ætate apud Patres Societatis Iesu bonis litteris institutus. anno 1594. in Academiam Ingolstadianam (a) venit, ubi eam Philosophiæ addiscendæ operam impendit, ut mox anno insequenti (1595) sub præsidio Ioannis Salleri publice de Ente Rationis physico disputarit: Per ea tempora periculoso correptus morbo atque ad extrema deductus, etsi genius liberalior prius ad sæcularia traxerat, humanarum ta-

men

(a) *V. Annales huius Academiæ ad hunc annum.*

men rerum inanitate jam objecta, votum nuncupavit vitæ religiosæ in Societate, si valuisset, amplectendæ. Nec multo post, lethali vomica ruptâ, recreatus ex morbo, quod voverat, præstitit, haud dubie plaudente matre, quam Societati perpetuò ad dictam, nec tam hospitem, quam inquilinam templi Societatis Iesu Augustani fuisse, affirmat F. X. Kropf (b).

In Societate Noster vitæ religiosæ ac litterarum studio profectûque ita se probavit, ut cum esset bonis dotibus omnibus, præcipuè dicendi facultate præditus, nihil non eximæ spei præ se ferret. Humanioris deinde (Artem quidem poeticam Oeniponte docuisse eum repperi) litteraturæ, Rhetoricæque magisterio perfunctus est. Anno 1604. suscepto recens sacerdotiò primum Deo Missæ sacrificium Augustæ, Superioribus id matris & familiæ solatio donantibus, solenni ritu litavit. Triennio post (1607) in docenda Theologia morali, Monachii occupatum fuisse Nostrium, fidem faciunt *Theses de Confessione & Absolutione sacramentali*, quas Nostro præsidente ibidem, eò annò Christophorus Zacherl propugnauit (c).

Agebatur annis 1608. cùm ad altiora vocatus, Ingolstadtum rursus venit, Aristotelem Academicis prælecturus quâ publicus & ordinarius (d) Philosophiæ

(b) In *Histor. Soc. Iesu, German. super. T. III. p. 167.* Hinc fidem habere non possum Paulo Frehero, in *Theatro Viror. erudit.* scribenti, filium matre invita Societatem ingressum esse. Sed et aliâ plura sunt, in quibus Freherus & Scriptores *Histor. Societ. Iesu* ex toto discordant.

(c) V. *Ehinger Catalog. Biblioth. August. p. 235.*

(d) V. *Annales eius Academiæ ad h. a. p. 191.*

sophiæ Professor, quod munus cum singulari doctrinæ fama pluribus annis (e) sustinuit. Controversas de Fide & Religione quæstiones alibi explicavit. *Theologiam autem, quanquam supremi gradus theologici laureâ Dillingæ insignitus nullâ uspiam in Academia professus est; contra quam catholici plures retulere Scriptores: quemadmodum alia plura veri dissimilia de Nostro tradiderunt.* Sed ad alia — Circa annum 1614. maximè in *Aula Neuburgica*, in quam unâ cum *P. Antonio Velsero*, in *Alphabeto II. Biblioth. August. p. 138.* à me laudato venerat, quâ Concionator inclarescere cœpit, *Wolfgango* Principi uxoriq̃ illius *Magdalena* charus & populo acceptus; adeo ut non desuerint, qui scriberent, eius potissimum doctrina suâsque inducunt Principem ad Catholicos se retulisse. Certè ad id, ut *Neoburgensis Civitas in fidem Romanæ Ecclesiæ tota rediret, maxime contulit, multaque præclare ad Religionem catholicam instaurandam provehendamque gessit stylo (f) pariter ac voce in eam rem feliciter usus.*

Sic anni sex & ultra *Nostro* fluxerant, cùm (quæ mentis humanæ tristissima est inconstantia fragilitasque) pulcherrimas de se spes, jam impleri cœptas, sufflaminavit, & quæ bene orsus fuerat, miserando fine corrumpit, non solum à *Societate*, sed Fide quoque catholica deficiens. „Diem autem „fugæ decimum octavum Calend. Februar. quæ in „feriam sextam inciderat, anni 1621. sumpsit: „quò cum prius rem divinam fecisset, adscito e „gym-

(e) Perspicue hoc docet *Catalogus Opp. Nostri* infra apponendus.

(f) De Scriptis à *Nostro* per id temporis vulgatis inferius habes.

„gymnasii alumnis comite, Burghemium pedes
 „profugit, moxque impetrato quasi ad Principis
 „jussa quædam exsequenda equo, Höchstadium
 „se ad Matrem Principis, Lutheri dogmatibus ad-
 „dictæ, solus contulit, haud dubie ut commeatum
 „& commendatitias ad Württembergiæ Ducem lit-
 „teras obtineret, quem etiam directo Stutgardiam
 „itinere, ut primum licuit, adivit: jam et ipse
 „futurus, si non animò at certe personâ, Luthe-
 „ranus: jam dogmata, quæ prius abhorruerat
 „confutaratque, inverso sermone docturus.“

Quod si rescire, Lector benevole! certas tan-
 ti casûs causas: si cognoscere cupis, quibus gra-
 dibus, minora vitia negligendo, tandem *Reihingus*
 corruerit: quinam de illo rumores per Ger-
 maniam sparsi: quæ *Jacobus Kellerus* Rector Mo-
 nachii, quæ *Christophorus Grenzingus* Præses Pro-
 vincię, quæ *Maximilianus* Baviariæ Dux, item-
 que Dux Neoburgicus *Wolfgangus*, licet frustra,
 tentaverint, ut eum ad saniora consilia reducerent:
 si hæc cognoscere cupis, consule ALLEGAMBIUM (g)
Annales Academię Ingolstadianæ (h) & præcipue
Historiam Soc. Iesu, Germaniæ superioris (i) quæ
 ista fusissime narrat. Mihi hæc longius persequi
 haud libet.

„Egerat Noster in Societate annos tres & vi-
 „ginti, menses tres; Votorum quatuor Professis
 „merito quondam suo adscriptus; Wolfgango
 „Principi septimum jam annum à Concionibus;
 „annorum ætatis duorum ferme & quadraginta.“

Post

(g) In *Biblioth. Script. Soc. Iesu.*

(h) In *Vol. II. p. 192.*

(i) In *P. IV. p. 256. seqq.*

Post defectionem suam *Reihingus* Principis Würtembergici, cuius gratiam modis captare omnibus studuerat, auspicio *Præco & Professor Theologiæ* in Academia *Tubingana* constitutus, Ecclesiæ catholicæ publice renunciavit, inque eam calamum acuere non reformidavit. Thoro quoque sibi publice sociavit *Mariam Velseriam*, civem suam, ex qua plures Liberos genuit. Verum nec munia illa, nec connubium *Reihingo* diuturna fuerunt, paucorum post annorum spatio (1628) morte extincto. Pluribus ante obitum diebus perpetuò flevisse ferunt, nec partem ullam solatii seu à Ministris Verbi, seu ab uxore admisisse: imò ex quo à Romana secessit Ecclesia, animi mire perturbati imaginem ipso ore ac vultu præsetulisse; mæroremque mentis gemitibus prodidisse quandoque, affirmat *Historia Societatis Iesu l. c.* adversus Scriptores nonnullos acatholicos, qui eum placide exspirasse monuerunt. Hæc verior Vitæ Fatorumque *Iacobi Reihingi* Historia: ad cuius jam Scripta enumeranda pergo.

Scripta *Nostri*, dum in fide catholica stetit, sequentia inveni:

I. *Theses de Confessione & Absolutione sacramentali*, de quibus supra in *Vita* mentio incidit. 1607.

II. *Theses de duplici Logicæ isagoge. Ingolstadii.* 1609.

III. *Theses de Motu secundum locum. Ibidem.* 1611.

IV. *Theses de Motu ad quantitatem. Ibidem.* 1611.

V. *Theses de Motu ad qualitatem. Ibidem.*
1611.

VI. *Theses de Motu ad scientiam. Ibidem (k)*
1613.

VII. *Muri civitatis sanctæ, h. e. Fundamenta XII. Religionis catholicæ, quibus insistens SS. Princeps Neuburgicus, Lutheranismò abdicato, in Ecclesiam pedem intulit. in 4. Colonia. 1615. Idem Opus tanti visum Conrado Vettero S. I. ut Germanice versum publicandum duxerit hoc titulo: Muri Civitatis sanctæ, d. i. Der katholischen Kirchen XII. Grundvesten, durch welche der durchlauchtigste Fürst und Herr Wolfgang Wilhelm Pfalzgraf bey Rhein . . bewegt . . sich zur katholischen apostolischen Kirch begeben, von Ihro Durchlaucht selbst mit kurzen Worten verfaßt und zugleich durch Iacob Reihing S. I. mit umständlicher Ausführung erkläret. in 4. Ingolstadt. 1615. De hoc Opere ita Historia S. I. l. c. „Susceptæ à Principe Religionis „catholicæ rationes et caussas, eruditè disputationibus illustratas, in lucem edidit Reihingus; „cumque eum Librum duo acatholici Doctores, „Balthasar Meisnerus Lutheranus, et Fabritius „Bassecourtius Calvinianus Scriptis publicis impugnassent, defensionem ipse luculentam reposuit sequenti titulo:“*

VIII. *Excubiæ angelicæ civitatis sanctæ: in 4. Neuburgi. 1617.*

VIII. *Katholisches Handbüchlein wider das Evangelische Handbüchlein Matthiæ Hö. in 4. Neuburg. 1617. iterum 1620. In Nuncupatoria ad Statum*

(k) De his *Thesibus* omnibus testatur *Ehingerus* l. c. p. 231. 232. 235.

tus Palatinatus Neoburgici data affirmat, se tum Concionibus suis, tum privatis Colloquiis multos ad fidem avitam reduxisse: séque eis hoc Opus ob eam maxime rem dedicasse, quod à nonnullis circa Fidem ipse in consilium adhibitus fuisset. Scribendi autem *Nostro* hæc fuit occasio: Ediderat *Enchiridion evangelicum* *Matthias Hœ* Verbi in *Saxonia* Minister, quo passim (Verba sunt *Historiæ Soc. Iesu*) tanquam divino Opere, et cui opponi nihil à Catholicis posset, Lutherani gloriabantur. Huius exemplaria *Neoburgum* quoque perlata offendiculo civitati esse cœperant: alia per provinciam sparsa negotio Religionis obstabant. Huic igitur Libro *Enchiridion catholicum* *Reihingus* objecit, jam viva voce de cathedra per menses decem confutato; victasque ostendit adversarii fallacias, quas iniquior fama invictas venditabat.

Minime absolum erit, hœc locô adjungere judicium, quod de memorato mox Opere singillatim, deque *Nostri*, dum in gremio catholicæ Ecclesiæ mansit, doctrina universim tulit *Ioannes Keplerus* Mathematicus summa eruditione famosus. Is cum forte de *Reihingo* mentio incidisset, dicere minime dubitavit: „eum meliorem fuisse „doctorem, Iesuitam antea; quam nunc esset, Lutheranus. *Enchiridii* quidem eius catholici magna ex parte tam solidam sibi videri doctrinam, „ut (si referret) illius defensionem non dubitaret „adversus auctorem ipsum suscipere.“ *Christophorus* deinde *Besoldus*, Vir & doctrina & scriptis celeberrimus, de se profiteri non omisit: „audivisse se se forte *Reihingum* de mysterio *Transsubstantiationis* (ut Ecclesia loquitur) tam apposite tamque

„que erudite disputantem, ut cælestis veluti lucis
radio perstrictus rem ita se habere prorsus, ut
„*Reihingus* dixisset, liquido perspexerit &c.“

Hæc de Scriptis à *Reihingo*, dum Catholicæ
Ecclesiæ adhæsit, editis *Historia Soc. Iesu, German.
super. T. IV. p. 256. 263.* addens è contrario de
illis, quæ post defectionem vulgavit: „esse tam
„exsucca, jejuna, et incondita, ut peritissimi qui-
„que Acatholicorum magnam ea crumenam non
„magnâ pecuniâ prægnantem, alii nova ficulna, lu-
„teum negotium vocarint, rogârintque: *Anne soli-*
„*di aliquid sciret, qui nihil solidi afferret?* Scripsit
autem *Reihingus*, ex quo acatholica sacra ample-
xus fuerat, sequentia:

I. *Laquei pontificii contriti, quibus: . . . Reihin-*
gus adjuvante Domino liberatus liberatori suo publi-
cas gratias voluit in Academia Tubingensi. in 4.
1621. Quid de hoc Opere sentiendum sit, discas
ex sæpius laudata *Historia S. I. P. IV. p. 261. 262.*
Prodiit etiam linguâ vernaculâ *Tubingæ*, anno
eodem.

II. *Sermo de Sacrificio Missæ Papistico.* in 4.
1621. *Germanice.*

III. *Dissertatio de vera Christi in terris Ecclesia,*
adversus larvatum Iesuitam Dillinganum. in 4. 1622.

IV. *Aransorum Operæ contra Laqueos pontifi-*
cios contritos suspensæ à Georg. Stengelio (l), Simo-
ne Scheittenreißero (m), Laurentio Forero, & tribus
Collegiis Iesuiticis: Ingolstadiensi, Friburgensi, Dil-
lingano

(l) De iis, quæ *Stengelius* contra *Reihingum* scripsit, sat
multis, consule *Alphabetum III. mæz Bibliothecæ p.*
194. & 195.

(m) Notior hic est sub nomine *Simonis Felicis.*
Bibl. Auguß. Alph. X. O

lingano: nunc stylb dejedæ, in 4. *Tubingæ*. 1623. Censuram huius Operis dabit laudata *Historia*, p. 263.

V. *Apologeticus pro Dissertatione sua de Ecclesia Christi*. in 4. 1624.

VI. In 2. *Theil abgetheilte Retraction und Widerlegung seines falsch genannten Catholischen Handbüchleins*. in 8. *Tubingen*. 1626. Quodnam iudicium mereatur hoc Opus, docet mox citata *Historia* p. 263.

Sed de his infaustis partibus longius dicere non attinet, quandoquidem illos egregiè confutârunt tres paulo ante dicti Professores Theologi *Soc. Iesu*; & alii Scriptores catholici.

ROTH (*Hugo*) *Soc. Iesu*.

Prodiit anno 1639. Tractatus *Nostri* posthumus sub titulo: *Via regia &c.* in cuius limine habetur brevis Notitia de Vita *Hugonis* nostri. Hanc Notitiam sequendam sibi duxit ALEGAMBIUS in *Bibliotheca Scriptor. S. I. & Franc. Xav. KROPFIIUS* in *Historia Soc. Ies. Germ. super. T. V.* p. 255. paucis additis. Ego KROPFIIUM sequens, eius Excerptum do.

Hugo ROTH *Augustæ Vindelicorum* patritiis natus progenitoribus, ad *Societatem Iesu* pene puer, neque dum Rhetorices imbutus præceptis; accesserat. Supra *Latinas* deinde litteras, *Græcis* etiam, *Hebraicisque* eximie doctus, cum *Poësin* et *Philosophiam* in scholis, adhæc *Theologiam*, quæ de moribus est, *sacrasque Litteras* mira differendi interpretandique facultate, ac multo lumi-

lumine sententiarum explicuisset, præcipuis quibusdam Provinciæ regendis *Collegiis*, in his *Ingolstadiensi*, adhibitus est. Tyronum etiam *Soc. Iesu*, juniorumque Sacerdotum probationibus diu admodum præfuit. *Landsbergæ* quidem, ubi Dominus *S. I.* ædificium haud mediocribus augmentis de patrimonio suo ampliavit, sedecim ipsos annos Tyrocinium insigni prudentia, nec disciplina magis Religionis, quam religiosæ, perfectæque vitæ exemplis est moderatus. *Ebersbergæ* vero Iunioribus *S. I.* sacerdotio recens initiatis, ad colligendum corroborandumque post studia spiritum, Institutique *S. I.* res omnes penitus pernoscendas dirigendis, annos octo supremos impendit. Eum Socii, ut Provinciæ patrem, omnes venerabantur; etenim pauci erant per Provinciæ domicilia, quos ille seu discipulos Magister in Academia, seu Rector subiectos in Collegiis, seu religiosæ alumnos disciplinæ in palæstris Probationum, non habuisset. Eique nomini sapientia Viri, virtusque, et, quam hæ pariunt, auctoritas respondebat. *SS. Patrum*, in quibus volvendis assidue versabatur, hausisse spiritum, perbibisse doctrinam, sanctimoniam referre videbatur.

Hinc longum foret, virtutes, quæ *Nostro* adfuerunt, dicendo persequi: quas, pro more semel coepto, silentiò præteriens, ad alia pergo, Scriptaque ab *Hugone* orbi litterato relicta recensere paro. Equidem is præclarè plurima de re ascetica elucubraverat; sed eadem æternis mandata tenebris voluit, uno Libro excepto, in quo *Viam regiam virtutis*, & *vitæ spiritualis* descriperat: et altero, qui *Commentarium super Exercitia spiritualia S. Ignatii* complectebatur. Quos ambos, quia utili-

tas Operis Scriptoris modestiæ præpollebat, Præfidibus moriens obtulit, ut, quod visum esset (sic enim agebat) de iis facerent. *Commentarius* ille quidem lucem non vidit (a) : Librum alterum vero, qui *Viam regiam virtutis* demonstrat, quoniam insigni fore usui tum promiscue Religiosis omnibus, tum vero maxime religiosæ vitæ Magistris, qui Tyronibus informandis aut Iunioribus regendis præsumt, videbatur, litteris publicis mandari placuit. Titulus sequens est :

I. *Via regia virtutis & vitæ spiritualis omnium Religiosorum Institutis accommodata.* in 8. Monachii, Formis Cornel. Leysseri. 1639. Ad scribendum ea maxime ratio adduxit Auctorem; quod existimaret, in tanta multitudine eorum, qui divinitus ad studium perfectionis evocantur, identidem non paucos ab optato absolutæ virtutis culmine, prudentiæ spiritualis defectu, impediri.

Neque istud silentiô prætereundum est, quod *Nathanael SOTVELLUS* in *Biblioth. Script. S. I.* annotavit, scilicet *Nostrum*, dum adhuc vitali hac aura fruebatur, sub alieno nomine edidisse

II. *Defensionem Libri, à Card. BELLARMINO scripti & inscripti: De Gemitu Columbæ.* in 8. Monachii. 1631. Quam oculis insurpare mihi nunquam licuit.

Cæterum *Hugo* ad extremum ætatis, senex citra senii vitia, pervenit, non morosus, non que-

(a) Had dubie *Commentarium* istum intelligit *Alegambius*, dum l. c. affirmat: *Nostrum* scripsisse Librum: *Magna Dei Dona*. Facit, hoc mihi ut persuadeam; quod *Alegambius* nec locum nec annum impressionis, nec typographi nomen addat: et hinc Librum *ineditum* mansisse innuat.

ipuerulus; neque gravis cuiquam aut molestus.
 OObiit *Ebersbergæ* in *Bavaria*, die XIII. Calend.
 MMartii anno MDCXXXVI. Vixit annos LXVI.
 in *Societate* vero LII. Vota quatuor professus ab
 anno MDCIV.

SCHELLENBERG (*Ioannes & Lucas*)

Antequam de *Schellenbergis*, ex relictis ingenii monumentis ac litterarum cultura laudem aliquam nactis, tractem; pauca de Gente tota præmittenda censui.

Totius familiæ, inter *Patritias Augustanas* quondam minime incelebris, progenitorem veteres iuxta ac recentes *Geneographi* statuunt *Nicolaum Schellenberg I.* anno 1400. Hic

I.

Nicolaus I. ex *N. Dietmanin* (aliis *Diemin*) genuit
Simonem Schellenberg Vicarium Chori. 1448.
 [*Nicolaum Schellenberg II.* cuius uxor
Anna Immlerin Monacensis. 1446.
 [*Matthæum Schellenberg*, cuius conjunx
Anna Weissin. 1440. Hic obiit *παυσ*

II.

Nicolaus II. genuit duos filios
Nicolaum III. 1473. qui cælebs è vita discessit, &
Ioannem I. cuius uxor *Dietburgis Ridlerin*. 1473.

III.

Ioannes I. genuit sequentes.
Ioannem II. Uxor *Barbara Ehemin*. 1506.
Dietburgem, uxorem *Ioannis Schöner*. 1507.
Lucam. Uxor *Anna Horwärtin*.

Magnum, Canonicum Brixinæ & Frisingæ.

Helenam, uxorem Ioannis Hörwart. 1512.

Veronicam, uxorem Ioannis Wieland. 1510.

Lucas Gentem propagavit, quæ variis in Republica *Augustana*, iisque honorificis muneribus perfuncta; & per conjugii sacrata fœdera clarissimis familiis *Augustanis* sociata, demum ante lustra aliquot in *Hieronymo Fideli*, Gentis postremo, defecit.

Notandum præterea: *Ioannem I.* anno 1493. a Cæsare *Maximiliano* id licentiæ consecutum fuisse, ut armis suis gentilitiis *Galeam coronatam* addere posset: *Ioannem Baptistam & Gabrielem*, filios *Matthæi*, anno 1593. ab Imperatore *Rudolpho II.* Nobilitatis diplomate donatos: *Gabrielem* deinde anno 1628. etiam inter Patritios *Augustanos* à *Ferdinando II.* adlectum fuisse. Plura quisquis cupit, adeat Perillustrem *Paulum* à STETTEN in *Histor. der Adelich. Geschlechter Augspurgs*, p. 270. Conferri etiam poterit *Reginbaldus MOEHNERUS* in *Stemmatograph. Augst. MSS.*

Inter eos autem, qui ex hac familia Scriptis inclaruerunt, nominandi sunt sequentes:

Ioannes SCHELLENBERG I. pater: et *Lucas SCHELLENBERG filius.* Pater auctor fuit (a) *Operis genealogici*, cuius titulum integrum mox apponam, ad notitiam *Augustanarum* Familiarum multo utilissimi: quod *Lucas* filius usque in annum 1514. & ex hoc alii, e. g. *M. Bernardus HEUPOLDUS* (b) continuarunt:

Gründ-

(a) Ita testatur *Paul. à STETTEN* in *Historie von Augspurg. T. I.* in Notitia prævia de *Scriptor. Rer. Augst. §. II. n. 36.*

(b) De hoc egi in *Alphab. III. meæ Biblioth. Augst. p. 222.*

Gründliche und ordentliche Beschreibung nicht allein der ehrlichen uralten Geschlechtern von Herren allhie zu Augspurg, welche vor 200. und mehr Jahren allda gelebt und gewohnet haben; sondern auch, als sie auf das Jahr 1538. bis auf 8. Geschlecht im Herrn entschlaffen, und ihrenthalben Mangel und Abgang erschienen, mit was Personen dieselbe übergebliebene Geschlechter durch einen ehrsamem Rath daselbst aus der ehrlichen Burgerschaft dazumahl erweitert und gemehrt worden sind, sich gleicher Würden und Ehren zu gebrauchen. Zum andern ein summarischer Extraß, was sich mit Aufrichtung der Zünften, Bürgertrinckstube allhie, und sonst im H. R. Reich hin und wieder von Jahren zu Jahren in Kriegs- und Friedenszeiten schriftwürdiges verlossen und zugetragen hat. Zum dritten folgt der bemeldten ehrlichen Geschlechter zu Augspurg Hochzeit-Register mit einer besondern Vorrede, welches Jahr sie sich ehelich zusammen verpflichtet und Hochzeit mit einander gehalten haben seither A. 1484. Alles bemeldten ehrlichen Burgern und Geschlechtern der Stadt Augspurg zu besondern Ehren mit Fleiß zusammen gebracht.

Operis huius plura Augustæ circumferuntur Apographa, alia aliis auctiora.

Ioannes Baptista SCHELLENBERG filius Ioan. Baptistæ supra memorati, & Magdalenæ Rehlingeræ, quos anno 1576. in matrimonium coivisse repperi. Hic anno 1603. Ingolstadii (c) studiis vacavit: & eodem anno teste SOTVELLO in Biblioth. Script. S. I. ad Societatem Iesu nomen dedit ætatis anno

(c) V. *Annales Academia Ingolstad. T. II. p. 172.*

anno 17. Partem vitæ maximam in humanioribus litteris docendis & in sacris Confessionibus excipiendis transegit, in utroque munere sedulus & accuratus: *Græcis*, *Latinisque* litteris bene imbutus. Obiit Vir apprimè religiosus catharro opprimente *Eberspergæ*, anno 1645. die 23. Ianuarii, ætatis 59. Ab illo extant:

I. *Seneca christianus*. in 24. *Augustæ*. 1637. Edit Noster nomine *Collegii Augustani*, suo autem suppresso, Libellum hunc, quem ex sententiis *Senecæ* congefferat ad mores christianæ perfectionis instituto aptos formandos. V. *PLACII Theatr. Anonym. p. 344.* & *Alegambium in Biblioth. Scriptor. Soc. Iesu*, p. 226. & 449. Recusus fuit *Romæ*. 1648. in 24.

II. *Vita & Res gestæ S. Norberti, Archiepiscopi Magdeburgensis, sacre Canonorum Præmonstratensium familiæ Conditoris*. in 8. *Augustæ*. 1641. quam dedicavit *Vitali* Præposito ad *S. Crucem Augustæ*.

Henricus SCHELLENBERG Frater præcedentis, annis maior, haud dubie is idem, quem *Annales Academ. Ingolstadt.* ad annum 1578. inter *Inscriptos* nominat, postea *Societati Iesu* sese addixit. Docuit inter alia *Augustæ* publice *Theologiam moralem*, vulgavitque sequentes Disputationes:

I. *Lavacrum Regenerationis, seu Baptismus fluminis*. in 4. *Augustæ*. 1625.

II. *Signaculum spirituale, seu Confirmationis Sacramentum*. in 4. *Augustæ*. 1626.

Hic-

Hieronymus SCHELLENBERG ab *Hainberg* (d) *Patritius Augustanus*, scripsit *Opusculum tripartitum* h. t.

Mater dolorosa, i. e. *Dolores & Amaritudines*, quas in *singulis Vitæ Christi articulis Virgo & Mater eius Maria* perpetiebatur. Dicavit pater anno 1663. mox memorato *Vitali Præposito*: edidit autem filius

Gundisalvus SCHELLENBERG, *Alumnus Ordinis S. Dominici*, *Prædicator* (ut vocant) *generalis*: inferuitque *Operi*, proprio à se *Marte* conscripto h. t.

Lapides quinque Davidici, oder *Sonn- und Festtägliche Predigen*, in 4. *Augspurg*. 1717. Has *Conciones* dicavit *Gundisalvus Augustino Im-Hof* *Præposito* ad *S. Crucem Augustæ*.

(d) Est *Prædium* ad amnem *Schmutteram* situm.

SPRENG (*Ioannes*) *Poeta*.

Augustæ anno 1524. natus, optimis studiis *Wittebergæ* vacavit, ubi etiam *magistrali Laurea* decoratus est. In patriam redux *græcam latinamque* linguam in ludo *San-Annæano* docuit. Hinc eum *Phil. Iac. CROPHIUS* (a) ad annum 1555. inter illius loci *didascalos* memorat: et quamvis *Ioannem Streng* appellet, hoc tamen solo typi erre fecit.

Augustâ Heidelbergam translatus, in tradendis mox dictis linguis iterum versatus est. Per istud temporis spatium accidit, anno nimirum 1561. ut,

(a) In *Historia vernacula eiusdem Ludi*. p. 99.

Bibl. August. Alph. X.

P

ut, unâ cum aliis Professoribus *Heidelbergensibus*, Martino CRUSIO, obitu *Sibyllæ* uxoris desolato, solatium Carmine latino afferret; de quo vide CRUSII *Germano-Græciam*, p. 135.

Cum vero *Iurisprudentiæ* quoque haud proletariam operam impendisset, patrios revivens Lares, *Notarii publici* munus, idque multa cum laude gessit. Quo tempore ad traducendos tum *Græcos* tum *Latinos* Scriptores aggressus, ex *Poesi* præcipue *Teutonica* magnam sibi famam inter ætatis suæ Poetas collegit. Obiit anno 1601. die 30. Martii celeri morte raptus, anno ætatis 77.

In dictorum confirmationem addere juvat *Carmen Germanicum*, quod *Christophorus Weienmair*, *Notarius Augustanus* immatriculatus, in honorem Sodalis sui composuit, eiusque *Effigiei* (b) subscripsit:

*Magister Iohann Spreng geehrt,
In freyen Künsten wohl gelehrt,
Hett nebenstehende Gestalt;
Als er durch Gottes Gnad war alt
Siebenzig und vier Jahr mit Wunder:
Hernach thet er noch mehr besunder
Drey ganzer Jahr mit stiller Ruh
In seinem Leben bringen zu.
Als man sechszeihen hundert Jahr,
Und eines darzu zehlen war,
Am dreyßigsten Tag also
Im rauchen Monath Martio
Abfordert ihn der ewig Gott
Aus der Welt durch einen schnellen Tod.
Der Leib ligt in der Erd begraben,*

Sein

(b) V. HOMERI *Iliadem* à Noſtro versibus germanicis redditam,

Sein Seel in Freuden ist erhaben,
 Dieser Mann hat in seiner Jugend
 Betrachtet nach Künsten und Tugend,
 Wie er dann durch sein fleißig Studieren
 Zu Wittenberg thet Magistrieren.
 Folgend zu Augsburg in der Stadt,
 In seinem Vaterland er hat
 Die Griechisch und Lateinisch Sprach,
 Wie auch zu Heidelberg hernach
 Der hohen Schul gelert mit Fleis;
 Deshalb ihm menniglich gab Preis,
 Bis das er endlich widerumen
 Zu Augsburg erst zu Haus ist kommen;
 Da er in seinem Amt verpflichtet
 Vill Instrument hat aufgericht
 Die noch in ganz Europa weit
 Bleiben berühmt zu aller Zeit,
 Immitelst seines Amts bedacht
 Hat er die übrig Zeit zubracht
 Mit Bücher teutsch zu transferiern
 Dadurch sein Vaterland zu zieren.
 Marcellus Pallingenius
 Redt herrlich teutsch und gibt Zeugnus;
 Die Verwandlungen der Gestalten
 Ovidii sein Lob erhalten:
 Homerus und Maro mit Nahmen
 Erheben auch sein Lob beredsamen
 Lieblich in unser Mutterzungen
 Mit teutschen Reimen ungezwungen:
 Erasmi Sprichwörter darneben
 Ihm ewig Lob und Preis thuen geben:
 Basilius teutsch redet klärlich
 Durch sein Fleis und Arbeit beschwürlich:
 Iosephi Bücher hochgeacht

Hat er gar zierlich teutsch gemacht
 Aus des griechischen Textus Prob,
 Dadurch ihm bleibt ewiges Lob.
 Noch hat er über das auch sunst
 Zu des Meystergesanges Kunst
 In teutscher Sprach gros Lieb getragen;
 Darumb ihm alle Lob nachsagen,
 Welliche damit sein behafft,
 Und verstehen recht ihr Eygenschaft:
 Wie dann thut nemmen wunderfrey
 All diejenigen dabey
 Seiner vilfaltigen Gedicht,
 In Meyster Thönen zugericht,
 Künstlich an Reimen, Mas und Zal;
 Dergleich man nicht find überall
 In ganzer teutscher Nation.
 Daher ihm recht gebührt die Cron.

Opera Nostri hinc, inde inveni, quæ sequuntur:

I. OVIDII *Metamorphoseos Libri XV.* per Ioannem Sprengium editæ. 1563. in 12. cum figuris. Ita habet Catalogus Biblioth. Bünavian. T. I. p. 319. ubi additur: Ob deficientem Tituli paginam locus impressionis addi nequit; annus 1563. expressus est post Dedicationem

II. *Homeri ILIAS*, Germanicis Versibus redita in folio. Augspurg. 1610.

III. VIRGILII *Aeneis*, Teutonico Carmine expressa. in fol. Augspurg. 1610. Dicavit Elias Wilherus, Bibliopola Augustanus, Carolo Fillingero Baroni in Schönenberg &c. Quid de hac Versione sentias, doceris, Lector! à Ioanne Christophoro SCHWARZIO in *Æneide Virgilii*, ab ipso ligata ora-

oratione anno 1761. *Ratisbonæ*. in 8. vulgata, in *Præfatione*.

IV. OVIDII *Metamorphoses*. Germanice.

V. *Basilii*. Teutonice.

VI. *Iosephus Iudæus*. Allemanice.

VII. ERASMI *Roterodami Proverbia*. Germanice.

VIII. *Marcelli PALINGENII Zodiacus Vitæ*,
rhythmis Germanicis expressus. in 8. *Laugingen*.
1599.

Non solum autem *Teutonicæ*, sed etiam *Latina* Poeseos peritissimus extitit *Noster*. Hinc in
Deliciis Poetarum Germanicorum (c) *P. VI. p. 304*.
Frankfurti. 1612. reperire est eius

X. *Carmina quædam latina*.

Consuli de *Nostro* poterunt KOENIGII *Biblioth.*
vet. & nov. Liber: Critische Beyträge zur deut-
schen Sprache. T. I. III. Liber: Merckwürdigkeiten
der Dresdenschen Bibliothek. T. II.

(c) Male ibi vocatur *Io. Spengius*.

VISCHACH (*Ioannes* de)

Abbas San-Udalricanus.

Genere nobilis, Ordinem *S. Benedicti* amplexus
mediò ferme sæculò XIV. in *Augustano, SS.*
Udalrici & Afræ, cænobio claruit: ad cuius gubernacula,
post obitum Abbatis *Conradi Winckleri*,
regenda anno 1355. concordibus votis evectus fuit.
Monasterium quibûsdam redditibûs auxit, munificos
benefactores, fratres suos germanos, nactus:
quorum alter *Rudolphus*, assumpto monastico habitu,
opimam hæreditatem cænobio contulit:
alter *Albertus*, in sæculo remanens, plura bona
eidem asceterio dono dedit, quæ enumerare non

ornavit *Khammius* in *Hierarch. Augst. P. III. Regul.* p. 63. Hinc corriges *Sigismundum Maysterlinum* in *Chronico suo Augstano* (a), de *Nostro* in hæc verba scribentem: *Neutralis in regimine, sicut statum loci invenerat, sic reliquit.* Quem errorem etsi in *Chronographia sua Augstensis MSSa.* repetat idem, minimè tamen audiendus est.

Præfuit teste *Casp. Bruschio* (b) *Noster* (non genere tantum & Majorum imaginibus, sed et propria virtute ac probitate conspicuus) ita, ut à nemine reprehendi possit. Quod ipsum *Khammius l. c.* confirmat addens: *eum morum honestate et regendi dexteritate excelluisse.*

Fuit *Musices & Orthographiæ* (melius *Calligraphiæ*) peritissimus; unde eum *Gassar* in *Annalib. Augstburgensibus* (c) diligentissimum *Librarium*, & *Musicum eximium* vocat. *Calligraphiæ* suæ specimina reliquit *Antiphonarium*: duo grandia *Gradualia*: aliæque à se ante adeptam dignitatem abbatialem scite exarata. Dictorum *Gradualium* uni sequentes *Versus leoninos*, rudiores adhuc temporum illorum *Musam* redolentes, teste *Wilhelmo Wittwero* (d) subscripsit:

*Martyr laudanda: Flos, Afra! Dei veneranda
Præsule cum claro, cum Præsule (nomine charo
Pror-*

(a) Habes istud inter *Pistorii Script. Rer. Germ. T. III.* p. 676.

(b) In *Monasteriologia.*

(c) Hos vide inter *Menckonii Script. Rer. Brunsvic. T. I.* p. 1496.

(d) In *Catalog. Abbat. Monast. San - Udalric. MSSa.* pag. 118. Confer *P. Placidi Braun Notit. histor. litt. rariorum de Codicibus MSS. Bibliothecæ San - Udalric.* Vol. III. p. 14.

*Prorsus) Udalrico, Regis cœlestis Amico,
Tu non subsannes, quod ego tibi trado Ioannes
De Vischach natus, cognomine sic vocitatus
Librum præsentem, Gradale, multo placentem.
Conscripsi tale Ioannes Vischach Gradale*

Scripsit præterea *Traçtatum de Immunitate Ecclesiastica*, quem laudat *Guilielmus Eifengrein in Catalogo Testium Veritatis*, p. 142. b. verbis sequentibus: *Ioannes nobilis Eques de Vischbach... Philosophus, Orator, atque Poeta celebris, Musicus absolutissimus, Theologus divinarum Scripturarum consummatissimus de Immunitate Ecclesiæ Volumen scripsit. Ab his minime abludunt, quæ mox à me laudatus P. Placidus Braun l. c. monet: Scripsit Ioannes plura, quæ Auctoris ætate adhuc Bibliothecam nostram decorarunt; ast nunc deperdita merito deplorantur.*

Inter vivos esse desiit *Ioannes* anno 1366. ad diem 15. Ianuarii fato sublati, terræque mandatus in peristyllo.

Ignoravit *Nostrum* penitus *Io. Alb. FABRICIUS* in *Biblioth. m. & i. Latinit.* quam ex dictis supplere poteris.

WELLINGI (*Udalricus & Conradus*)

Fratres, ambo Monachi ad SS. *Udalricum & Afram, Augustæ*, floruerunt sæculo XIV. ineunte, laudati à *Vossio* (a) *Fabricio* (b) *Caveo* (c) *Ziegelbauero* (d). Ab eis habetur

Con-

(a) In *Libro de Historic. Latin.*

(b) In *Biblioth. med. & inf. Latinit.*

(c) In *Appendice ad Histor. litterar.*

(d) In *Histor. litter. Ord. S. Bened. T. IV. p. 438.*

Continuatio Historiæ Henrici Steronis, (Monachi Altachæ inferioris) de Rebus gestis Rudolphi Habsburgici, Adolphi Nassovii, & Alberti Austriaci Imperatorum.

Ista Continuatio, ab anno 1300. quò Stero desinit, usque ad annum 1333. excurrrens, invenitur in Marq. Freheri Script. Rer. Germanic. Editionis Struvianæ, Tom. I. p. 581.

